

**JOHDON HOLDINGYHTIÖJÄRJESTELYT VEROTUKSESSA –
RAJANVETOA ANSIOTULON JA PÄÄOMATULON VÄLILLÄ JA
VML 28 §:N ROOLI TÄSSÄ RAJANVEDOSSA**

Rufus Nordman

OTM-tutkielma

Yritysverotus

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

Huhtikuu 2020

TURUN YLIOPISTO
Oikeustieteellinen tiedekunta

RUFUS NORDMAN: Johdon holdingyhtiöjärjestelyt verotuksessa – rajanvetoa ansiotulon ja pääomatulon välillä ja VML 28 §:n rooli tässä rajanvedossa

OTM-tutkielma, VIII + 74 s.

Yritysverotus

Huhtikuu 2020

Turun yliopiston laaturjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä

Tutkielmassa käsitellään johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotusta. Johdon holdingyhtiöjärjestely on yrityksen johdolle suunnattu kannustinjärjestely, jonka tarkoituksena on sitouttaa johto pitkällä aikavälillä yrityksen toimintaan. Järjestelyssä johto hankki työntantajayhtiönsä osakkeita välilliseen omistukseensa holdingyhtiötä käyttäen. Rahoitus järjestetään yleensä siten, että johto sijoittaa n. 20 % työntantajayhtiön osakkeiden hankintahinnasta järjestelyyn ja työntantajayhtiö tai tämän konserniin kuuluva yhtiö lainaa loput hankintahinnasta johdon holdingyhtiölle.

Johdon holdingyhtiöjärjestely voi tuottaa siihen osallistuville henkilöille tuloja, jotka lähtökohtaisesti ovat tuloverolain tarkoittamia pääomatuloja tai verovapaita tuloja. Vuosikirjaratkaisussa KHO 2014:66 katsottiin kuitenkin, että johdon holdingyhtiöjärjestelyssä oli kyse ansiotuloverotuksen kiertämisestä. Näin ollen järjestelystä saadut tulot tuli käsitellä siihen osallistuvien henkilöiden ansiotulona. Vuosikirjaratkaisussa KHO 2019:26 saman kaltaisesta järjestelystä saatua luovutusvoittoa pidettiin kuitenkin tuloverolain tarkoittamana pääomatulona, eikä järjestelyyn sovellettu veron kiertämistä koskevia säännöksiä.

Tutkielmassa tarkastellaan ansiotulon ja pääomatulon välistä rajanvetoa näiden kahden ratkaisun valossa. Keskeisenä osana tarkastelua on ollut arvioida, mikä verotusmenettelylain 28 §:n veron kiertämistä koskevan säännöksen rooli tässä rajanvedossa on. Tutkimuskysymystä lähestytään pääasiallisesti oikeusdogmaattista metodia käyttäen. Tutkielman keskeisinä lähteinä on käytetty Timo Torkkelin (2014) ja Janne Myllymäen (2015) kirjoittamia artikkeleja ratkaisusta KHO 2014:66 sekä Reijo Knuutisen (2012) teosta Verosuunnittelua vai veron kiertämistä.

Tutkielmassa todetaan, että johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksellinen kohtelu nykyisessä oikeustilassa on jokseenkin epäselvä. Asian arviontiin liittyy vahvasti veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltaminen, mikä tekee järjestelyjen verotuksellisen kohtelun ennakoimisesta hankalaa. Tutkielmassa ehdotetaan muutamaa lainsäädännöllistä toimenpidettä, joilla oikeustilaa voisi selventää, sekä vaihtoehtoisesti koko eriytetyn tuloverojärjestelmän purkamista ansiotulojen ja pääomatulojen välisten rajanvetokysymysten poistamiseksi.

Asiasanat: ansiotulo, eriytetty tuloverojärjestelmä, henkilökohtaisen tulon verotus, johdon holdingyhtiö, kannustinjärjestely, pääomatulo, veron kiertäminen, yritysverotus

Sisällys

Kuviot	II
Lähteet	III
Lyhenteet	VIII
1. Johdanto	1
1.1. Tausta	1
1.2. Tutkielman tarkoitus ja kysymyksenasettelu	3
1.3. metodi, lähteet ja rakenne	5
2. Ansio- ja pääomatulon tulolajeista	8
2.1. Tuloverolain säännökset	8
2.2. Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen kannalta keskeiset ansiotulot	9
2.2.1. Työsuhdeoptio	9
2.2.2. Työsuhdelaina	11
2.3. Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen kannalta keskeiset pääomatulot	12
2.3.1. Yleisesti järjestelyihin liittyvistä pääomatuloista	12
2.3.2. Osinko	12
2.3.3. Jako-osa	13
2.3.4. Luovutusvoitto	13
2.3.5. Sulautumisvastike	14
3. Yleinen veron kiertämistä koskeva säännös	15
3.1. Verotusmenettelynlain veron kiertämistä koskeva säännös	15
3.2. Veron kiertämistä koskevaa oikeuskäytäntöä	17
3.3. VML 28 §:n suhde verotuksen legaliteettiperiaatteeseen	23
3.4. EVL 52 h §:n veron kiertämistä koskeva säännös	24
4. Johdon holdingyhtiöjärjestelyt verotuksessa	27
4.1. Yleisesti järjestelyistä	27
4.2. Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksellinen kohtelu	31
4.2.1. Johdon holdingyhtiöjärjestelystä saatu hyöty oli ansiotulona verotettavaa tuloa – KHO 2014:66	31
4.2.2. Johdon holdingyhtiön osakkeiden luovutusvoitto oli pääomatulona verotettavaa tuloa – KHO 2019:26	46
5. Nykyisen oikeustilan arviointi	53
5.1. Ratkaisujen KHO 2014:66 ja 2019:26 keskeinen verrattavuus	53
5.2. Verohallinnon käsitys oikeustilasta	55
5.3. Oikeustilan arviointi	58

5.4. Oikeustilan kehittäminen	61
5.4.1. Oikeustilan kehittämisen tarve	61
5.4.2. Yksittäiset lainsäädännölliset toimenpiteet	62
5.4.3. Eriytetyn tuloverojärjestelmän poistaminen.....	65
6. Lopuksi.....	69

Kuviot

Kuvio 1. Johdon holdingyhtiöjärjestelyn rakenne	28
Kuvio 2. Johdon holdingyhtiöjärjestelyn purkaminen sulautumisella tai osakevaihdolla	29
Kuvio 3. Taulukko velkavipuvaikutuksesta	30
Kuvio 4. Tapauksen KHO 2019:26 johdon holdingyhtiöjärjestelyn rakenne	47
Kuvio 5. Taulukko inflaation vaikutuksesta todelliseen verorasitukseen	66

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis, Mitä lainoppi on? Tammi 1978.

Andersson, Edward – Linnakangas, Esko – Frände, Joakim, Tuloverotus, 8., uudistettu painos. Alma Talent 2016.

Andersson, Edward – Penttilä, Seppo, Elinkeinoverolain kommentaari, 14., uudistettu painos. Alma Talent 2014.

Engblom, Ari ym., Elinkeinoverotus 2019. Edita Publishing 2019.

Haapaniemi, Ossi, KHO:n aiempia päätöksiä selittävät ratkaisut tarpeen. Edilex-artikkeli, julkaistu Edilexissä 13.11.2019.

Immonen, Raimo – Ossa, Jaakko – Villa, Seppo, Osakeyhtiön pääoman hallinta, 2., uudistettu painos. Alma Talent 2013.

Immonen, Raimo, Yritysjärjestelyt, 7., uudistettu painos. Alma Talent 2018.

Isomaa-Myllymäki, Anita, Konsernin sisäisen rahoituksen markkinaehtoisuus. Alma Talent 2016.

Juusela, Janne, Kannustinjärjestelmien ajankohtaiset verokysymykset. Verotus 2/2012.

Juusela, Janne, Ajankohtaista kannustinjärjestelmien verotuksesta. Keskuskauppakamarin suuri veropäivä 24.9.2014.

Juusela, Janne, Legaliteettiperiaate verotuksessa. Defensor Legis 4/2018.

Karttunen, Seija – Pasanen, Virpi, Luontoisedut ja muut henkilökuntaedut verotuksessa. Alma Talent 2019.

Knuutinen, Reijo, Muoto ja sisältö vero-oikeudessa. Lakimies 5/2006.

Knuutinen, Reijo, Verosuunnittelua vai veron kiertämistä. Alma Talent 2012.

Knuutinen, Reijo, Veron kiertäminen, veronkierto vai verolain kiertäminen – terminologinen tarkastelu. Verotus 2/2014.

Kondelin, Antti – Peltomäki, Tomi, Palkkahallinnon säädökset 2020, 14., uudistettu painos. Alma Talent 2019.

Lautjärvi, Kari, Yhtiön etu yhtiön johdon päätöksissä ja toimissa. Alma Talent 2017.

Malmgrén, Marianne, Legaliteettiperiaate verolainsäädännön tulkinnassa. Verotus 3/2018.

- Manninen, Petri, Voiko ns. johdon holdingyhtiö olla työsuhdeoptio tuloverotuksessa? Defensor Legis 6/2011.
- Myllymäki, Janne, KHO 2014:66 – Johdon holdingyhtiö verotuksessa. Lakimies 2/2015.
- Myrsky, Matti, Miten ansiotulosta voi tulla pääomatuloa – ratkaisun KHO 2008:6 arviointia. Lakimies 3/2008.
- Myrsky, Matti, Suomen veropolitiikka 2013. Alma Talent 2013.
- Mäenpää, Olli, Hallinto-oikeus. Alma Talent 2018.
- Niskakangas, Heikki, Veropolitiikka. Alma Talent 2011.
- Nykänen, Pekka – Räbinä, Timo, Yksityishenkilöiden luovutusvoittojen verotus, 3., uudistettu painos. Alma Talent 2013.
- Ossa, Jaakko, Tuloverolaki käytännössä, 1. painos. Alma Talent 2013.
- Peczenik, Aleksander, Juridikens teori och metod. Fritze 1995.
- Pellinen, Jukka, Talousjohtaminen, 2., uudistettu painos. Alma Talent 2017.
- Penttilä, Seppo, Holdingyhtiön käyttäminen yritysjohton kannustinjärjestelmässä oli veron kiertämistä – KHO 2014:66. Edilex-artikkeli, julkaistu Edilexissä 21.5.2014.
- Penttilä, Seppo, Työpanososinko ja veron kiertäminen. Edilex-artikkeli, julkaistu Edilexissä 14.5.2018.
- Raitasuo, Santtu, Verosuunnittelun tiede? Tapaustutkimus akateemisen verotutkimuksen si-
donnaisuuksista. Lakimies 6/2019.
- Ryynänen, Olli, Selvittämisvelvollisuus ja todistustaakka verotuksessa. Defensor Legis
2/2001.
- Räbinä, Timo – Myllymäki, Janne – Myrsky, Matti, Henkilökohtaisen tulon verotus, 3., uu-
distettu painos. Alma Talent 2019.
- Tikka, Kari ym., Yritysverotus I-II (jatkuvatäydenteinen, viimeisin päivitys 17.12.2019).
Alma Talent 2019.
- Tikka, Kari, Veron minimoinnista. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja 165
1972.
- Torkkel, Timo, Johdon holdingyhtiö – päätöksen KHO 2014:66 arviointia. Verotus 4/2014.

Urpilainen, Matti, Onko VML 28 §:n veron kiertämistä koskeva estävä yleislauseke menettämässä tehonsa? Minne menet vero-oikeus? Juhlajulkaisu Raimo Immoselle. Urpilainen ja Vahtera 2013.

Weckström, Jouni, Veron kiertämisen tunnistaminen, osa I. Verotus 4/2015.

Wikström, Kauko – Ossa, Jaakko – Urpilainen, Matti, Vero-oikeuden yleiset opit. Kauppa-kamari 2015.

Äimä, Kristiina, Veroprosessioikeus. Alma Talent 2011.

Äimä, Kristiina, Verotustiedot. Alma Talent 2017.

Oikeuskäytäntö

C-264/96 ICI

C-196/04 Cadbury Schweppes

C-6/16 Egiom and Enka

KHO 1989 B 527

KHO 1994 B 551

KHO 1997 T 1221

KHO 1998:53

KHO 1999:28

KHO 2001 T 1564

KHO 2008:6

KHO 2009:8

KHO 2009 T 322

KHO 2010 T 3548

KHO 2013:44

KHO 2014:66

KHO 2015:33

KHO 2016:72

KHO 2017:78

KHO 2018:40

KHO 2019:26

KHO 2020 T 1126

Virallislähteet

HE 175/1995 vp.

HE 47/2009 vp.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistuva ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31.

Verohallinnon ohje Dnro A113/200/2013, antopäivä 30.9.2014. Työsuhdeoptioiden verotus.

Verohallinnon ohje Dnro VH/6143/00.01.00/2019, antopäivä 17.12.2019. Työsuhdeoptioiden verotus.

Verohallinnon päätös kuntien ja seurakuntien tuloveroprosenteista vuonna 2020 (Dnro VH/5664/00.01.00/2019)

Verotuksen oikeusturvatyöryhmän muistio. Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 36/97. Valtiovarainministeriö, vero-osasto, 1997.

Internetlähteet

Helsingin Sanomat 14.1.2011, Uudet osakekannustimet ovat laittomia. <https://www.hs.fi/talous/art-2000004781298.html> (Luettu 14.4.2020)

Kauppalehti 29.1.2011, Professorin kova väite: Pörssiyritysten palkkioissa veronkiertoa. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/professorin-kova-vaite-porssiyritysten-palkkioissa-veronkiertoa/3817b47d-77e6-3770-8796-9a44ba8b810a> (Luettu 14.4.2020)

Kauppalehti 18.11.2019, Väitöskirjatutkija kuvaili veroasiantuntijoiden suoltavan ”verosuunnittelutiedettä” – verojuristin mielestä väitteet kaksoisrooleista ovat ”täyttä populismia”. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/vaitoskirjatutkija-kuvaili-veroasiantuntijoiden-suoltavan-verosuunnittelutiedetta-verojuristin-mielesta-vaitteet-kaksoisrooleista-ovat-taytta-populismia/caabcb14-25c3-495b-9fa3-0f1024e0efad> (Luettu 7.4.2020)

Talouselämä 14.3.2008, Tyhmä veroja maksaa. <https://www.talouselama.fi/uutiset/tyhma-veroja-maksaa/f280e9b6-2028-378c-b5aa-14cb40150045> (Luettu 8.4.2020)

Tilastokeskus 2020, Rahanarvonmuunnin. <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html> (Luettu 31.3.2020)

Turun Sanomat 6.2.2008, Lääkärit voivat nostaa palkkaa osinkoina. <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/1074258633/Laakarit+voivat+nostaa+palkkaa+osinkoina> (Luettu 8.4.2020)

Uusi Suomi 16.11.2019, Tutkija paljastaa kaksoisroolit: Veroprofessorit sekä tieteilijöitä että konsultteja – sidokset pimennossa. <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/tutkija-paljastaa-kaksoisroolit-veroprofessorit-seka-tieteilijoita-etta-konsultteja-sidokset-pimennossa/e5e79c15-3822-4d89-a24b-1ada03ca8f40> (Luettu 9.4.2020)

Verohallinto 23.12.2019, Sosiaalivakuutusmaksut. https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/tietoa-yritysverotuksesta/yritys_tyonantajana/sosiaalivakuutusmaksut/ (Luettu 9.3.2020)

Veronmaksajain Keskusliitto Ry 19.12.2018, Palkansaajan veroprosentit 2019 <https://www.veronmaksajat.fi/luvut/Laskelmat/Palkansaajan-veroprosentit/Palkansaajan-veroprosentit-2019/#5dbf9b82> (Luettu 31.3.2020)

Veronmaksajain Keskusliitto Ry 18.12.2019, Palkansaajan veroprosentit 2020 <https://www.veronmaksajat.fi/luvut/Laskelmat/Palkansaajan-veroprosentit/#5dbf9b82> (Luettu 9.3.2020)

Lyhenteet

EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
EVL	laki elinkeinotulon verottamisesta (1968/360)
HAO	hallinto-oikeus
KHO	korkein hallinto-oikeus
KVL	keskusverolautakunta
OYL	osakeyhtiölaki (2006/624)
PL	Suomen perustuslaki (1999/731)
TVL	tuloverolaki (1992/1535)
VML	laki verotusmenettelystä (1995/1558)
VOVA	Veronsaajien oikeudenvilvontayksikkö

1. Johdanto

1.1. Tausta

Jokaisen yrityksen menestyksen kannalta on tärkeää, että yrityksen palveluksessa olevat työntekijät ja toimihenkilöt kokevat saavansa kohtuullista vastiketta tekemästään työstä. Tästä syystä monessa yrityksessä on käytössä jonkin muotoisia palkitsemis- tai kannustinjärjestelyjä. Palkitsemisella on yleensä positiivinen vaikutus ihmisten motivaatioon panostaa työntekoon, mikä taas mahdollistaa yrityksen kehittämistä edelleen. Palkitsemis- ja kannustinjärjestelyjen tulisi siis olla kiinteä osa jokaisen yrityksen strategiaa, sillä ilman motivoituneita ihmisiä, toiminta ei voi kasvaa.

Kannustinjärjestelyjä voidaan toteuttaa monella eri tavalla ja niitä on syytä sopeuttaa eri henkilöstöryhmiin sopiviksi. Johdon palkitseminen muodostaa palkitsemisen erityisalueen. Johdolta odotetaan sekä nopeita tuloksia että pitkäjänteisyyttä, joten johdon kannustinjärjestelyjen on myös oltava räätälöityjä tähän käyttötarkoitukseen.¹ Yksi tehokas tapa sitouttaa johto yrityksen liiketoimintaan on osakepohjaiset kannustinjärjestelyt. Osakepohjaiset kannustinjärjestelyt mahdollistavat avainhenkilöiden pitkäaikaisen sitouttamisen, sillä omistus yhtiössä luo niille merkittävän intressin nostaa yrityksen arvoa omalla työpanoksellaan.²

Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen yleistyi osakepohjainen kannustinjärjestely, missä yrityksen johto merkitsi työnantajayhtiönsä osakkeita omistamansa holdingyhtiön kautta. Järjestelyihin liittyi sekä yllä mainittu tavoite sitouttaa johto pitkällä aikavälillä, että myös johdon mahdollisuus hyötyä työnantajayhtiön pörssikurssin positiivisesta kehityksestä.³ Tämän tyyppisiä järjestelyjä on oikeuskirjallisuudessa yleisesti nimetty johdon holdingyhtiöjärjestelyiksi.⁴ Tyypillinen johdon holdingyhtiöjärjestely voidaan toteuttaa siten, että johto ensin perustaa holdingyhtiön, jonka tarkoituksena on omistaa perustajiensa työnantajayhtiön osakkeita. Tämän jälkeen työnantajayhtiö tarjoaa osakkeitaan johdon holdingyhtiön merkittäväksi, esim. suunnatulla osakeannilla. Holdingyhtiö voi myös hankkia osakkeet muulla tavoin, esim. pörssistä.

Osakkeiden hankinta rahoitetaan yleensä johdon oman pääomapanoksen ja työnantajayhtiön tai sen konserniin kuuluvan yhtiön antaman lainan yhdistelmällä. Järjestelyn juoksemisaikana holdingyhtiön on tarkoitus suoriutua työnantajayhtiön myöntämän lainan korkokuluista

¹ Ks. myös Pellinen 2017, s. 130.

² Juusela 2012, s. 145

³ Torkkel 2014, s. 375.

⁴ Ks. esim. Torkkel 2014, Juusela 2012, Penttilä 2014 ja Myllymäki 2015. Tätä käsitetty tullaan myös käyttämään tämän tutkielman kohteena olevien järjestelyjen nimityksenä.

työnantajayhtiön maksamien osinkojen avulla.⁵ Johdon holdingyhtiöjärjestelyt ovat tarkoitettuja määräaikaikaisiksi ja järjestelyn päättymisen seurauksena siihen osallistuvilla avainhenkilöillä on yleensä mahdollisuus saada työnantajayhtiönsä osakkeita suoraan omistukseensa. Tämä voidaan toteuttaa esim. johdon holdingyhtiön sulautumisella työnantajayhtiöön tai holdingyhtiön purulla. Tällöin avainhenkilöt saavat järjestelyn päätteeksi työnantajayhtiönsä osakkeita joko sulautumisvastikkeena tai jako-osana.⁶ Järjestely voidaan myös päättää siten, että avainhenkilö luovuttaa omistamansa osakkeet holdingyhtiössä ja saa vastikkeeksi niiden käypää arvoa vastaavan rahavastikkeen.⁷

Vuoden 2011 alussa julkisuudessa käytiin keskustelua sekä johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksellisesta kohtelusta että niiden yhtiöoikeudellisesta hyväksyttävyydestä.⁸ Samana vuonna Konserniverokeskus ryhtyi selvittämään, miten johdon holdingyhtiöjärjestelyihin osallistuvien avainhenkilöiden järjestelyn kautta saamia tuloja tulisi verottaa. Selvityksen tuloksena Konserniverokeskus ilmoitti vuonna 2012, että järjestelyyn osallistuvien henkilöiden voitaisiin tietyissä olosuhteissa katsoa saavan palkkana pidettävän veronalaisen etuuden järjestelyjen seurauksena.⁹ Kyseistä tulkintaa voitiin pitää TVL:n normaalitulkinnasta poikkeavana, sillä johdon holdingyhtiöjärjestelyjen tuotto koostui yleensä TVL:n määrittelemistä pääomatuloverotuksen alaisista suorituksista. Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksellisesta kohtelusta tehtiinkin pian tämän jälkeen ennakkoratkaisuhakemus KVL:lle erään johdon holdingyhtiön ja sen yhden osakkeenomistajan toimesta.¹⁰ Tämän jälkeistä tapahtumainkulkua kuvataan yksityiskohtaisemmin luvussa 4, mutta prosessi päättyi siihen, että KHO antoi vuosikirjaratkaisun 2014:66. Tiivistetysti, KHO totesi ratkaisussaan, että periaatteessa kaikkea järjestelyn kautta saatua tuottoa oli pidettävä järjestelyyn osallistuvien henkilöiden ansiotulona. Ratkaisussa sovellettiin VML 28 §:n yleistä veron kiertämistä koskevaa säännöstä ja tapausta arvioitiin myös EVL 52 h §:n yritysjärjestelyihin liittyvän veron kiertämistä koskevan säännöksen nojalla.

Ratkaisu herätti paljon huomiota lainoppineiden keskuudessa. Ratkaisua on mm. kritisoitu veron kiertämistä koskevien säännösten laajasta soveltamisesta.¹¹ Toisaalta ratkaisua on myös pidetty eriytetyn tuloverojärjestelmän rakenteen ja tavoitteiden mukaisena.¹² Ratkaisun perusteella ainakin Verohallinto veti johtopäätöksen, että kaikkea johdon holdingyhtiöjärjestelystä

⁵ Juusela 2012, s.146.

⁶ ibid 2012, s. 147. Ks. myös KHO 2014:66, jossa järjestelyn purkaminen oli suunniteltu toteutettavaksi tällä tavalla.

⁷ Näin esim. ratkaisun KHO 2019:26 johdon holdingyhtiöjärjestelyssä.

⁸ Ks. esim. Kauppalehti 29.1.2011, jossa järjestelyjä pidettiin veronkiertona ja Helsingin Sanomat 14.1.2011, jossa järjestelyjä pidettiin OYL:n vastaisina.

⁹ Torkkel 2014, s. 377.

¹⁰ ibid, s. 377.

¹¹ Ks. ibid s. 384 ja Juusela 2014, s. 16 s.

¹² Ks. Myllymäki 2015, s. 282 ja Penttilä 2014, s. 4 s.

saatua tuloa oli lähtökohtaisesti pidettävä ansiotulona.¹³ Oikeuskirjallisuudessa esitettiin kuitenkin eriäviä mielipiteitä ratkaisun prejudikaattiarvosta.¹⁴

Verohallinnon esittämään pääsääntöön onkin tuoreessa oikeuskäytännössä tullut poikkeus, kun KHO antoi helmikuussa 2019 vuosikirjaratkaisun 2019:26. Tapauksessa oli kyse siitä, oliko verovelvollisen työsuhteen perusteella merkitsemistä johdon holdingyhtiön osakkeista saamaa luovutusvoittoa verotettava pääomatulona vai ansiotulona. Holdingyhtiön osakkeiden hankinta oli rahoitettu lainalla, joka oli toisen työnantajayhtiön osakkeenomistajien omistuspiiriin kuuluvan yhtiön myöntämä. Asiassa ei oltu esitetty, että työnantajayhtiön osakkeiden merkintähinta olisi alittanut osakkeiden käyvän arvon. Myös osakkeiden luovutus tapahtui osakkeiden käypää arvoa alempaan hintaan.

KHO:n mukaan luovutusvoittoa oli pidettävä pääomatulona. KHO totesi, että omaisuuden luovutuksesta saatu voitto oli TVL:n mukaan veronalaista pääomatuloa, eikä laissa ollut erityissäännöstä, jonka mukaan tästä pääsäännöstä voitaisiin poiketa. KHO perusteli päätöstään sillä, ettei kannustinjärjestelyn järjestäminen holdingyhtiön kautta ollut epätavanomaista eikä luovutusvoittoa voitu toimien kokonaisarvioinnin perusteella lukea ansiotuloksi.

Ratkaisu eroaa monella tavalla ratkaisusta KHO 2014:66. Keskeisin ero ratkaisujen välillä on kuitenkin se, ettei KHO katsonut myöhemmässä asiassa olevan riittävät perusteet veron kiertämisestä koskevan säännöksen soveltamiseen, vaikka tapauksen olosuhteen olivat verrattavissa ratkaisun KHO 2014:66 olosuhteisiin. Ratkaisu edustaa mahdollisesti muutosta KHO:n suhtautumisessa johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotukseen tai ainakin veron kiertämisestä koskevan säännöksen soveltamiskynnykseen. Olosuhteiden ja kysymyksenasettelun ollessa osittain toisistaan eroavia näissä kahdessa tapauksessa, arvioitavaksi jää vielä miten myöhempi ratkaisu vaikuttaa aiemman ratkaisun prejudikaattiarvoon.

1.2. Tutkielman tarkoitus ja kysymyksenasettelu

Yllä mainitut ratkaisut KHO 2014:66 ja 2019:26 tulevat olemaan tämän tutkielman keskiössä. Tutkielman tavoitteena ei kuitenkaan ole toimia oikeustapauskommentaarina näille kahdelle tapaukselle, vaan tavoitteena on enemmän oikeuskäytännön perusteella löytää yleisiä oikeusohjeita johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotukselliseen kohteluun liittyen. Tällaisen tavoitteen saavuttaminen on kuitenkin mahdotonta ilman näiden kahden ratkaisujen syvällistä

¹³ Ks. Haapaniemi 2019 ja Verohallinnon ohje Työsuhteoptioiden verotus (dnro A113/200/2013), kohta 2.2.8.

¹⁴ Ks. esim. Torkkel 2014, s. 391 ja Äimä 2017, s. 170 alaviitteineen.

analyysia, minkä seurauksena kyseinen analyysi tulee vaatimaan huomattavan sivumäärän tästä tutkielmasta.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten nykyinen oikeustila on muodostunut ja etenkin mikä nykyisen oikeustilan päätöksen KHO 2019:26 jälkeen voidaan ylipäänsä katsoa olevan. Kysymyksenasettelu muodostuu kahdesta pääteemasta: 1) missä raja ansiotulon ja pääomatulon välillä vedetään ja 2) mikä VML 28 §:n rooli tässä rajanvedossa on. Vaikka olen jaotellut teemat kahteen erilliseen ryhmään, tulen pitkälti käsittelemään teemoja päällekkäin; ansiotulon ja pääomatulon välinen rajanveto on nimittäin TVL:n normaalitulkinnan nojalla – ilman VML 28 §:n myötävaikutusta – lähtökohtaisesti suhteellisen suoraviivaista. Näitä kahta teemaa on kuitenkin tutkielman systematiikan kannalta syytä pitää jossain määrin erillään. Syynä tälle on se, että vaikka jokin oikeudelliselta muodoltaan pääomatuloksi luokiteltava tulo voitaisiin asiassa valinneiden olosuhteiden takia tosiasialliselta luonteeltaan katsoa rinnastuvan TVL:n tarkoittamaan ansiotuloon, järjestelyyn ei kuitenkaan voitaisi puuttua ilman veronkiertoelementtiä. Toisin sanoen voi olla kysymys tilanteesta, jossa tulo vastaa tosiasialliselta luonteeltaan ansiotuloa, mutta ei verolainsäädäntömme nojalla ole mahdollista verottaa ansiotulona ilman veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltamista. Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen arvioinnissa on siis havaittavissa kaksi erillistä elementtiä, joiden osittain erillinen käsittely on perusteltua.

Yllä esitetty kysymyksenasettelu on erittäin merkittävä ja ajankohtainen. Ratkaisun KHO 2014:66 jälkeen johdon holdingyhtiöjärjestelyjen arvioitiin kokonaan poistuvan käytöstä niiden verotuksellisen epäedullisuuden takia¹⁵ ja näin on myös käytännössä tapahtunut¹⁶. Ratkaisun KHO 2019:26 jälkeen ei kuitenkaan vaikuta yhtä selvältä, että kaikki johdon holdingyhtiöjärjestelystä syntyvä hyöty olisi kategorisesti luokiteltava ansiotuloverotuksen piiriin.¹⁷ Myöhemmän ratkaisun tuoreus tuo sekä lisäarvoa että haastetta tähän tutkielmaan. Positiivinen aspekti on etenkin se, että itse johdon holdingyhtiöjärjestelyjä on teemana käsitelty laajasti oikeuskirjallisuudessa. Lähdeaineiston runsaus helpottaa luonnollisesti oikeustieteellisen tutkielman laatimista. Tämän kääntöpuolena on kuitenkin se, että lähdeaineiston runsas saatavuus yleensä viittaa siihen, että aiheen käsittelemisessä ei enää ole merkittävää uutisarvoa. Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen osalta tilanne on lähes täysin päinvastainen. Ratkaisun KHO 2019:26 ilmestymisestä on tämän tutkielman laatimishetkellä vain runsas vuosi ja tämän seurauksena kyseisen tapauksen vaikutusta johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verokohteluun kokonaisuudessaan ei ole

¹⁵ Ks. esim. Myllymäki 2015, s. 289 ja Penttilä 2014, s. 5.

¹⁶ Ks. Raitasuo 2019, s. 715.

¹⁷ Ks. myös Torkkel 2014, s. 391. Torkkel katsoi jo kommentoitaessa silloin tuoretta ratkaisua KHO 2014:66, ettei ratkaisulle tulisi antaa laventavaa prejudikatiivista merkitystä. Pidän muutoinkin perusteltuna suhtautua varauksella kaikkeen veron kiertämistä koskevaan säännöstä soveltavaan oikeuskäytäntöön, sillä tapauksissa yleensä on kyse tapauskohtaisesta kokonaisharkinnasta.

vielä ehditty käsitellä sen laajemmin oikeuskirjallisuudessa. Tämä taas antaa mahdollisuuden vapaammin analysoida ratkaisua ja spekuloida sen vaikutuksista, nojautumatta liiallisesti muiden oikeustieteilijöiden esittämiin näkökohtiin. Samaan aikaan tämä akateeminen itsenäisyys edustaa myös yllä mainittua haastetta tämän tutkielman laatimisessa.

Olen tutkielman päätteeksi myös käsitellyt nykyisen oikeustilan kehittämistarpeita ja ehdottanut muutamia yksittäisiä lainsäädännöllisiä toimenpiteitä oikeustilan selventämiseksi. Olen samassa yhteydessä myös käsitellyt laajempaa rakenteellista muutosta tuloverojärjestelmäämme, jonka avulla pystyttäisiin mahdollisesti hillitsemään yhteiskunnan kannalta epätoivottua verosuunnittelua ansiotulon ja pääomatulon rajamailla.

1.3. metodi, lähteet ja rakenne

Tutkielmassa lähestytään tutkimuskysymystä pääasiallisesti oikeusdogmaattista metodologia hyödyntäen. Tutkielmaan sisältyy kuitenkin oikeuspoliittisiakin piirteitä, varsinkin arvioitaessa nykyisen lainsäädännön soveltuvuutta johdon holdingyhtiöjärjestelyjen kaltaisiin tilanteisiin.¹⁸

Lähdeaineisto koostuu pääasiallisesti oikeuskirjallisuudesta ja oikeuskäytännöstä. Kirjallisuuteen kuuluu sekä vero-oikeuden perus- ja kommentaariteoksista että tutkielman kohteena olevaa aihealuetta tarkemmin käsitteleviä teoksia. Oikeuskäytännön osalta esiin on luonnollisesti nostettava yllä mainitut ratkaisut KHO 2014:66 ja 2019:26, mutta lähdeaineistoon kuuluu myös useita muita KHO:n ratkaisuja. Muita KHO:n ratkaisuja käytetään erityisesti VML 28 §:n soveltamiskäytännön kuvaamiseksi ja analysoimiseksi. Näiden lisäksi lähteisiin kuuluu Verohallinnon antamia ohjeita, lainvalmisteluaineistoa sekä kansalliset verolait. Tarkasteltaessa veron kiertämistä koskevaa säännöstöä olen lisäksi tehnyt lyhyen katsauksen EU-oikeuteen, jolloin lähdeaineisto on koostunut mm. EUT:n oikeuskäytännöstä. Viittaan tutkielmassani myös muutamii uutisartikkeleihin, jolloin tarkoituksena on ollut korostaa aiheista käytyä keskustelua julkisuudessa.

Tutkielma koostuu kuudesta pääluvusta alalukuineen. Ensimmäisessä luvussa olen käsitellyt aiheeni taustaa sekä kuvannut tutkielman tarkoitusta ja kysymyksenasettelua. Olen myös laatinut lyhyen selostuksen tutkielmassa käytetystä metodista, hyödynnetyistä lähteistä sekä tämän tiiviin esityksen tutkielman rakenteesta. Toisessa luvussa olen käsitellyt ansiotulon ja pääomatulon tulolajeja yleisellä tasolla, kuitenkin keskittyen pääasiallisesti johdon holdingyhtiöjärjestelyjen kannalta keskeisiin kysymyksiin. Tarkastelu kohdistuu etenkin TVL:n systematiikkaan

¹⁸ Metodeista ks. esim. Aarnio 1978, s. 52 sekä Peczenik 1995, s. 12 ja s. 33 s.

ansio- ja pääomatulojen kategorisoimisessa, sekä niihin ansio- ja pääomatuloihin, jotka voivat tulla kyseeseen johdon holdingyhtiöjärjestelyn yhteydessä.

Kuten yllä kuitenkin on todettu, ansio- ja pääomatulojen erottelusta ei oletettavasti muodostuisi sen suurempia haasteita ilman VML 28 §:n veron kiertämistä koskevan säännöksen myötävaikutusta. Tästä syystä olen tutkielman kolmannessa luvussa käsitellyt VML 28 §:n veron kiertämistä koskevaa säännöstä tämän tutkielman tarkoituksen kannalta riittävässä laajuudessa. Todettakoon, että perusteellinen katsaus veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltamiseen Suomessa olisi usean yksittäisen tutkielman sivumäärän vaativa projekti.¹⁹ Säännöksen tämän tutkielman kannalta keskeisen merkityksen takia olen kuitenkin varannut kolmannelle luvulle olennaisen sivumäärän. Luvussa käsittelen lisäksi oikeuskäytäntöä, jossa ansiotulon ja pääomatulon rajanvetoa on arvioitu veron kiertämistä koskevan säännöksen valossa. Vaikka pääasiallinen fokukseni on ollut VML 28 §:n soveltamisessa, olen myös käsitellyt EVL 52 h §:n veron kiertämistä koskevaa säännöstä ja sen soveltamista Suomessa ja EU:ssa.²⁰

Tutkielman pääpainotus on kuitenkin neljännessä ja viidennessä luvussa. Neljännessä luvussa olen käsitellyt tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä, eli johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotusta. Tarkastus rakentuu oikeuskäytännön ympärille, varsinkin ratkaisujen KHO 2014:66 ja 2019:26. Ensinnäkin, olen tämän oikeuskäytännön perusteella pyrkinyt konkretisoimaan, mistä ansiotulon ja pääomatulon rajanvedossa ylipäänsä on kysymys. Toiseksi, olen pyrkinyt arvioimaan, miten tämä rajanveto käytännössä suoritetaan johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksessa. Ratkaisujen tosiseikkojen ja logiikan esittämisen lisäksi olen myös analysoinut ratkaisuja ja niiden perusteluja vero-oikeudellisten perusperiaatteiden valossa. Keskeisinä periaatteina tässä tarkastelussa on toiminut verotuksen legaliteettiperiaate sekä verovelvollisen valinnanvapauden periaate.

Viidennessä luvussa olen jatkanut saman oikeuskäytännön käsittelyä; tarkoituksena tässä luvussa on kuitenkin neljännessä luvussa esitetyn perusteella hahmottaa yhtenäisyyksiä toisistaan melko eriäviltä vaikuttavien ratkaisujen välillä. Olen oikeuskäytännön perusteella pyrkinyt systematisoimaan ne tekijät, joilla on vaikutusta ansiotulon ja pääomatulon rajanvedossa, sekä arvioimaan kuinka paljon painoarvoa on annettava kullekin yksittäiselle tekijälle. Olen myös arvioinut, mikäli oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa esitettyä kantaa johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksesta voidaan katsoa perustelluksi ja mitä toimia lainsäätäjiltä on perusteltua vaatia oikeustilan selventämiseksi.

¹⁹ Veron kiertämistä koskevaa säännöstä käsittelevästä uudemmmasta kirjallisuudesta on mainittava erityisesti Knuutinen 2012, sekä vanhemmasta päästä Tikka 1972.

²⁰ Tämä on relevanttia mm. siksi, että KHO arvioi järjestelyä myös EVL 52 h §:n nojalla ratkaisussa 2014:66.

Viimeisessä luvussa käyn läpi niitä johtopäätöksiä, jotka ovat tutkielmassa esitetyn perusteella esitettävissä. Tämä viimeinen luku toimii myös yhteenvedona siitä, mitä tutkielmassa on käsitelty. Tässä vaiheessa ei enää esitetä uusia johtopäätöksiä, vaan luvun tarkoituksena on ainoastaan kootusti esittää tutkielman tulokset. Pääteluvun keskeisenä tarkoituksena on selvittää, mikäli tämä tutkielma on täyttänyt tarkoituksensa.

2. Ansio- ja pääomatulon tulolajeista

2.1. Tuloverolain säännökset

Tässä luvussa tarkastelen ansio- ja pääomatulon tulolajeja käsitteleviä säännöksiä ja kirjallisuutta. Tämän tutkielman tavoitteiden kannalta olen pitänyt tarkoituksenmukaisena kohdistaa tarkastelu ainoastaan sellaisiin pääomatuloihin ja ansiotuloihin, jotka voivat tulla kyseeseen tyyppillisessä johdon holdingyhtiöjärjestelyssä. Tämän luvun tarkoituksena ei ole toimia yleisesityksenä meidän tuloverojärjestelmän systematiikasta tai tulolajien eroista.

TVL 29 §:n 2 momentin mukaan luonnollisen henkilön tulo jaetaan kahteen tulolajiin, joita ovat pääomatulo ja ansiotulo. TVL 30 §:n 1 momentin mukaan luonnollisen henkilön verotettava tulo lasketaan tulolajeittain erikseen. Jaottelu ansiotuloihin ja pääomatuloihin on ollut käytössä Suomessa vuodesta 1993 lukien. Lainsäädäntöteknisesti jaottelu on toteutettu siten, että kaikki pääomatuloihin kuuluvat tulot ovat määritelty TVL 32 §:ssä, kun taas muu tulo kuin pääomatulo on säädetty ansiotuloiksi TVL 61 §:ssä.²¹ Tästä syystä on asianmukaista ensiksi käsitellä, minkälaisia tuloja pidetään pääomatuloina.

Pääomatulolla tarkoitetaan sellaista tuloa, joka on kertynyt varallisuudesta. Tämä käsittää sekä juoksevan tulon että arvonnousuun perustuvan tulon.²² TVL 32 §:ään sisältyy myös esimerkkiluettelo eri pääomatuloista, joka kuitenkin ei ole tyhjentävä.²³ Tästä huolimatta luettelo on varsin kattava ja muita kuin luettelossa mainittuja tuloja voidaan pitää pääomatuloina vain, jos on selvää, että tulo on kertynyt varallisuuden perusteella.²⁴ Vastaavasti tuloa on lähtökohtaisesti pidettävä ansiotuloa, mikäli ei ole selvää mihin tulolajiin se kuuluu.²⁵ TVL 124 §:n 2 momentin nojalla pääomatulosta suoritetaan 30 %:n suuruinen tulovero. Siltä osin kuin verovelvollisen verotettavan pääomatulon määrä ylittää 30 000 euroa, pääomatulosta suoritetaan veroa 34 %.²⁶

²¹ Kondelin – Peltomäki 2020, s. 126. TVL 32 §:n sanamuoto on 1.1.2020 lähtien seuraava: ”Veronalaista pääomatuloa on, siten kuin siitä jäljempänä tarkemmin säädetään, omaisuuden tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Pääomatuloa on muun ohessa korkotulo, osinkotulo siten kuin 33 a–33 d §:ssä säädetään, vuokratulo, voitto-osuus, henkivakuutuksen tuotto, kapitalisaatiosopimuksen tuotto, metsätalouden pääomatulo, maa-aineksista saadut tulot, luovutusvoitto ja osakesäästötilliltä nostettu tuotto. Pääomatuloa on myös jaettavan yritystulon, yhtymän osakkaan tulo-osuuden sekä porotalouden tulon pääomatulo-osuus.” TVL 61 §:n sanamuoto on taas seuraava: ”Ansiotuloa on muu tulo kuin 2 luvussa tarkoitettu pääomatulo. Veronalaista ansiotuloa on muun ohessa työsuhteen perusteella saatu palkka ja siihen rinnastettava tulo, eläke sekä tällaisen tulon sijaan saatu etuus tai korvaus.”

²² Rabinä – Myllymäki – Myrsky 2019, s. 105.

²³ *ibid.*, s. 106.

²⁴ Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 136.

²⁵ Ossa 2013, s. 44

²⁶ Kyseinen säännös pääomatulon verokannoista on ollut voimassa saman sisältöisenä verovuodesta 2016 lähtien.

Kuten yllä mainittu, kaikki muu tulo kuin pääomatulo on ansiotuloa. TVL 61 §:ssä mainitaan kuitenkin esimerkkinä työsuhteen perusteella saatu palkka ja siihen rinnastettava tulo, eläke sekä tällaisen tulon sijaan saatu etuus tai korvaus. Ansiotulojen määrittelylainsäädäntö- teknisen ratkaisun seurauksena ansiotuloihin voi kuulua monenlaisia eri tuloja.²⁷ Näistä eri tuloista käsittelen muutamaa yksityiskohtaisemmin alla. TVL 124 §:n 1 momentin mukaan ansiotulosta suoritetaan tuloveroa valtiolle progressiivisen tuloveroasteikon mukaan. Verovuonna 2020 valtiolle suoritettava tulovero on 0 % - 31,25 % verotettavasta ansiotulosta.²⁸ Ansiotulosta on lisäksi suoritettava kunnallisveroa, mahdollista kirkollisveroa,²⁹ yleisradioveroa³⁰ sekä muita veroja ja veronluonteisia maksuja³¹. Esimerkkinä noin 50 000 euron suuruiseen vuosiansiotuloon kohdistuisi verovuonna 2020 noin 33 %:n kokonaisverorasitus, kaikki yllä mainitut erät huomioon ottaen.³²

Johdon holdingyhtiöjärjestelyistä saatava tulo on yleensä sellainen tulo, joka on nimenomaisesti mainittu TVL 32 §:ään sisältyvässä pääomatulojen esimerkkiluettelossa. Oikeuskirjallisuudessa ollaan kuitenkin eräissä tapauksissa katsottu, että järjestelyistä saatava tulo voitaisiin työsuhteeseen perustuvana luokitella ansiotuloksi TVL 61 §:n nojalla.³³ Yleisempää on kuitenkin ollut arvioida, mikäli TVL 66 §:n 3 momentin säännös työsuhdeoptiosta voisi soveltua järjestelyistä saatavan tulon verotukseen.³⁴ Järjestelyjen arviointiin voisi toisinaan myös vaikuttaa TVL 67 §:n säännös työsuhdelainasta.³⁵ Näin ollen kyseisiä tuloja käsitteleviä säännöksiä ja oikeuskirjallisuutta on syytä käydä yksityiskohtaisemmin läpi seuraavaksi.

2.2. Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen kannalta keskeiset ansiotulot

2.2.1. Työsuhdeoptio

TVL 66 §:n 3 momentissa säädetään työsuhdeoption verotuksesta. Säännöksen sanamuoto on seuraava:

²⁷ Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 306.

²⁸ Ks. laki vuoden 2020 tuloveroasteikosta (1556/2019).

²⁹ Verovuonna 2020 kunnallisveroprosentti on kunnasta riippuen 16,50 % - 23,50 % ja evankelis-luterilaisen seurakunnan kirkollisveroprosentti kunnasta riippuen 1 % - 2 %; ks. Verohallinnon päätös kuntien ja seurakuntien tuloveroprosenteista vuonna 2020 (Dnro VH/5664/00.01.00/2019).

³⁰ Yleisradiovero on 2,5 % puhtaasta ansio- ja pääomatulon yhteismäärästä, kuitenkin enintään 163 euroa; ks. laki yleisradioverosta (484/2012).

³¹ Muita veroja ja veronluonteisia maksuja ovat esim. sairausvakuutuksen sairaanhoito- ja päivärahamaksut sekä työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksut, ks. Verohallinto 23.12.2019.

³² Perustuu Veronmaksajain Keskusliitto Ry:n laatimaan taulukkoon palkansaajien veroprosentista 2020, ks. Veronmaksajain Keskusliitto Ry 19.12.2019.

³³ Manninen 2011, s. 784

³⁴ Ks. esim. *ibid*, s. 792 s. ja Myllymäki 2015, s. 283.

³⁵ Ks. esim. Manninen 2011, s. 784 ja Penttilä 2014, s. 2.

Veronalaista ansiotuloa on myös etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta saada tai hankkia yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää alempaan hintaan vaihtovelkakirjalainan, optiolainan, optio-oikeuden tai muun näihin rinnastettavan sopimuksen tai sitoumuksen perusteella (työsuhdeoptio). Edun arvoksi katsotaan osakkeen tai osuuden käypä arvo sillä hetkellä, kun työsuhdeoptiota käytetään, vähennettynä verovelvollisen osakkeesta tai osuudesta ja työsuhdeoptiosta yhteensä maksamalla hinnalla. Etu katsotaan sen verovuoden tuloksi, jona työsuhdeoptiota käytetään. Työsuhdeoptiota katsotaan käytettävän, kun verovelvollinen saa tai hankkii sen kohteena olevat osakkeet tai osuudet. Työsuhdeoption käyttämiseen rinnastetaan sen luovutus. Tällöin edun arvoksi katsotaan työsuhdeoption luovutushinta vähennettynä luovuttajan maksamalla hinnalla. Työsuhdeoption perusteella saatua etua pidetään työsuhdeoption alkuperäisen saajan veronalaisena ansiotulona siinäkin tapauksessa, että hän on luopunut oikeudestaan lahjoittamalla työsuhdeoption edelleen tai muutoin luovuttanut työsuhdeoption intressipiirissään olevalle taholle. Näitä luovutuksia ei pidetä työsuhdeoption käyttämisenä.

Kuten säännöksen sanamuodosta ilmenee, työsuhdeoptioiden veronalaisuus on säädetty melko laajaksi. Kyseisen säännöksen esitöissä onkin todettu, että työsuhdeoption käsitettä on ymmärrettävä laajasti säännöstä tulkittaessa.³⁶ Tästä seuraa, että työsuhdeoptiona voidaan pitää muitakin oikeuksia saada tai hankkia yhteisön osakkeita tai osuuksia kuin ne, jotka ovat lueteltuja TVL 66 §:n 3 momentin ensimmäisessä virkkeessä.

Työsuhdeoption käsitteen laajuutta on käsitelty esim. ratkaisussa KHO 2009:8. Kyseisessä ratkaisussa A Oyj:n oli osana kannustinjärjestelyä tarkoitus tarjota osakkeitaan merkittäväksi yhtiön avainhenkilöille suunnatulla osakeannilla. Osakkeiden merkintähinta määräytyisi A Oyj:n osakeantipäätöstä edeltäneen kalenterikuukauden keskimääräisen osakekurssin perusteella. Avainhenkilöiden ei kuitenkaan ollut tarkoitus merkitä osakkeet osakeantipäätöksen yhteydessä, vaan vasta tiettyjen mittausjaksojen päätyttyä. Mittausjakson jälkeen merkittävien osakkeiden määrä määräytyi avainhenkilöille asetettujen tavoitteiden toteutumisen perusteella mittausjaksojen aikana. KHO katsoi kyseisessä tapauksessa, että mahdollinen A Oyj:n osakkeiden arvonnousu osakeantipäätöksen ja merkintähetken välillä oli verotettava TVL 66 §:n 3 momentin mukaisena työsuhdeoptiona. Verotettava ansiotulo olisi tässä tapauksessa osakeantipäätöksessä määritellyn merkintähinnan ja osakkeiden merkintähetken käyvän arvon erotus. Ratkaisua perusteltiin mm. sillä, että A Oyj:n kannustinjärjestelyn tarkoituksena oli yrityksen avainhenkilöiden hyötyminen yhtiön osakkeiden arvonnoususta merkitsemällä yhtiön osakkeita sen

³⁶ Ks. HE 175/1994 vp., s. 4. Ks. myös Rabinä – Myllymäki – Myrsky 2019, s. 105.

merkintähetken käypää hintaa alempaan hintaan. Näin ollen järjestely oli rinnastettavissa työsuhdeoptioon.³⁷

Yllä oleva ratkaisu kuvaa hyvin sen, minkälaiset kannustinjärjestelyt voidaan rinnastaa työsuhdeoptioon. Keskeisin merkitys on lähtökohtaisesti annettava sille, mihin lopputulokseen järjestelyllä pyritään.³⁸ Kannustinjärjestelyjen verotuksellisen kohtelun selvittäminen edellyttäneesi niiden tarkastelemista kokonaisuutena. TVL 66 §:n 3 momentista on luettavissa kaksi keskeistä edellytystä säännöksen soveltumiselle. Ensinnäkin järjestelyihin on liityttävä mahdollisuus saada tai hankkia osakkeita. Osakkeet eivät välttämättä tarvitse olla työnantajayhtiön osakkeita, vaan voivat esim. olla työnantajayhtiön konserniin kuuluvan yhtiön osakkeita. Toiseksi etu on saatava työsuhteen perusteella. Tämä ei myöskään tarkoita sitä, että etu on saatava suoraan työnantajayhtiöltä, vaan että edun saamisen ehtona on ollut työsuhde tiettyyn työnantajaan.³⁹ TVL 66 §:n 3 momentin tarkoittama työsuhde ei mitä ilmeisimmin kuitenkaan viittaa työoikeudelliseen työsuhteeseen, vaan myös esim. yhtiön toimitusjohtajan katsotaan olevan säännöksen mukaisessa työsuhteessa yhtiöön.⁴⁰

Työsuhdeoptioita käsittelevää kirjallisuutta ja oikeuskäytäntöä ei tässä vaiheessa tutkielmaa ole syytä käsitellä sen tarkemmin; asiaan palataan kuitenkin myöhemmin johdon holdingyhtiöitä käsittelevän oikeuskäytännön arvioinnin yhteydessä.

2.2.2. Työsuhdelaina

Koska johdon holdingyhtiöjärjestelyihin yleensä liittyy työnantajayhtiön tarjoama lainarahoitus osakkeiden hankintaa varten, on tässä vaiheessa syytä käsitellä lyhyesti TVL 67 §:n säännöstä työsuhdelainasta. Säännöksen sanamuoto on seuraava:

Veronalaiseksi ansiotuloksi katsotaan korkoetu työsuhteen perusteella saadusta lainasta siltä osin kuin lainasta peritty vuotuinen korko on alempi kuin viitekorko, jos lainan korko on sidottu yleisesti markkinoilla käytössä olevaan lainan viitekorkoon. Jos lainan korkoa ei ole sidottu viitekorkoon, veronalaiseksi ansiotuloksi katsotaan korkoetu siltä osin kuin lainasta peritty vuotuinen korko on alempi kuin 12 kuukauden euribor-korko vuoden ensimmäisenä päivänä.

³⁷ Ks. KHO 2009:8, varsinkin KVL:n perustelut. KHO yhti ratkaisussa KVL:n päätökseen, eikä lausunut asiasta KVL:aa laajemmin. Ks. myös julkaisematon ratkaisu KHO 2020 T 1126. Ratkaisussa katsottiin, että TVL 66 §:n 3 momenttia voidaan myös soveltaa ratkaisua KHO 2009:8 vastaavassa tilanteessa, jossa osakkeiden saantoperuste kuitenkin on osto tai hankinta.

³⁸ Ks. myös HE 175/1994 vp, s. 4: ”Vaihtovelkakirjaan ja optio-oikeuteen voitaisiin rinnastaa myös muu järjestely, jolla pyrittäisiin samaan lopputulokseen.”

³⁹ Rabinä – Myllymäki – Myrsky 2019, s. 537

⁴⁰ Ks. KHO 1997 T 1221. Ratkaisussa A Oy oli myynyt henkilöstölleen liikkeelle laskemansa joukkovelkakirjalainan velkakirjoja. Vaihtovelkakirjoja ostivat myös yhtiön toimitusjohtaja ja hallintoneuvoston jäsenet. Myöskin heidän osaltaan katsottiin, että kysymyksessä oli työsuhdeoptio.

Säännös on sovellettavissa sellaisiin lainoihin, jotka myönnetään työsuhteen perusteella. Työsuhdeella tarkoitetaan säännöstä soveltaessa samaa laajaa työsuhteen käsitettä kuin työsuhdeoptioissakin. Mikäli työnantajan myöntämästä lainasta peritään viitekorkoa alhaisempi korko, työntekijän verotettavaksi ansiotuloksi muodostuu viitekoron ja lainasta perityn koron erotus.⁴¹

Todettakoon, että esim. ratkaisussa KHO 2014:66 työnantajayhtiön holdingyhtiölle myöntämää lainaa ei ollut syytä arvioida TVL 67 §:n säännösten mukaan, koska lainan korko oli säännöksen vaatimalla tasolla koko laina-ajan aikana.⁴² Toisaalta tapauksessa katsottiin, että mm. lainaehdoten edullisuus puolsi järjestelystä syntyvän hyödyn verottamisen ansiotulona. Tämän osalta mielenkiintoiseksi kysymykseksi muodostuu, mikäli kannustinjärjestelyyn liittyvän lainarahoituksen edulliset ehdot, jotka kuitenkin eivät täytä työsuhdelainan edellytyksiä, samalla voivat puoltaa koko järjestelystä syntyvän hyödyn luokittelemista ansiotuloksi.⁴³ Tarkastelen tätä kysymystä yksityiskohtaisemmin myöhemmässä vaiheessa tutkielmaa.

2.3. Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen kannalta keskeiset pääomatulot

2.3.1. Yleisesti järjestelyihin liittyvistä pääomatuloista

Käyttäen esimerkkinä ratkaisuissa KHO 2014:66 ja 2019:26 arvioituja johdon holdingyhtiöjärjestelyjä, järjestelyihin voi liittyä mm. seuraavia pääomatuloja: työnantajayhtiön ja holdingyhtiön jakama osinko, holdingyhtiön mahdollisessa purussa sen osakkeenomistajille jaettava jakoosa ja työnantajayhtiön tai holdingyhtiön osakkeiden mahdollisesta luovutuksesta saatava luovutusvoitto. Ratkaisussa KHO 2014:66 järjestelyyn liittyi myös holdingyhtiön mahdollisuus sulautua työnantajayhtiöön, jolloin holdingyhtiön osakkeenomistajat saisivat työnantajayhtiön osakkeita sulautumisvastikkeena. Vaikka sulautumisvastike ei ole pääomatuloa, niin kyse on kuitenkin omaisuudesta, joka saadaan varallisuuden (eli sulautuvan yhtiön osakkeiden) perusteella. Tästä syystä pidän sulautumisvastiketta koskevien säännöksiä käsittelyä pääomatulojen käsittelyn yhteydessä tarkoituksenmukaisena.

2.3.2. Osinko

Luonnollisen henkilön saamaa osinkoa verotetaan eri tavalla riippuen siitä, onko osinko saatu julkisesti noteeratusta yhtiöstä vai muusta kuin julkisesti noteeratusta yhtiöistä. Julkisesti noteeratusta yhtiöstä saatu osinko on TVL 33 a §:n nojalla saajalleen 85-prosenttisesti pääomatuloa ja 15-prosenttisesti verovapaata tuloa. Muusta yhtiöstä saatu osinko on taas TVL 33 b §:n

⁴¹ Rabinä – Myllymäki – Myrsky 2019, s. 561.

⁴² Ks. Penttilä 2014, s. 2.

⁴³ Ks. myös Torkkel 2014, s. 382.

nojalla 25-prosenttisesti veronalaista pääomatuloa ja 75-prosenttisesti verovapaata tuloa siltä osin kuin osinko ei ylitä 8 % osakkeen matemaattisesta arvosta. Siltä osin kuin verovelvollisen saamien tällaisten osinkojen määrä ylittää 150 000 euroa, osinko on 85-prosenttisesti pääomatuloa ja 15-prosenttisesti verovapaata tuloa. 8 %:n rajan ylittävältä osalta osinko on 75-prosenttisesti ansiotuloa ja 25-prosenttisesti verovapaata tuloa.

Pääsäännön mukaan suomalaisen yhteisön saama osinko toiselta kotimaiselta yhteisöltä on EVL 6 a §:n 1 momentin nojalla saajayhteisön verovapaata tuloa.⁴⁴ Pykälän 3 momentin 2 kohdan mukaan osinko on 1 momentista poiketen kokonaan veronalainen tulo, jos sen on jakanut julkisesti noteerattu yhtiö muulle kuin julkisesti noteeratulle yhtiölle, joka ei omista vähintään 10 % osinkoa jakavan yhtiön osakepääomasta. Tästä seuraa, että johdon holdingyhtiöjärjestyksessä työntantajayhtiön holdingyhtiölle maksamat osingot lähtökohtaisesti ovat holdingyhtiön veronalaista tuloa.

2.3.3. Jako-osa

Osakeyhtiön purkautuessa sen osakkeenomistajilla on OYL 20 luvun 15 §:n mukainen oikeus saada jako-osuus yhtiön netto-omaisuudesta. Osakkeenomistajien verotuksessa purkamisen rinnastetaan vaihtoon, jossa osakkeenomistajat luovuttavat osakkeensa jako-osaa vastaan. Mikäli jako-osan käypä arvo ylittää osakkeiden hankintamenon, erotuksesta syntyy ns. purkuvoitto, josta luonnollisen henkilön on maksettava pääomatuloveroa TVL 45-46 §:n luovutusvoittoa koskevien säännösten mukaisesti.⁴⁵ Luovutusvoittoverotusta käsitellään tarkemmin seuraavaksi.

2.3.4. Luovutusvoitto

Käytännössä lähes kaikki voitot omaisuuden luovutuksista ovat säädetty pääomatulona verotettaviksi. Omaisuuden luovutuksesta saatua voittoa verotetaan periaatteessa ainoastaan erityissäännösten nojalla ansiotulona tai vaihtoehtoisesti ei lainkaan.⁴⁶ TVL ei sisällä mitään yleistä määritelmää luovutuksesta. Luovutuksen käsitettä on kuitenkin pääsääntöisesti ymmärrettävä laajana. Tämä tarkoittaa osin sitä, että luovutuksen kohteena oleva omaisuus voi olla lähes mitä tahansa ja osin sitä, että luovutuksella tarkoitetaan mitä tahansa vastikkeellista luovutusta, eikä ainoastaan kauppaa.⁴⁷

⁴⁴ Ks. myös Immonen – Ossa – Villa 2013, s. 239

⁴⁵ *ibid*, s. 170 ss. Osakeyhtiön jako-osan luovutushinnan määrittämisestä säädetään TVL 27 §:n ensimmäisessä virkkeessä: ”Purkautuvan yhteisön verotuksessa jaettavan omaisuuden luovutushinnaksi katsotaan sen todennäköistä luovutushintaa vastaava määrä.”

⁴⁶ Ks. Nykänen – Rabinä 2013, s. 34.

⁴⁷ *ibid*, s. 38.

Luovutusvoittoverotuksessa verotetaan pääsääntöisesti omaisuuden luovutuksessa verovelvolliselle syntynyttä nettovoittoa. Toisin sanoen verotettava pääomatulo muodostuu omaisuuden luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenon erotuksesta.⁴⁸ Poikkeuksena tähän pääsääntöön on luonnollisten henkilöiden mahdollisuus käyttää ns. hankintameno-olettamaa luovutusvoiton laskennassa. TVL 46 §:n 1 momentin mukaan hankintameno-olettama on 20 % luovutushinnasta, jos luovutettu omaisuus on omistettu alle 10 vuotta ja 40 %, jos luovutettu omaisuus on omistettu vähintään 10 vuotta.

2.3.5. Sulautumisvastike

Sulautumisessa vastaanottavan yhtiön on OYL 16 luvun 1 §:n ja EVL 52 a §:n mukaan annettava osakkeitaan sulautuvan yhtiön osakkeenomistajille sulautumisvastikkeena. Vaikka kyse periaatteessa on sulautuvan yhtiön osakkeiden vaihtamisesta vastaanottavan yhtiön osakkeisiin, vaihtoa ei EVL 52 b §:n 4 momentin nojalla pidetä verotuksessa luovutuksena. Mahdollista erotusta sulautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenon ja sulautumisvastikkeen käyvän arvon välillä ei toisin sanoen veroteta sulautumisvastikkeen antamisen yhteydessä. Tämä ei käytännössä kuitenkaan tarkoita arvonnousun verottamista jättämistä, sillä vastikkeena saatujen osakkeiden hankintamenoa pidetään sulautumisessa vaihdettujen sulautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenoa, jolloin arvonnousun verotus käytännössä ainoastaan lykkääntyy osakkeiden seuraavaan verolliseen luovutukseen. Jos taas sulautumisvastiketta ei anneta EVL 52 a §:n tarkoittamalla tavalla, osakkeiden vaihto katsotaan veronalaiseksi luovutukseksi ja verotetaan luovutusvoittoverotuksen säännösten mukaisesti.⁴⁹

⁴⁸ *ibid*, s. 64.

⁴⁹ Ks. Immonen 2018, s. 287 s.

3. Yleinen veron kiertämistä koskeva säännös

3.1. Verotusmenettelynlain veron kiertämistä koskeva säännös

Yleisellä veron kiertämistä koskevalla säännöksellä on Suomen vero-oikeudessa pitkä historia, sillä säännös on jossain muodossa kuulunut verolainsäädäntöömme jo vuodesta 1923 alkaen.⁵⁰ Veron kiertämistä koskeva säännös koski alun perin ainoastaan kunnallisverotusta, mutta nykyään säännös ei koske mitään tiettyä verolajia. Tästä huolimatta monen verolajin kohdalla on myös säädetty omat veron kiertämistä koskevat säännökset.⁵¹

Veron kiertämistä koskeva säännös sisältyy VML 28 §:ään, joka säädettiin vuonna 1995. Säännös on kuitenkin sisällöltään ollut lähes sama vuodesta 1987 lähtien. Tällöin säännös sisältyi verotuslain (1958/482) 56 §:ään.⁵² Nykyisen VML 28 §:n sanamuoto on seuraava:

Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Jos kauppahinta, muu vastike tai suoritusaika on kauppa- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja omaisuus arvioida.

Jos on ilmeistä, että verotusta toimitettaessa olisi meneteltävä 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, on verotusta toimitettaessa huolellisesti tutkittava kaikki ne seikat, jotka voivat vaikuttaa asian arvostelemiseen, sekä annettava verovelvolliselle tilaisuus esittää selvitys havaituista seikoista. Mikäli verovelvollinen ei tällöin esitä selvitystä siitä, että olosuhteelle tai toimenpiteelle annettu oikeudellinen muoto vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta taikka ettei toimenpiteeseen ole ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, verotusta toimitettaessa on meneteltävä 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Kuten pykälän sanamuodosta ilmenee, veron kiertämisen arviointi koostuu useasta eri osasta. Säännös voidaan systematisoida purkamalla säännös virke virkkeeltä. Ensimmäisestä virkkeestä ilmenee, että veron kiertämisessä on oltava kyse oikeustoimen sisällön ja muodon vastaamattomuudesta.⁵³ Todettakoon, että *asian varsinaisella luonteella tai tarkoituksella*

⁵⁰ Juusela 2018, s. 452.

⁵¹ Knuutinen 2014, s. 169.

⁵² *ibid*, s. 170. Silloinen säännös oli sanamuodoltaan seuraava: ”Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin, kuin jos asiassa olisi käytetty oikeata muotoa. Milloin kauppahinta, muu vastike tahi suoritusaika kauppa- tai muussa sopimuksessa on määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, on verolautakunnalla oikeus arvioida verotettava tulo ja omaisuus.”

⁵³ Ks. Weckström 2015, s. 385 alaviitteineen.

lähtökohtaisesti viitataan oikeustoimen taloudelliseen eikä sen oikeudelliseen sisältöön.⁵⁴ Asia voidaan myös ilmaista siten, että veron kiertämisessä on oltava kyse keinotekoisesta järjestelystä, jossa syntyy verojärjestelmälle vieraita veroetuja. Keinotekoisuudella viitataan ainakin sellaisiin järjestelyihin, jotka eivät ilman veroedun saavuttamista olisi taloudellisesti perusteltavissa.⁵⁵ Mikäli järjestelyssä havaitaan sisällön ja muodon vastaamattomuus, niin järjestelyä on verotettava niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että verotuksessa luodaan kuvitteellinen tapahtumainkulku, jossa järjestely on toteutettu siinä oikeudellisessa muodossa, joka parhaiten vastaa järjestelyn taloudellista sisältöä.⁵⁶ Säännöstä soveltaessa ei ole mahdollista verottaa järjestelyä vero-oikeudelliselle normistolle vieraalla tavalla, vaan verotus on toimitettava toisen olemassa olevan vero-oikeudellisen normin mukaisesti.⁵⁷

VML 28 §:n toisen virkkeen suhdetta ensimmäiseen virkkeeseen voidaan pitää osin epäselvänä.⁵⁸ Toisen virkkeen ollaan kuitenkin katsottu muodostavan oman tunnusmerkistön veron kiertämiselle.⁵⁹ Toinen virke näyttää sanamuotonsa perusteella käsittävänsä toimenpiteitä, joille ei ole esitettävissä verotuksesta riippumattomia liike- tai yksityistaloudellisia syitä.⁶⁰ Oikeuskäytännössä ei kuitenkaan käytännössä olla viitattu kumpaankaan yksittäiseen virkkeeseen, vaan veron kiertämistä koskevaan säännökseen kokonaisuutena.⁶¹ En siten näe näiden kahden virkkeiden eroavaisuuksien tarkempaa käsittelyä tämän tutkielman tarkoituksen kannalta tarpeellisena.⁶²

Mikäli säännöksen ensimmäisen momentin edellytykset eivät täyty, säännöksen toista momenttia ei tarvitse huomioida. Jos sen sijaan on ilmeistä, että ensimmäisen momentin edellytykset täyttyvät, on tarkastelussa edettävä säännöksen toiseen momenttiin. Toisen momentin ensimmäisen virkkeen vaatimus ensimmäisen momentin soveltuvuuden ilmeisyydestä asettaa VML 28 §:n soveltamiskynnyksen tavanomaista korkeammaksi. Virkkeessä asetetaan myös veroviranomaiselle ankara huolellisuusvelvoite. Säännös edellyttää nimittäin, että veroviranomainen vielä ensimmäisen momentin edellytysten ilmeisen täyttymisen jälkeen vielä huolellisesti tutkii kaikki asian arvioimiseen vaikuttavat seikat.⁶³ Tähän liittyy myös säännöksen tarkoittama velvollisuus tarjota verovelvolliselle mahdollisuus esittää selvitystä asiasta. Verovelvollisen on

⁵⁴ Knuutinen 2006, s. 790.

⁵⁵ Juusela 2018, s. 454.

⁵⁶ Ks. myös Knuutinen 2012, s. 43.

⁵⁷ Ks. Tikka 1972, s. 215.

⁵⁸ Engblom ym. 2019, 11 luvun alaluku 1.1.

⁵⁹ Ks. Tikka 1972, s. 215 ja Knuutinen 2012, s.43.

⁶⁰ Tikka 1972, s. 217.

⁶¹ Knuutinen 2012, s. 43.

⁶² Mikäli tällainen tarkastelu kuitenkin kiinnostaa, ks. yllä viitattu Tikka 1972, s. 215 ss.

⁶³ Ryynänen 2001, s. 276.

tällöin toisen momentin toisen virkkeen mukaan esitettävä selvitys joko siitä, että järjestelyssä käytetty muoto tosiasiallisesti vastaa sen sisältöä tai että järjestelyn ilmeisenä tarkoituksena ei ole ollut verosta vapautuminen.⁶⁴ Tätä vaihetta voidaan luonnehtia veronkiertoväittämien torjumiseksi.⁶⁵ Tämän osalta on huomioitava, ettei verovelvollisen ole näytettävä, ettei järjestelyyn ole liittynyt veronkiertotarkoitusta lainkaan, vaan ainoastaan, ettei kyseinen veronkiertotarkoitus ole ilmeinen.⁶⁶ Verovelvolliselta edellytetään tällöin yleensä verotuksesta riippumattomien liiketaloudellisten syiden esittämistä järjestelylle.⁶⁷ Jollei verovelvollinen kykene näyttämään tätä, veron kiertämistä koskeva säännös tulee sovellettavaksi ja verotus toimitetaan niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa.

Kuten yllä olevasta selostuksesta ilmenee, veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltamiseen liittyy useita eri elementtejä, jotka eivät välttämättä ole helposti yhteensovittavissa. Vaikean kysymyksen muodostaa mm. subjektiivisen veronkiertämistarkoituksen merkitys. Säännöksen tarkoituksena lienee estää tarkoituksellinen verosta vapautuminen, varsinkin ajatellen toisen momentin tarjoamaa mahdollisuutta näyttää, ettei järjestelyn ilmeisenä tarkoituksena ole ollut verosta vapautuminen. Säännöksen ensimmäinen momentti ei kuitenkaan edellytä verovelvollisen subjektiivisen veronkiertämistarkoituksen olemassaoloa, minkä seurauksena subjektiivisten seikkojen merkitys säännöstä soveltaessa on jokseenkin epäselvä.⁶⁸ Veron kiertämistä koskevan säännöksen avoimuuden ja moniulotteisuuden takia on havainnollisinta seuraavaksi käsitellä säännöksen soveltamistilanteita oikeuskäytännön avulla.

3.2. Veron kiertämistä koskevaa oikeuskäytäntöä

Olen tässä aluvuossa valikoinut käsiteltäväksi kolme oikeustapausta, joissa VML 28 §:n soveltaminen on ollut KHO:n arvioitavissa. Tutkielman aihetta ajatellen tapaukset koskevat sellaisia tilanteita, joissa on ainakin osittain ollut kysymys ansio- ja pääomatulon välisestä rajanvedosta. Tarkastelun pääasiallisena tarkoituksena on kuitenkin havainnollistaa, miten ja minkälaisissa tapauksissa Suomessa on sovellettu VML 28 §:n yleistä veron kiertämistä koskevaa säännöstä. Ratkaisussa KHO 2001 T 1564 oli kyse asianajotoimisto A Oy:n omistuksen uudelleen järjestämisestä. Tapauksessa kukin A Oy:n henkilöosakkaista oli myynyt pääosan omistamistaan A Oy:n osakkeista kokonaan omistamilleen osakeyhtiöille. Järjestelyn tarkoituksena oli mm. estää

⁶⁴ Knuutinen 2012, s. 43.

⁶⁵ Ks. Engblom ym. 2019, 11 luvun alaluku 1.1 ja Weckström 2015, s. 399.

⁶⁶ Ryynänen 2001, s. 276.

⁶⁷ Ks. Engblom ym. 2019, 11 luvun alaluku 2.3.5.

⁶⁸ Ks. myös Knuutinen 2012, s. 43 s. Knuutinen katsoo kuitenkin, että säännöksen 2 momentin selvitysmahdollisuus osoittaa, että subjektiivisen tarkoituksen vaatimus on sisäänrakennetusti mukana.

A Oy:n osakkeen substanssiarvon kasvu, niin että mahdollisten uusien osakkeenomistajien muuttaminen yhtiöön ei vaatisi niiltä yhtä merkittävää taloudellista panosta. Tämä saavutettaisiin maksamalla A Oy:n voittovaroja henkilöosakkaiden perustamiin osakeyhtiöihin osinkona. Tapauksessa veroasiamies oli vaatinut VML 28 §:n soveltamista siten, että A Oy:n henkilöosakkaiden osakeyhtiöille maksamat osingot verotettaisiin suoraan henkilöosakkaiden osinkotuloina. Toisin sanoen veroasiamies katsoi, että järjestelyn oikeudellinen muoto ei vastannut järjestelyn sisältöä.⁶⁹ KHO hylkäsi veroasiamiehen valituksen, koska toimenpiteille katsottiin osoitetun verotuksesta riippumattomat liiketaloudelliset perusteet. Tapauksessa ei oltu näytetty, että omistuksen uudelleen järjestämiseen oli ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin. Näyttöä ei myöskään ollut siitä, että toimenpiteille muutoinkin olisi annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastannut asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta.⁷⁰

Ratkaisun perustelujen perusteella KHO ei tapauksessa katsonut minkään VML 28 §:n 1 momentin edellytyksen täyttyvän. KHO totesi nimenomaisesti, ettei toimenpiteille näytön perusteella oltu annettu sellaista oikeudellista muotoa, joka ei vastannut asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Toisin sanoen KHO katsoi, ettei järjestelyn muodon ja sisällön välillä ollut mitään jännitettä. Perusteluista on kuitenkin luettavissa, että ratkaiseva seikka asiassa oli verovelvollisen järjestelylle esittämät verotuksesta riippumattomat liiketaloudelliset perusteet.⁷¹ Tarkasteltaessa VML 28 §:n sanamuotoa, KHO:n tapa soveltaa säännöstä tuntuu hieman takaperäiseltä. Liiketaloudellisten perusteiden näyttäminen on osa verovelvollisen VML 28 §:n 2 momentin mukaista veronkiertoväittämän torjumista. Tämän näytön arvioiminen lienee kuitenkin tarpeellista ainoastaan, mikäli järjestelyn muodon ja sisällön vastaamattomuus ensin on ilmeinen ja veronkiertoväittäminen on esitetty.⁷² Tässä tapauksessa KHO ei ainoastaan todennut, ettei järjestelyn muodon ja sisällön vastaamattomuus ollut ilmeinen, vaan nimenomaan ettei muodon ja sisällön vastaamattomuutta näytön perusteella lainkaan ollut. Liiketaloudellisilla perusteilla ei siis asian arvioinnin kannalta olisi pitänyt olla mitään merkitystä, kun VML 28 §:n 1 momentin edellytykset eivät täytyneet. Ratkaisu on tästä huolimatta hyvä esimerkki siitä, millaisiin järjestelyihin ei VML 28 §:n nojalla ainakaan voida puuttua.

⁶⁹ Logiikka on pelkistetysti seuraavanlainen: Osinko oli *muodollisesti* maksettu henkilöosakkaiden osakeyhtiöille, mutta käytännössä osinko tuli suoraan henkilöosakkaiden vallintaan heidän omistamiensa osakeyhtiöiden kautta. Järjestelyn *sisältö* oli siis veroasiamiehen näkemyksen mukaan ollut A Oy:n voittovarojen siirtäminen henkilöosakkaiden vallintaan. Tällä logiikalla päädytään siihen lopputulokseen, että järjestelyn oikeudellinen muoto ei vastannut sen sisältöä.

⁷⁰ KHO 2001 T 1564.

⁷¹ Ks. myös Knuutinen 2012, s. 124.

⁷² Ks. vastaavasti Weckström 2015, s. 397.

Seuraavaksi käsittelen vuosikirjaratkaisua KHO 2008:6, joka herätti paljon huomioita sekä julkisuudessa että lainoppineiden keskuudessa.⁷³ Tapauksessa hakijoiden tarkoituksena oli perustaa lääkäritoimintaa harjoittava osakeyhtiö, jonka osakkeita lääkärit tai heidän perustamansa holdingyhtiöt merkitsisivät. Yhtiön osakekanta muodostuisi sekä kantaosakesarjasta että vastaanottokohtaisista osakesarjoista. Kunkin lääkäriosakkaan oli tarkoitus merkitä eri vastaanotto-osakesarjaan kuuluvia osakkeita. Yhtiön yhtiöjärjestyksen mukaan eri vastaanotto-osakesarjoihin kuuluvien osakkeiden oikeus varojenjakoon määräytyisi kyseisen osakesarjan osakkeiden omistavan lääkärin vastaanoton tuloksen perusteella.

Tapauksessa arvioitavana oli se, mikäli lääkäriyhtiön maksamia vastaanottokohtaisia osinkoja oli verotuksessa kohdeltava ansiotulona vai pääomatulona. Veroasiamies esitti asiassa, että lääkäriyhtiön jakama osinko tosiasiallisesti määräytyi suoraan kunkin yksittäisen lääkärin työpanoksen perusteella, eikä hänen sijoittamansa pääoman perusteella. Tästä syystä voitonjakoa ei tullut pitää TVL 33 b §:n mukaisena osinkona, vaan ansiotulona verotettavana palkkana. Veroasiamies katsoi, että tällainen tulkinta oli mahdollinen joko TVL:n normaalitulkinnan nojalla tai VML 28 §:n veron kiertämistä koskevaa säännöstä soveltamalla. Vaihtoehtoisesti veroasiamies piti koko yhtiörakenteen sivuuttamista myös mahdollisena.⁷⁴

KHO ei kuitenkaan pitänyt osinkojen verottamista palkkana perusteltuna, koska lääkäriyhtiön yhtiöjärjestyksessä osingon peruste oli määrätty siten, ettei osakkailla ollut harkintavaltaa osingonjaon kohdistumisessa osakesarjojen kesken. Näissä olosuhteissa lääkäriyhtiön jakama osinko olisi veronalaista pääomatuloa siten kuin TVL:ssa ja EVL:ssa osingosta säädetään. KHO:n päätöksen on kuitenkin myös katsottu sisältäneen viestin lainsäätäjille verolainsäädännön puutteellisuudesta. KHO totesi nimittäin seuraavasti:

Kun otetaan huomioon valituksessa esitetyt vaatimukset, lainsäädännön nykytila sekä Keskusverolautakunnan päätös perusteluineen ja sovellettuine säännöksineen, ei ole syytä muuttaa Keskusverolautakunnan antaman ennakkoratkaisun lopputulosta. Tämän vuoksi korkein hallinto-oikeus hylkää valituksen.⁷⁵

Ratkaisun viittaus lainsäädännön nykytilaan on katsottu viestivän KHO:n tyytymättömyyttä tuolloiseen oikeustilaan.⁷⁶ Tämän seurauksena lainsäätäjä ryhtyikin toimiin suhteellisen ripeästi

⁷³ Ks. ratkaisusta oikeuskirjallisuudessa kirjoitettua mm. Knuutinen 2012 s. 12, Myrsky 2008, Urpilainen 2013 ja Torkkel 2014, s. 383 s. sekä ratkaisusta uutisoitua mm. Turun Sanomat 6.2.2008 ja Talouselämä 14.3.2008.

⁷⁴ Tähän vaihtoehtoon ei KHO:n ratkaisussa mitään ilmeisimmin otettu kantaa. Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan liene mahdollinen, sillä hakemuksessa oli esitetty yhtiön harjoittavan myös vastaanotto- ja lääkäriyhtiölle universaaleja toimintoja, kuten hallintotoimintoja. Ks. myös Myrsky 2008, s. 494.

⁷⁵ KHO 2008:6.

⁷⁶ Ks. esim. Torkkel 2014, s. 383 ja Knuutinen 2012, s. 132 s.

ratkaisun antamisen jälkeen säätämällä TVL 33 b §:n 3 momentti työperäisestä osingosta.⁷⁷ Säännöksestä seuraa, että työpanokseen perustuvaa osinkoa on verotuksessa pidettävä osingonsaajan palkkatulona. Säädöksen esitöissä todettiin sen tarkoituksena olla estää ratkaisun KHO 2008:6 mahdollistamat verosuunnittelutoimet palkkatuloa lievemmän osinkoverotuksen hyödyntämiseksi.⁷⁸

Ratkaisu KHO 2008:6 ilmentää VML 28 §:n suhteellisen korkeaa soveltamiskynnystä.⁷⁹ Ratkaisussahan sinänsä oli selvää, että eri osakesarjoille maksettavat osingot perustuivat pääasiassa lääkäreiden omaan työpanokseen, eikä heidän sijoittamaansa pääomaan. Tällöin voidaan esittää kysymys, mikäli osinkotulon voidaan katsoa TVL 32 §:n ensimmäisen virkkeen tarkoittamalla tavalla kertyneen varallisuuden perusteella. Toisaalta osinkotulo mainitaan saman säännöksen toisessa virkkeessä nimenomaisena esimerkkinä pääomatulosta, mikä tekee osinkotulon lukemisen miksikään muuksi tuloksi hankalan.⁸⁰ Vero-oikeudellisen osingon määritelmän puuttessa ratkaisussa nojaututtiin yhtiöoikeudelliseen tulkintaan osingosta. Osingon määräytymisperusteiden ollessa yhtiöoikeudellisesti korrekkeja, osingon oli myös katsottava olevan TVL 32 b §:n tarkoittamaa pääomatulona verotettavaa osinkoa.⁸¹ Toisin sanoen TVL:n normaalitulkinta johti tapauksessa osinkojen verottamiseen pääomatulona.⁸²

KHO:n enemmistö ei ratkaisussaan ottanut erikseen kantaa VML 28 §:n soveltavuuteen. Sen sijaan vähemmistö esitti VML 28 §:n soveltuvan tapaukseen, sillä he eivät katsoneet kyseisen osingon varsinaisen luonteen vastaavan tyypillisen osinkotulon luonteenomaisia tunnusmerkkejä. Osingon oli ennemmin katsottava olevan henkilökohtaisesta työstä saatua korvausta. Toisin sanoen vähemmistö katsoi, että järjestelyn muoto ei vastannut sen sisältöä. Toisaalta on huomioitava, että hakijat olivat ennakkoratkaisuhakemuksessaan avoimesti kuvanneet järjestelyn toteuttamisen tarkoitukset ja myös esittäneet useita verotuksesta riippumattomia perusteita järjestelyn toteuttamiseksi.⁸³ Hakijoiden tavoitteleman omistusrakenteen ja varojenjakopolitiikan toteuttamiseksi oli lisäksi käytettävissä täysin yhtiöoikeudellisesti hyväksyttävät tavat. Kun tarkastellaan järjestelyä kokonaisuudessaan, on ainakin vaikea osoittaa vaihtoehtoinen toteuttamistapa, jolla saavutettaisiin kaikki järjestelyssä tavoitellut liiketaloudelliset hyödyt.⁸⁴ Katsoisin tästä syystä, että vaikka tapauksessa vallitsi muodon ja sisällön jonkin asteinen jännite, niin järjestelylle ei ollut osoitettavissa mitään VML 28 §:n 1 momentin tarkoittamaa oikeaa

⁷⁷ Säädetty lailla tuloverolain 33 b §:n muuttamisesta (2009/469).

⁷⁸ HE 47/2009 vp.

⁷⁹ Torkkel 2014, s. 383 s.

⁸⁰ Ks. Knuutinen 2012, s. 131.

⁸¹ Ks. Myrsky 2008, s. 492.

⁸² Torkkel 2014, s. 383.

⁸³ Knuutinen 2012, s. 131.

⁸⁴ Ks. *ibid* s. 131 s.

muotoa, jonka mukaan verotusta toimitettaessa olisi tullut menetellä. Lisäksi VML 28 §:n 1 momentin ilmaisu ”toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto”⁸⁵ vaikuttaisi viittaavan verovelvollisen tarkoituksella aiheuttamaan muodon ja sisällön vastaamattomuuteen, kun kyseisessä tapauksessa jännite ennemmin johtui vero-oikeuden ja yhtiöoikeuden vastaamattomuudesta.⁸⁶ Pidän yllä esitetyn perusteella enemmistön ratkaisua asiassa perusteltuna.

Ratkaisussa KHO 2018:40 päädyttiin yllä olevista ratkaisusta poiketen VML 28 §:n soveltamiseen. Kyse oli tässäkin tapauksessa lääkäriyhtiön omistusjärjestelystä. Tapauksessa lääkäriyhtiön toiminta oli järjestetty niin, että toimintaa harjoitettiin kommandiittiyhtiömuodossa. Kommandiittiyhtiön vastuunalaisina yhtiömiehinä toimi yhtiössä työskentelevien lääkäreiden pääsääntöisesti itse omistamat osakeyhtiöt. Näille yhtiömiehille oli kommandiittiyhtiössä perustettu omat tulosityksikkönsä, joiden liikevaihto kertyi kunkin lääkäriosakkaan suorittaman työn perusteella. Täten osakslääkäreiden työpanokseen perustuva tulo kertyi heidän holdingyhtiöille, sen sijaan että tulo allokoitiin suoraan lääkäreiden tuloksi. Ratkaisussa oli arvioitavana, mikäli kommandiittiyhtiöstä holdingyhtiölle kertyvä tulo kuuluisi verottaa suoraan osakslääkäreiden ansiotulona. Verohallinto oli verotarkastuksen seurauksena nimittäin katsonut, että holdingyhtiöille jaettu tulo-osuus voitiin rinnastaa TVL 33 b §:n 3 momentin tarkoittamaan työpanososinkoon.

KHO:n enemmistö katsoi ratkaisussaan, että VML 28 §:n veron kiertämistä koskeva säännös oli sovellettavissa järjestelyyn. Perusteluissaan KHO totesi, että osuus lääkäriyhtiön voitosta kertyisi osakslääkäreille osinkotulona ilman työpanososinkoihin liittyviä veroseuraamuksia, jos voitonjakoa osakstasoon saakka verotettaisiin omistusrakenteen yksityisoikeudelliseen muotoon liittyvien veroseuraamusten mukaisesti. KHO piti tätä lopputulosta TVL:n 33 b §:n 3 momentin tarkoituksen vastaisena, vaikka tilanne ei kuulunutkaan säännöksen sanamuodon mukaiseen soveltamisalaan. Kommandiittiyhtiön käyttöön perustuva toimintamalli oli KHO:n arvion mukaan liiketaloudellisilta perusteiltaan suhteellisen ohut ja osin keinotekoinen, kun otettiin huomioon, että toimintamallilla saavutettava hyöty liittyi lähinnä osakslääkäreille kertyvän voitonjaon verotukseen. Toimintamalli ei siten kokonaisuutena arvioiden vastannut asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta.⁸⁷

⁸⁵ Kursivointi kirjoittajan.

⁸⁶ Voidaan siis sanoa, että järjestelyn yhtiöoikeudellisesti hyväksyttävä muoto (yhtiöjärjestykseen perustuva eri osakesarjoille maksettava osinko) ei vastannut järjestelyn vero-oikeudellista sisältöä (korvaus henkilökohtaisesta työpanoksesta eli palkka). Ks. myös Knuutinen 2012, s. 132, jossa kirjailija katsoo muodon ja sisällön ristiriidan vallinneen verojärjestelmän ja talouden välillä. Ks. lisäksi Weckström 2015, s. 394, jossa kirjailija katsoo, että lainsäädännön mahdollistamiin toimiin vilpittömin mielin ryhtyneeseen verovelvolliseen ei voida soveltaa veronkiertosäännöstä.

⁸⁷ KHO 2018:40.

Kuten ratkaisuselosteesta ilmenee, KHO:n enemmistö katsoi, että järjestelyn muoto ei vastannut sen sisältöä. Vastaavalla tavalla kuin ratkaisussa KHO 2001 T 1564, enemmistön päätöksen lähtökohtana on ilmeisesti ollut järjestelyn liiketoiminnallisten perustelujen arvioiminen, eikä järjestelyn muodon ja sisällön vastaamattomuuden arviointi. Itse asiassa näyttää siltä, että KHO:n enemmistö arvioi liiketaloudellisten perusteiden ns. ohuudet aiheuttavan järjestelyn muodon ja sisällön jännitteen.⁸⁸ Kuten yllä on todettu, tarkastelun pitäisi VML 28 §:n sanamuodon mukaan edetä niin, että ensin muodon ja sisällön *ilmeinen* vastaamattomuus todetaan, ja tämän jälkeen verovelvolliselle tarjotaan vielä mahdollisuus torjua veronkiertoväittämä esittämällä järjestelylle verotuksesta riippumattomat liiketaloudelliset perusteet.⁸⁹ Oikeuskäytännössä VML 28 §:n kaksi momenttia ovat kuitenkin mitä ilmeisimmin kietoutuneet yhteen. Ratkaisujen lopputulosten kannalta asialla ei välttämättä ole mitään merkitystä, mutta säännöksen systematiikasta poikkeaminen vuosikirjaratkaisujen perusteluissa on omiaan tekemään jo vaikeaselkoisesta säännöksestä entistä vaikeaselkoisemman.

KHO:n vähemmistö oli ratkaisussaan lähestynyt asiaa VML 28 §:n systematiikka huomioon ottaen mielekkäämmällä tavalla. Vähemmistö katsoi, että kommandiittiyhtiömuodossa toimiminen ei sellaisenaan ollut tapauksen olosuhteissa keinotekoista. Tietyn yhtiömuodon valinta ei sinänsä voinut johtaa veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltamiseen. Yhtiömuodon valinnalle ei lähtökohtaisesti myöskään tarvinnut esittää erityisiä liiketaloudellisia perusteita. Vähemmistö totesi lisäksi, että voiton jakamista kommandiittiyhtiössä työpanosten suhteessa ei ollut pidettävä yhtiömuodolle vieraana tai sen kannalta muutenkaan keinotekoisena järjestelyinä. Näin ollen järjestelyyn ei vähemmistön näkemyksen mukaan voitu soveltaa VML 28 §:ää. Vähemmistön perusteluista ilmenee vähemmistön katsoneen, että veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltuvuuden tarkastelu oli katkaistava jo VML 28 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen perusteella, koska järjestelyssä käytetty varojenjakotapa ei ollut verovelvollisten valitsemalle yhtiömuodolle vieras. Toisin sanoen vähemmistö katsoi järjestelyn muodon vastanneen sen sisältöä ja että liiketoiminnallisten perusteiden esittäminen veronkiertoväittämän torjumiseksi ei tästä syystä ollut ylipäänsä tarpeellista.

Todettakoon, että tarkoituksenani ei ole kritisoida enemmistön ratkaisua asiassa, vaan ennemmin tuoda esille näkemykseni mukaan korrekti menettely arvioidessa järjestelyjä VML 28 §:n

⁸⁸ Tämä on luettavissa päätösselosteesta: “Korkein hallinto-oikeus katsoo myös (...) että esillä olevassa asiassa kommandiittiyhtiön käyttöön perustuva toimintamalli on liiketaloudellisilta perusteiltaan suhteellisen ohut ja osin keinotekoinen, kun otetaan huomioon, että toimintamallilla saavutettava hyöty liittyy lähinnä A:lle kertyvän voitonjaon verotukseen. Koska toimintamalli ei siten kokonaisuutena arvioiden vastaa asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta...” Logiikka on siis ilmeisesti seuraava: 1) järjestelyn liiketaloudelliset perusteet ovat suhteellisen ohuet ja osin keinotekoiset ja 2) tästä syystä toimintamalli ei vastaa asian varsinaista luonnetta.

⁸⁹ Näin myös Juusela 2018, s. 454.

valossa. Enemmistö olisi yhtä hyvin perusteluissaan voinut esittää, että järjestelyn muoto (kommandiittiyhtiö, jonka tulo-osuudet allokoidaan osakeyhtiöille) ei vastannut järjestelyn sisältöä (henkilökohtaiseen työpanokseen perustuvan korvauksen saattaminen osakaslääkäreiden valintaan) ja jatkaa toteamalla, että järjestelylle ei myöskään oltu esitetty verotuksesta riippumattomat liiketaloudelliset perusteet. Tällöin perustelut olisivat olleet loogisemmat suhteessa VML 28 §:n sanamuotoon.

Yllä olevat VML 28 §:ää koskevat oikeustapaukset kuvaavat etenkin sitä, miten ongelmallista yleisen veron kiertämistä koskevan säännöksen tulkinta voi olla. Oikeustapauksia on näiden lisäksi useita,⁹⁰ mutta näiden esimerkkien avulla saa suhteellisen hyvän kuvan säännökseen liittyvästä kysymyksenasettelusta, varsinkin ansiotulon ja pääomatulon rajanvetotapauksissa.

3.3. VML 28 §:n suhde verotuksen legaliteettiperiaatteeseen

Legaliteettiperiaate⁹¹ on aikoinaan rikosoikeudessa kehitetty periaate, jonka mukaan rikoksena pidetään vain laissa rangaistavaksi säädettyä tekoa (*nullum crimen sine lege*). Vero-oikeudessa legaliteettiperiaate merkitsee taas sitä, että veroa ei voida periä ilman lain tukea (*nullum tributum sine lege*). Legaliteettiperiaate kuuluu vero-oikeuden johtaviin periaatteisiin ja koko oikeusturvajärjestelmämme perustuukin pitkälti legaliteettiperiaatteeseen.⁹² Verotuksen legaliteettiperiaatteen keskeisyyttä kuvaa etenkin se, että periaate on kirjattu Suomen perustuslakiin. PL 81 §:ssä säädetään valtion veroista ja maksuista seuraavasti:

Valtion verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta.

Valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla.

Vastaavasti PL 121 §:n 3 momenttiin on kirjattu, että verovelvollisuuden ja veron määräytymisen perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta säädetään lailla myös kunnallisverotuksessa. Legaliteettiperiaate ilmenee myös PL 2 §:n 3 momentista, jonka mukaan julkisen vallan käytön on perustuttava lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Legaliteettiperiaate asettaa tiettyjä vaatimuksia verolainsäädännölle. Periaatteen mukaan verovelvollisuuden asiallinen ja henkilöllinen soveltamisala tulisi ilmetä suoraan laista. Tämä

⁹⁰ Esimerkkeinä mainittakoon KHO 1998:53, KHO 2009 T 322, KHO 2010 T 3548, KHO 2016:72 ja KHO 2017:78.

⁹¹ Periaate tunnetaan myös nimellä laillisuusperiaate.

⁹² Äimä 2011, s. 102 ja Ossa 2013 s. 15.

edellyttää verolailta täsmällisyyttä ja yksiselitteisyyttä.⁹³ Legaliiteettiperiaatetta on myös pidetty vero-oikeuden tärkeimpänä laintulkintaohjeena.⁹⁴ Legaliiteettiperiaatteen katsotaan ilmentävän viranomaisen sidottua laillisuusharkintaan lain soveltamisessa. Verolainsäädäntöä tulee tulkita sanamuotonsa mukaan, ottaen aktiivisesti huomioon verovelvollisen perusoikeudet.⁹⁵ Lähtökohtaisesti verolainsäädännön tulkinnassa ei siis saa soveltaa laajentavaa tulkintaa.⁹⁶ Verovelvolliselle ei legaliiteettiperiaatteen mukaan voi asettaa lakiin perustumattomia velvoitteita eikä verotusmenettelyssä voi noudattaa lakiin perustumattomia käytäntöjä.⁹⁷

VML 28 §:n yleistä veron kiertämistä koskevaa säännöstä voidaan pitää ongelmallisena suhteessa legaliiteettiperiaatteeseen, koska säännöksen perusteella ei suoraan käy ilmi verovelvollisuuden asiallinen soveltamisala.⁹⁸ Lainsäädännöltä ei kuitenkaan voida vaatia tulkinnallisuutta kokonaan poissulkevaa tarkkuutta. Liian tarkka sääntely olisi omiaan heikentämään lain soveltajan mahdollisuutta reagoida taloudellisten ilmiöiden kehitykseen.⁹⁹ Lain soveltaja ei kuitenkaan lähtökohtaisesti voi paikata aukkoja verolainsäädännössä soveltamalla VML 28 §:ää, vaan tämä on lainsäätäjän tehtävä.¹⁰⁰

VML 28 §:n ja legaliiteettiperiaatteen välillä voidaan siis havaita eräänlainen jännite. Säännöksen soveltamistilanteet eivät nimittäin ilmene suoraan lainsäädännöstä, vaan nämä täsmentyvät vasta oikeuskäytännössä. Tämän seurauksena säännös on omiaan heikentämään oikeusvarmuutta ja verotuksen ennustettavuutta. Säännöksen tarkoitusta ajatellen tämä lienee kuitenkin välttämätön pahe, sillä säännöksen kaikkia soveltamistilanteita ei ole ollut mahdollista ennakoita sitä säädettäessä.¹⁰¹ Yllä todetun mukaisesti tämä kuitenkin korostaa legaliiteettiperiaatteen merkitystä säännöstä soveltaessa. Tämä toteutuu etenkin asettamalla säännöksen soveltamiskynnys korkeaksi. Kuten ratkaisun KHO 2008:6 jälkimainingit osoittivat, verolakien mahdollistamiin epätoivottuihin verosuunnittelumahdollisuuksiin voidaan VML 28 §:n soveltamisen sijaan puuttua myös lainsäädäntötoimin.

3.4. EVL 52 h §:n veron kiertämistä koskeva säännös

Yleisen veron kiertämistä koskevan säännöksen lisäksi Suomessa on myös säädetty erityisesti yritysjärjestelyihin sovellettava veron kiertämistä koskeva säännös. Säännös perustuu EU:n

⁹³ Äimä 2011, s. 104.

⁹⁴ Malmgrén 2018, s. 282.

⁹⁵ Ossa 2013, s. 15. Tätä ilmentää myös PL 106 §:n säännös perustuslain etusijasta.

⁹⁶ Ks. Wikström – Ossa – Urpilainen 2015 s. 34 ss.

⁹⁷ Juusela 2018, s. 449. Ks. myös Mäenpää 2018, s. 65.

⁹⁸ Ks. Juusela 2018, s. 453.

⁹⁹ Ks. Malmgrén 2018, s. 283.

¹⁰⁰ Ks. Äimä 2011, s. 215 ja Malmgrén 2018 s. 291.

¹⁰¹ Ks. Malmgrén 2018, s. 284 s.

yritysjärjestelydirektiivin 15 artiklaan (entinen 11 artikla). Kyseisen säännöksen sisällyttämistä Suomen lainsäädäntöön pidettiin tarpeellisena mm. siksi, että VML 28 §:n veron kiertämistä koskevaa säännöstä ei oltu pidetty riittävänä yritysjärjestelyjen väärinkäytön estämiseksi. Tämä johtui mm. siitä, että yleistä veron kiertämistä koskevaa säännöstä harvemmin oli sovellettu yksityisoikeudellisesti hyväksyttävästi toteutettuihin yritysjärjestelyihin.¹⁰² Yritysjärjestelydirektiivin veron kiertämistä koskeva säännös sisältyy nykyään EVL 52 h §:ään ja sen sanamuoto on seuraava: ”Lain 52 ja 52 a–52 g §:ssä olevia säännöksiä ei sovelleta, jos on ilmeistä, että järjestelyjen yksinomaisena tai yhtenä pääasiallisista tarkoituksista on ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen.”¹⁰³

Kuten säännöksestä ilmenee, yritysjärjestelyn veroedut voidaan evätä, mikäli veron kiertäminen on yksi järjestelyn pääasiallisista tavoitteista. Veronkiertotarkoitus ilmenee etenkin siitä, että järjestelyn toteuttamiselle ei ole olemassa pätevää taloudellista syytä. Järjestelylle on kuitenkin esitettävä enemmän kuin vähäiset liiketaloudelliset syyt, jotta säännöstä ei voida soveltaa. Lähtökohtaisesti hyväksyttäviä liiketaloudellisia perusteita ovat esim. toiminnan uudelleenjärjestely, rationalisointi, kilpailukyvyyn parantuminen tai tuottavuuden lisääminen.¹⁰⁴

EVL 52 h §:n veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltamiskynnyksen on katsottu olevan melko korkea.¹⁰⁵ EUT:n oikeuskäytännössä on todettu, että yritysjärjestelydirektiivin veron kiertämistä koskevaa säännöstä voidaan lähtökohtaisesti vain soveltaa puhtaasti keinotekoiisiin järjestelyihin, joilla pyritään kiertämään verolainsäädäntöä.¹⁰⁶ Kansallisten veronkiertosäännösten tarkoituksena pitäisi täten olla veroetua tavoittelevien, täysin keinotekoisien ja taloudellista todellisuuspohjaa vailla olevien järjestelyjen estäminen.¹⁰⁷ Koska EVL 52 h §:n säännös perustuu yritysjärjestelydirektiiviin, on säännöstä sovellettava direktiivin tavoitteiden ja EUT:n tulkintakäytännön mukaisesti.¹⁰⁸ EVL 52 h §:ää onkin Suomessa sovellettu melko harvoin.¹⁰⁹

EVL 52 h §:n mukaiseen veron kiertämiseen arviointiin liittyy ns. Business Purpose Test. Tällä menetelmällä voidaan arvioida, onko järjestelyllä pääasiallisesti tavoiteltu veroedun saamista. Menetelmä toimii kaikessa yksinkertaisuudessa niin, että yritysjärjestelystä eliminoidaan kaikki verotustekijät ja tämän jälkeen arvioidaan, mikäli järjestely vieläkin on taloudellisesti järkevä. Mikäli verotuksesta riippumattomia taloudellisia perusteita ei ole havaittavissa, tämä viittaa

¹⁰² Andersson – Penttilä 2014, s. 795

¹⁰³ EVL 52 ja 52 a–52 g §:ssä säädetään sulautumisten, jakautumisten, liiketoimintasiirtojen ja osakevaihtojen veroneutraalisuudesta.

¹⁰⁴ Helminen 2018, s. 219 s.

¹⁰⁵ *ibid.*, s. 221.

¹⁰⁶ Ks. esim. C-264/96 ICI, kohta 26.

¹⁰⁷ Ks. Helminen 2018, s. 221 ja C-6/16 Eqiom and Enka, kohta 30 ja C-196/04 Cadbury Schweppes, kohta 55.

¹⁰⁸ Ks. Immonen 2018, s. 525 ja Torkkel 2014, s. 387.

¹⁰⁹ Immonen 2018, s. 544.

järjestelyn veronkiertotarkoitukseen.¹¹⁰ Yritysjärjestelydirektiivin tarkoituksena ei kuitenkaan ole luoda yleinen veron kiertämistä koskeva oletus, vaan viranomaisten on aina esitettävä jonkinlaista näyttöä järjestelyn taloudellisten perusteiden puuttumisesta tai verovelvollisen veronkiertotarkoituksesta. Ensisijainen näyttötaakka säännöksen soveltamisedellytyksistä on toisin sanoen veronsaajalla.¹¹¹ Tämän jälkeen todistustaakan jako on kuitenkin VML 28 §:stä poiketen lähtökohtaisesti normaali.¹¹²

VML 28 §:n ja EVL 52 h §:n keskinäinen suhde on myös mielenkiintoinen kysymys. Keskeinen kysymys on, mikäli VML 28 §:ää voidaan soveltaa yritysjärjestelyyn, johon EVL 52 h § ei sovellu. Vastaus lienee löytyvän yleislain ja erityislain välisen suhteen periaatteesta, jonka mukaan erityissäännös syrjäyttää samaa asiaa koskevat yleissäännökset (*lex specialis derogat legi generali*).¹¹³ EVL 52 h §:n koskiessa ainoastaan veron kiertämistä yritysjärjestelyjen yhteydessä, säännöstä on pidettävä erityissäännöksenä. Tämän seurauksena, VML 28 §:n soveltamisala rajoittunee yritysjärjestelytilanteissa ainoastaan järjestelyn liitännäiskysymyksiin.¹¹⁴

¹¹⁰ *ibid*, s. 528 s.

¹¹¹ Helminen 2018, s. 221

¹¹² Immonen 2018, s. 528.

¹¹³ Ks. esim. Mäenpää 2018 s. 127

¹¹⁴ Torkkel 2014, s. 387.

4. Johdon holdingyhtiöjärjestelyt verotuksessa

4.1. Yleisesti järjestelyistä

Ennen kuin siirrytään käsittelemään tämän tutkielman pääteemaa, eli johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksellista kohtelua, on syytä käydä yksityiskohtaisesti läpi näille järjestelyille tyypilliset ominaisuudet. Kuten ensimmäisessä luvussa todettiin, johdon holdingyhtiöjärjestelyt yleistyvät vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen. Suomalaisten pörssiyritysten keskuudessa johdon holdingyhtiöjärjestelyjä tehtiin tuolloin n. 20 kappaletta.¹¹⁵ Vastaavanlainen malli oli tätäkin ennen ollut käytössä erityisesti pääomasijoittajavetoisissa noteeraamattomissa yrityksissä.¹¹⁶ Järjestelyjen tarkoituksena oli tarjota johdoille aito kannustin tukea yhtiön osakekursin positiivista kehitystä toiminnallaan.¹¹⁷

Tyypillisen johdon holdingyhtiöjärjestelyn ensimmäisenä askeleena työnantajayhtiön johto perustaa holdingyhtiön, jonka osakkeita he merkitsevät. Holdingyhtiön toimialana on omistaa työnantajayhtiön osakkeita. Järjestelyyn osallistuu ainoastaan työnantajayhtiön palveluksessa olevia avainhenkilöitä.¹¹⁸ Yleensä järjestely on rajattu koskemaan ylintä johtoa.¹¹⁹ Koko järjestelyä sääntelee siihen osallistuvien tahojen kesellä solmittu osakassopimus. Osakassopimuksessa sovitaan yleensä avainhenkilöiden omien sijoitusten suuruudesta, järjestelyn muusta rahoituksesta, järjestelyn ajallisesta kestosta ja purusta, holdingyhtiön hallinnosta sekä menettelystä avainhenkilön siirtyessä pois työnantajayhtiön palveluksesta.¹²⁰

Työnantajayhtiön osakkeiden hankintaa varten holdingyhtiö rahoitetaan avainhenkilöiden oman pääomapanoksen ja lainarahoituksen yhdistelmällä. Lainarahoituksen tarjoaa tyypillisesti työnantajayhtiö itse. Oman pääomapanoksen ja lainarahoituksen suhde pyritään määrittelemään siten, että lainan markkinaehtoisista koroista pystytään suoriutumaan järjestelyn kautta saatujen osinkojen avulla. Avainhenkilöiden oman pääomapanoksen suhde velkarahoitukseen on yleensä n. 1:5.¹²¹ Holdingyhtiö voi hankkia työnantajayhtiön osakkeet suoraan markkinoilta tai jollain muulla tavalla, esim. suunnatun osakeannin avulla. Hankitut osakkeet asetetaan yleensä

¹¹⁵ Torkkel 2014, s. 375.

¹¹⁶ Juusela 2012, s. 146.

¹¹⁷ Manninen 2011, s. 783.

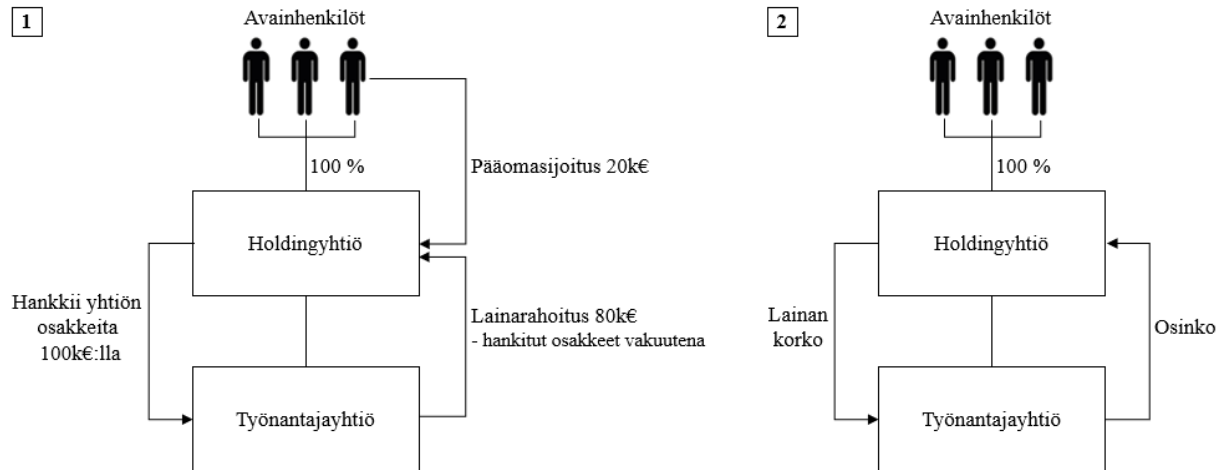
¹¹⁸ Juusela 2012, s. 146.

¹¹⁹ Manninen 2011, s. 784.

¹²⁰ *ibid*, s. 783.

¹²¹ Juusela 2012, s. 146. Myös ratkaisussa KHO 2014:66 oman pääomapanoksen ja velkarahoituksen suhde oli juuri 1:5.

myös työntantajayhtiön myöntämän lainan vakuudeksi.¹²² Yllä olevat vaiheet ovat visualisoitu alla olevan kuvion avulla:

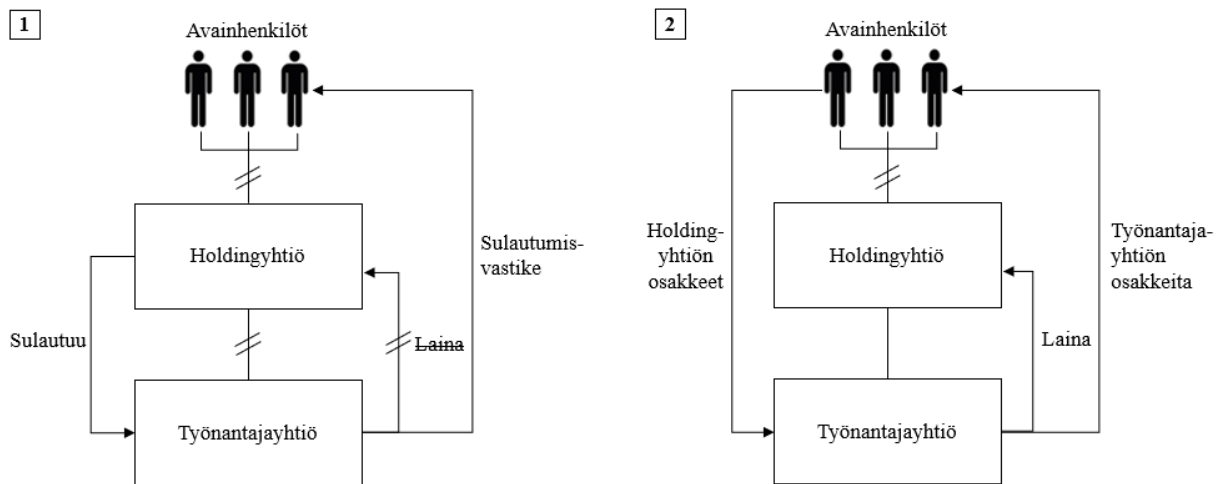
Kuvio 1. Johdon holdingyhtiöjärjestelyn rakenne. Kuvion summat eivät perustu mihinkään todelliseen järjestelyyn, vaan ovat funktioltaan havainnollistavia.

Keskeisin johdon holdingyhtiöjärjestelyn piirre on järjestelyn väliaikaisuus, eli järjestelyn purkamisen tietyn ajan kuluessa tai tiettyjen edellytysten täytyessä.¹²³ Purkamisen laukaiseva tapahtuma voi olla esim. osakekurssin nousu tietyille etukäteen määritellylle tasolle. Järjestelyn purkamiseen on olemassa useita eri vaihtoehtoja. Vaihtoehtoista verotehokkain lienee holdingyhtiön sulautuminen työntantajayhtiöön. Tällöin avainhenkilöt saavat sulautuvan yhtiön osakeomistajina sulautumisvastikkeena työntantajayhtiön osakkeita. Tämän myötä avainhenkilöt saavat järjestelyn purkamisen seurauksena työntantajayhtiön osakkeita suoraan omistukseensa ja samalla holdingyhtiön ja työntantajayhtiön välinen laina eliminoiduu. Vastaavasti purkamiseen voidaan myös käyttää osakevaihtoa, jolloin työntantajayhtiö tarjoaa omia osakkeitaan avainhenkilöiden merkittäväksi holdingyhtiön osakkeita vastaan. Tällöinkin avainhenkilöt saavat järjestelyn seurauksena työntantajayhtiön osakkeita suoraan omistukseensa ja osakevaihdon kautta saatuihin osakkeisiin ei tule liittymään mitään lainaa.¹²⁴ Järjestelyn purkamisen sulautumisella tai osakevaihdolla on kuvattu alla olevan kuvion avulla:

¹²² Juusela 2012, s. 146.

¹²³ Manninen 2011, s. 782.

¹²⁴ Juusela 2012, s. 147

Kuvio 2. Johdon holdingyhtiöjärjestelyn purkaminen sulautumisella tai osakevaihdoilla.

Järjestely voidaan myös purkaa esim. siten, että holdingyhtiö myy työnantajayhtiön osakkeita markkinoilla ja laina maksetaan takaisin osakemyynnistä saaduilla varoilla. Tämän jälkeen holdingyhtiö voidaan purkaa, jolloin avainhenkilöt saavat lainan takaisinmaksun jälkeen holdingyhtiössä jäljellä olevat varat jako-osana.¹²⁵ Tämä vaihtoehto kuitenkin realisoi välittömiä luovutusvoittoseuraamuksia avainhenkilöille, kun taas sulautumisessa tai osakevaihdossa osakkeiden luovutuksesta maksettava vero lykkääntyy vastikeosakkeiden tulevaisuuden luovutukseen.¹²⁶

Johdon holdingyhtiöjärjestelystä on useita etuja avainhenkilöille. Ensinnäkin, erillisen holdingyhtiön ja lainarahoituksen yhdistelmä mahdollistaa sen, että avainhenkilöiden riski rajoittuu holdingyhtiöön sijoittamaansa määrään (eli tyypillisesti n. 20 %:iin osakkeiden hankintahinnasta). Tämän myötä avainhenkilöllä on mahdollisuus välillisesti hankkia viisinkertaisesti omaa sijoitustaan suuremman määrän työnantajayhtiön osakkeita. Lainarahoituksen ansiosta työnantajayhtiön osakekurssin nousu myös kasvattaa avainhenkilön oman sijoituksen arvoa viisinkertaisesti verrattuna siihen, jos koko järjestely olisi rahoitettu omin varoin. Tämä ns. velkavipu muodostaa kuitenkin myös järjestelyn suurimman heikkouden. Osakekurssin lasku merkitsee nimittäin avainhenkilön oman sijoituksen arvon viisinkertaista laskua verrattuna siihen, jos koko järjestely olisi rahoitettu omin varoin.¹²⁷ Velkavipuvaikutus on havainnollistettu alla olevan taulukon avulla:

¹²⁵ Mikäli holdingyhtiö ei ole realisoinut kaikkia työnantajayhtiön osakkeita, tämä jako-osa voi muodostua työnantajayhtiön osakkeista.

¹²⁶ Juusela 2012, s. 147 s. Osakevaihdossa työnantajayhtiön on toisaalta maksettava varainsiirtovero holdingyhtiön osakkeiden hankinnasta. Varainsiirtovero on 1,6 % holdingyhtiön osakkeiden käyvistä arvosta osakevaihtohetkellä.

¹²⁷ Ks. *ibid*, s. 146.

Oma pääoma	Vieras pääoma	Osakkeiden hankintameno	Osakekurssi (+/-)	Koko sijoituksen arvonmuutos (%)	Oman pääoman arvonmuutos (%)
20 000,00 €	80 000,00 €	100 000,00 €	20 000,00 €	20%	100%
30 000,00 €	70 000,00 €	100 000,00 €	20 000,00 €	20%	67%
40 000,00 €	60 000,00 €	100 000,00 €	20 000,00 €	20%	50%
40 000,00 €	60 000,00 €	100 000,00 €	- 20 000,00 €	-20%	-50%
30 000,00 €	70 000,00 €	100 000,00 €	- 20 000,00 €	-20%	-67%
20 000,00 €	80 000,00 €	100 000,00 €	- 20 000,00 €	-20%	-100%

Kuvio 3. Taulukko velkavipuvaikutuksesta.

Oman pääoman suhteen vieraaseen pääomaan ollessa 1:5, työnantajayhtiön osakkeen 20-prosenttinen arvonnousu kaksinkertaistaa avainhenkilön oman sijoituksen arvoa. Vastaavalla arvonlaskulla avainhenkilö on kuitenkin teoreettisesti menettänyt koko sijoituksensa. On myös huomioitava, että taulukon laskelmat perustuvat siihen oletamaan, että lainan koroista pystytään suoriutumaan pelkkien työnantajayhtiön maksamien osinkojen avulla.

Osakkeiden mahdollinen arvonnousu holdingyhtiön sisällä ei kuitenkaan muodosta lopullista hyötyä avainhenkilöille, vaan heidän kannalta intressinä on saada tämä arvonnousu suoraan omaan vallintaansa. Tämä toteutuu yllä selostetun mukaan lähtökohtaisesti sulautumisella tai osakevaihdoilla, jolloin holdingyhtiön osakkeet käytännössä vaihdetaan työnantajayhtiön osakkeisiin ilman veroseuraamuksia avainhenkilöille.¹²⁸ Ideaalitulanteessa on siis mahdollista, että avainhenkilö saa järjestelyn seurauksena verovapaasti suoraan omistukseensa työnantajayhtiön osakkeita esim. kahdenkertaiseen arvoon suhteessa avainhenkilön omaan sijoitukseen, vaikka osakekurssi on kokonaisuudessaan noussut vain viidesosalla. Vastaavaa hyöty olisi periaatteessa saavutettavissa sijoittamalla suoraan pörssiosakkeisiin oman sijoituksen ja ulkoisen lainarahoituksen yhdistelmällä, mutta tällöin sijoittajan riski ei rajoittuisi itse sijoittamaansa määrään, vaan oman sijoituksen ja lainan yhteismäärään. Avainhenkilön lopullinen hyöty järjestelyn purkamisen seurauksena on kuvattu alla olevan laskelman avulla:

Oma pääoma järjestelyn alussa	20 000,00 €
Vieras pääoma järjestelyn alussa	80 000,00 €
Työnantajayhtiön osakkeiden arvo järjestelyn alussa	100 000,00 €
Työnantajayhtiön osakkeiden arvo järjestelyn lopussa	120 000,00 €
Holdinyhtiön käypä arvo sulautumishetkellä (= sulautumisvastikkeen arvo) ¹²⁹	40 000,00 €
Järjestelyn hyöty avainhenkilölle (sulautumisvastike – oma sijoitus)	+ 20 000,00 €

¹²⁸ Manninen 2011, s. 786.

¹²⁹ Oletuksena, että holdingyhtiön taseessa on ainoastaan työnantajayhtiön osakkeita, avainhenkilöiden pääomapanos ja velka työnantajayhtiöltä.

Tappiollisen järjestelyn purkaminen ja sen verotuksellinen kohtelu muodostaa mielenkiintoisen kysymyksen.¹³⁰ Tähän kysymykseen palataan tarkemmin analysoitaessa johdon holdingyhtiöjärjestelyjä käsittelevää oikeuskäytäntöä.

4.2. Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksellinen kohtelu

4.2.1. *Johdon holdingyhtiöjärjestelystä saatu hyöty oli ansiotulona verotettavaa tuloa – KHO 2014:66*

Yllä on käsitelty johdon holdingyhtiöjärjestelyjen yleispiirteitä sekä siviili- että vero-oikeudellisesta näkökulmasta. Vero-oikeudellinen tarkastelu on kuitenkin kohdistunut järjestelyjen yksittäisiin vaiheisiin, eikä järjestelyyn kokonaisuutena. Järjestely muodostuukin lähtökohtaisesti sellaisista yksittäisistä toimista, joiden yksittäinen verotuksellinen kohtelu on selkeä.¹³¹ Arvioitaessa järjestelyjä VML 28 §:n nojalla, järjestelyyn sisältyviä toimia ei kuitenkaan tarkastella erikseen, vaan ratkaisu tehdään kokonaisarvion perusteella.¹³² Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksellisen kohtelun selvittämiseksi on siis tutkittava järjestelyjä käsittelevää oikeuskäytäntöä.

Vuosikirjaratkaisussaan 2014:66 KHO arvioi ensimmäistä kertaa johdon holdingyhtiöjärjestelyn verotuksellista kohtelua. Ratkaisu on tämän tutkielman tarkoituksen kannalta hyvin keskeinen ja tästä syystä ratkaisun tapahtumainkulku on syytä kuvata yksityiskohtaisesti. Tapauksessa pörssi-yhtiö A Oyj:ssä oli toteutettu johdon holdingyhtiöjärjestely, jossa A Oyj:n kuusi johtoryhmään kuuluvaa avainhenkilöä omistivat 2 084 000 osaketta A Oyj:ssä holdingyhtiö B Oy:n kautta. Osakkeista 2 000 000 oli merkitty B Oy:lle suunnatussa osakeannissa ja loput hankittu markkinoilta. Avainhenkilöt olivat sijoittaneet holdingyhtiöön yhteensä 339 000 euroa omia varojaan ja loput A Oyj:n osakkeiden hankintahinnasta oli rahoitettu A Oyj:n myöntämällä lainalla. Lainarahoitus muodosti n. 4/5 osakkeiden hankintahinnasta. Lainasopimuksen mukaan lainasta oli maksettava kiinteä 3 %:n korko nostopäivästä lukien. Mikäli korkoja ei pystytty maksamaan, korko voitiin lainasopimuksen mukaan myös lisätä lainapääomaan. Lainan takaisinmaksu oli sovittu tiettyyn päivämäärään mennessä, mutta laina-aikaa oli myös mahdollista

¹³⁰ Ks. Manninen 2011, s. 783.

¹³¹ *ibid*, s. 784. Yllä olevan selostuksen lähtökohtana onkin ollut järjestelyn eri yksittäisten vaiheiden verokohtelu verosäännösten normaalitulkinnan nojalla.

¹³² Tikka ym. 2019, luku 25.

jatkaa, mikäli järjestelyä ei tuolloin syystä tai toisesta haluttu purkaa. Lainapääoma oli myös mahdollista maksaa takaisin milloin tahansa laina-ajan aikana.

Järjestelyyn osallistuneiden tahojen kesken oli solmittu osakassopimus, jossa sovittiin osakkeenomistajien keskinäisistä oikeuksista, velvollisuuksista sekä osakkeiden hallintaan liittyvistä rajoituksista ja muista B Oy:n hallintoon liittyvistä asioista. Osakassopimuksen mukaan A Oyj:n osakkeiden luovuttaminen oli rajoitettu järjestelyn aikana. B Oy:n osakeomistus A Oyj:ssä oli tarkoitus pysyä voimassa, kunnes koko järjestely purettiin. Poikkeus tähän pääsääntöön oli avainhenkilön ns. bad leaver -tilanne¹³³, jolloin A Oyj:llä olisi oikeus lunastaa kyseisen avainhenkilön osakkeet niiden hankintahintaan tai tätä alhaisempaan käypään arvoon. Osakassopimuksessa sovittiin myös järjestelyn purkamismenettelystä. Järjestely oli lähtökohtaisesti tarkoitus pitää voimassa tiettyyn päivämäärään asti, ellei purkamisesta sovittu ennen tätä. Järjestelyä voitiin myös jatkaa tämänkin päivämäärän jälkeen, mikäli A Oyj:n osakkeen arvo tällöin alitti hinnan, millä B Oy oli hankkinut osakkeet. Järjestely voitiin osakassopimuksen mukaan myöhemmin purkaa sulautumista, purkamista tai jotain muuta keinoa käyttäen. Päätös purkamisesta oli tehtävä A Oyj:n hallituksen ja avainhenkilöiden 2/3 määräenemmistöllä.

B Oy:n saamia osinkotuloja ja muita tuottoja oli ensisijaisesti käytettävä lainan korkojen maksumin ja muihin holdingyhtiön kuluihin. Mikäli holdingyhtiöön näiden kulujen suorittamisen jälkeen vielä jäi varoja, nämä voitiin jakaa osinkona avainhenkilöille. Mahdollisesti pääomitetut korot oli kuitenkin maksettava ennen osingonjakoa.

B Oy ja B Oy:n osakkeenomistaja N olivat maaliskuussa 2012 toimittaneet ennakkoratkaisuhaemuksen KVL:lle, jossa he pyysivät ennakkoratkaisua seuraaviin kysymyksiin:

1. Mikäli B Oy:n yhtiökokous päättää jakaa osinkoa yhtiön viimeksi vahvistetun tilinpäätöksensä jakokelpoisista varoista, verotetaanko N:n saamaa osinkotuloa tuloverolain (jäljempänä myös TVL) 33 b §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti?
2. Mikäli B Oy puretaan jäljempänä tarkemmin kuvatulla tavalla siten, että
 - a) B Oy purkautuen selvitysmenettelyttä sulautuu A Oyj:öön osakeyhtiölain 16 luvussa tarkoitetulla tavalla siirtämällä A Oyj:lle kaikki varansa ja velkansa ja B Oy:n osakkeenomistajat saavat vastineena omistamiensa osakkeiden mukaisessa suhteessa vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita, sovelletaanko B Oy:n ja N:n verotuksessa elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (jäljempänä myös EVL) 52 a ja 52 b §:ää sekä tuloverolain 28 §:ää?

¹³³ Bad leaver -tilanteella tarkoitettiin tässä tapauksessa avainhenkilön työsuhteen päättymistä A-konsernissa muusta syystä kuin työkyvyttömyyden tai eläköitymisen johdosta taikka vaihtoehtoisesti A Oyj:n toimesta pois lukien irtisanomiset sairauden, vamman tai työkyvyn merkittävän heikentymisen johdosta.

- b) B Oy purkautuu selvitysmenettelyn jälkeen osakeyhtiölain 20 luvussa tarkoitetulla tavalla, sovelletaanko B Oy:n verotuksessa elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 51 d §:ää ja tuloverolain 27 §:ää ja N:n verotuksessa tuloverolain 45 - 46 §:ää siten, että purkautuvan yhtiön jako-osa on hänen veronalaista pääomatuloaan?
3. Mikäli N myöhemmin luovuttaa B Oy:n mahdollisessa sulautumisessa (kysymys 2a) vastikkeena saamiaan A Oyj:n osakkeita, sovelletaanko N:n verotuksessa tuloverolain 45 - 46 §:ää siten, että osakkeiden luovutuksesta saatu voitto on hänen veronalaista pääomatuloaan?¹³⁴

Hakijat esittivät ennakkoratkaisuhakemuksessa useita verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita järjestelylle. Hakijat totesivat, että johdon holdingyhtiöjärjestely mahdollisti A-konsernin johtoryhmän yhteisen, sisäpiirinäkökulmasta avoimen ja läpinäkyvän koordinoitun sijoittamisen A Oyj:n osakkeisiin. Järjestelyn avulla luotiin avainhenkilöille kollektiivisen ja pitkäaikaisen sitouttamisvaikutuksen sekä yhteisen taloudellisen kannustimen A Oyj:n strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Hakijat katsoivat, että avainhenkilöiden merkittävä omaehtoinen rahapanos tehosti järjestelyn sitouttamis- ja yhteistyövaikutusta, mikä taas merkitsi merkittävää kilpailuetua verrattuna muiden pörssiyhtiöiden kannustinjärjestelyihin.

KVL:n ennakkoratkaisu asiassa oli äänestyspäätös.¹³⁵ KVL:n enemmistö antoi ennakkoratkaisussaan myönteiset vastaukset kaikkiin hakijoiden esittämiin kysymyksiin. KVL:n ennakkoratkaisun mukaan holdingyhtiön maksamat osingot avainhenkilöille verotettaisiin normaalisti osinkotulona, holdingyhtiöjärjestelyn purkamiseen sulautumisella sovellettaisiin EVL:n säännöksiä veroneutraalista sulautumisesta, holdingyhtiöjärjestelyn purkamiseen purulla sovellettaisiin purkua koskevia säännöksiä ja avainhenkilöiden mahdollisiin tulevaisuuden A Oyj:n osakkeiden luovutuksiin sovellettaisiin TVL:n säännöksiä luovutusvoitosta. Toisin sanoen enemmistö katsoi, että kaikki johdon holdingyhtiöjärjestelyyn liittyvät yksittäiset toimet verotettaisiin TVL:n ja EVL:n normaalitulkinnan perusteella. Enemmistö ei ratkaisussaan arvioinut VML 28 §:n soveltuvuutta järjestelyyn kokonaisuutena. Vähemmistö sen sijaan katsoi, että järjestelyssä kokonaisarvion perusteella ei oltu käytetty asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta vastaavaa oikeudellista muotoa. Järjestelystä saatavaa etua oli täten vähemmistön mukaan verotettava avainhenkilöiden ansiotulona.¹³⁶

Asian käsittely eteni KHO:een VOVA:n valituksen johdosta. VOVA esitti valituksessaan, että johdon holdingyhtiöjärjestelyä tulisi verottaa suoraan TVL 66 §:n 3 momentin työsuhdeoptiosäännösten tai TVL 61 §:n 2 momentin yleisen ansiotulosäännöksen nojalla. VOVA katsoi

¹³⁴ KHO 2014:66.

¹³⁵ Torkkel 2014, s. 378.

¹³⁶ *ibid*, s. 378.

toisin sanoen, että järjestelyä jo lain normaalitulkinnan perusteella lähtökohtaisesti voitiin pitää ansiotuloverotuksen alaisena. Toissijaisesti VOVA vaati, että järjestelyyn sovellettaisiin yllä mainittujen säännösten lisäksi VML 28 §:n tai EVL 52 h §:n veron kiertämistä koskevia säännöksiä. VOVA:n käsityksen mukaan, TVL:n 61 §:n 2 momentin säännöstä soveltaessa ratkaisevaa oli se, mikäli verovelvollisen suoritus perustui työsuhteeseen vai ei. VOVA katsoi myös, että järjestely voitiin sen tavoitteet huomioon ottaen rinnastaa TVL 66 §:n 3 momentin mukaiseen työsuhdeoptioon. VOVA katsoi myös järjestelyn tarkoituksen olleen ansiotulon saattaminen edullisemman pääomatuloverotuksen piiriin. VOVA lausui yhteenvetona seuraavasti:

Siltä osin kuin kyse on kiistatta työnantajan rahoituksella ja riskillä hankittujen osakkeiden arvon noususta, N:n on katsottava saavan etua tosiasiallisesti vastikkeetta. Tämä etu realisoituu ennakkoratkaisuhakemuksessa esitetyissä tilanteissa hänen joko saadessaan sulautumisen yhteydessä vastikkeeksi A Oyj:n osakkeita tai hänen saadessaan jako-osana varallisuutta B Oy:stä tai hänen saadessaan osinkoa B Oy:stä.¹³⁷

KHO totesi asiassa olleen erityisesti kysymys siitä, mikäli johdon holdingyhtiöjärjestelyä oli käsiteltävä toimenpiteiden yksityisoikeudelliseen muotoon lähtökohtaisesti liittyvien veroseuraamusten mukaisesti vai mikäli järjestelyn muodostama kokonaisuus johti toiseen verotukselliseen lopputulokseen. KHO katsoi ensinnäkin, että kuka tahansa sijoittaja voi kasvattaa osakkeiden arvonnoususta saamaansa hyötyä velkarahoituksen avulla. Keskeiseksi arvioitavaksi seikaksi muodostui KHO:n mukaan se, mikä merkitys oli annettava A Oyj:n kiinteään osallistumiseen järjestelyyn sekä järjestelyn rajaamisille koskemaan ainoastaan A Oyj:n johtohenkilöitä. KHO nosti tämän jälkeen esille seuraavat seikat, jotka KHO:n näkemyksen mukaan puolivat järjestelyn luokittelemista johdon kannustinjärjestelyksi:

A Oyj on suunnannut B Oy:lle osakeannin, jossa pääosa kysymyksessä olevista A Oyj:n osakkeista on hankittu. A Oyj on myös B Oy:lle osakkeiden hankintaa varten otetun lainan antaja. Kun otetaan huomioon lainan korkotaso, koronmaksua koskevat ehdot, vakuudet ja takaisinmaksuehdot, lainan ehtoja voidaan myös pitää lainansaajan ja siten A Oyj:n asianomaisten johtajien kannalta edullisina. A Oyj:n ja B Oy:n välisessä osakassopimuksessa on sovittu muun muassa järjestelyyn osallistuvan henkilön työsuhteen päättymisen vaikutuksista sekä osakkeisiin liittyvistä panttaus- ja luovutusrajoituksista. Osakassopimuksessa on sovittu myös järjestelyn purkamisesta A Oyj:n hallituksen ja B Oy:n osakkeenomistajien 2/3:n enemmistön päätöksellä ja myös purkamisen mahdollisesta lykkäytymisestä.

Osakeyhtiölain 13 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan yhtiö ei saa antaa rahalainaa, varoja tai vakuutta käytettäväksi siihen tarkoitukseen, että ulkopuolinen voi hankkia yhtiön tai sen

¹³⁷ KHO 2014:66.

emoyhtiön osakkeita. Saman pykälän 2 momentin mukaan mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaisiin jakokelpoisten varojen rajoissa toteutettaviin toimiin, joiden tarkoituksena on osakkeiden hankkiminen yhtiön tai sen 8 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lähipiiriin kuuluvan yhtiön työntekijöille. Pykälään ei sisälly muita poikkeuksia yhtiön osakkeiden hankkimiseksi annettavan lainan kieltoon kuin kyseinen osakkeiden hankkiminen työntekijöille.

B Oy on sisällytetty A Oyj:n vuoden 2012 konsernitilinpäätökseen, jossa A Oyj:n äänivallaksi B Oy:ssä on merkitty 100 %. Veronsaajien oikeudenvallontayksikön mukaan A Oyj:n internet-sivuilla kysymyksessä oleva järjestely on esiintynyt otsikon "Pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmät" alla nimityksellä "Johdon kannustinjärjestelmä 2010 - 2013". Yhtiö ei ole tätä kiistänyt, joskaan yhtiön mukaan verotuksellista arviota ei voida perustaa tämän varaan.

Näiden seikkojen valossa kysymyksessä olevaa järjestelyä on pidettävä ennen muuta A Oyj:n johdon kannustinjärjestelmänä. Järjestelyn keskeisenä tarkoituksena on, että yhtiön johto hyötyy osakkeiden mahdollisesta arvonnoususta. Kun johtohenkilöt ovat tehneet merkittäviä oman pääoman sijoituksia B Oy:hyn, järjestelyyn sisältyy tosin heille myös tappioriski.¹³⁸

KHO jatkoi toteamalla, että järjestelyn ilmeisenä tarkoituksena oli työsuhteen perusteella saatavan etuuden saattaminen pois ansiotuloverotuksen piiristä. Vaikka verovelvollisella oli lähtökohtaisesti oikeus valita verotuksen kannalta edullisin toimintavaihtoehto, niin järjestelyä oli arvioitava sen tosiasiallisen taloudellisen muodon mukaan. KHO katsoi myös, että järjestelylle sinänsä oli esitetty liiketaloudelliset perusteet, mutta että niitä oli pidettävä suhteellisen ohuina. KHO lausui seuraavaksi ratkaisunsa ennakkoratkaisukysymyksiin alkuperäisiin ennakkoratkaisukysymyksiin.

Ensimmäisen kysymyksen osalta KHO lausui, että kun otetaan huomioon TVL:n 61 §:n 2 momentin säännös, N:n B Oy:stä saamaa osinkoa oli pidettävä ansiotulona. KHO katsoi tähän liittyen, ettei N:n oman pääomasijoituksen osuudella kokonaissijoituksesta ollut ratkaisevaa merkitystä asiassa. Toisen kysymyksen a)-osan osalta KHO lausui, että N:n saamaa sulautumisvastiketta B Oy:n sulautuessa A Oyj:öön oli pidettävä TVL 66 §:n 3 momentin tarkoittamana ansiotulona siltä osin kuin vastikeosakkeiden käypä arvo ylitti hänen B Oy:n osakkeisiin sijoittamansa määrän. KHO perusteli tätä siten, että sulautuminen oli osa monivaiheista järjestelykokonaisuutta, jonka keskeisenä tavoitteena oli pidettävä pyrkimystä välttää ansiotuloverotus. KHO viittasi tältä osin sekä TVL 66 §:n 3 momentin sanamuotoon ja esitöihin sekä VML 28 §:ään. KHO ei myöskään pitänyt tulon realisoitumista EVL 52 b §:n 4 momentin tai yritysjärjestelydirektiivin vastaisena huomioiden EVL:n ja yritysjärjestelydirektiivin veron kiertämistä koskevat säännökset. Samalla KHO katsoi, että sulautumista voitiin B Oy:n verotuksessa pitää

¹³⁸ KHO 2014:66

veroneutraalina. Toisin sanoen veron kiertämistä koskevaa säännöstä oli sulautumisen osalta sovellettava ainoastaan N:n verotuksessa.

Toisen kysymyksen b)-osan osalta KHO lausui, että N:n saamaa jako-osaa B Oy:n purkautumisessa oli pidettävä TVL 61 §:n mukaisena ansiotulona siltä osin kuin jako-osa ylitti N:n B Oy:n osakkeista maksaman määrän. KHO ei katsonut asiassa TVL 45-46 §:n säännösten soveltuvan. B Oy:n osalta purkautumisessa sovellettaisiin kuitenkin normaalisti TVL 27 §:n säännöksiä purkautuvan yhteisön verotuksesta. Viimeisen kysymyksen osalta KHO lausui, että N:n sulautumisvastikkeena saamien osakkeiden luovutusta sulautumisen jälkeen verotettaisiin normaalisti TVL:n luovutusvoittoverotusta koskevien säännösten mukaisesti. Luovutettujen osakkeiden hankintamenoksi katsottaisiin tällöin N:n ansiotuloon aiemmin luetun A Oyj:n osakkeiden silloisen käyvän arvon mukainen hinta.

KHO totesi myös päätöksessään, että kyseisessä asiassa ei ollut sellaista yksiselitteistä VML 28 §:n tarkoittamaa oikeaa muotoa, jonka mukaisesti verotus tulisi toimittaa. KHO piti kuitenkin riittävänä, että avainhenkilöiden järjestelyn kautta saamat etuudet todettiin ansiotuloiksi.¹³⁹

KHO:n ratkaisu on hyvin moniulotteinen ja täynnä mielenkiintoisia toteamia ja ilmaisuja.¹⁴⁰ Moniulotteisuutensa takia KHO:n perusteluja on syytä pyrkiä systematisoimaan. Perusteluisaan KHO esitti käytännössä listan tekijöistä, jotka puolisivat järjestelystä saatavan hyödyn lukevista ansiotuloiksi. Nämä tekijät olivat seuraavat: 1) A Oyj oli tarjonnut osakkeitaan B Oy:n merkittäväksi suunnatulla osakeannilla, 2) osakehankinta oli osittain rahoitettu A Oyj:n myöntämällä, ehtoiltaan edullisella lainalla, 3) järjestelystä ja sen purkamisesta oli sovittu osakassopimuksella, 4) OYL 13 luvun 10 §:n 2 momentti mahdollistaa yhtiön omien osakkeiden hankinnan rahoittamisen ainoastaan silloin, kun osakkeet hankkii yhtiön tai sen lähipiirin kuuluvan yhtiön työntekijä, 5) A Oyj:n äänivalta B Oy:ssä oli A Oyj:n konsernitilinpäätöksen mukaan 100 % ja 6) järjestely oli nimetty johdon kannustinjärjestelmäksi yhtiön internet-sivuilla.¹⁴¹ Seuraavaksi on syytä tarkastella jokaisen kyseisen tekijän merkitystä suhteessa VML 28 §:n soveltamisedellytyksiin.

Se seikka, että A Oyj on tarjonnut suurimman osan järjestelyssä saaduista osakkeista B Oy:lle suunnatulla osakeannilla, lienee merkityksellinen osin siksi, että se kytkee A Oyj:n kiinteästi järjestelyyn. Suunnatun osakeannin käyttäminen osoittaa myös, että järjestely oli vain tarkoitettu koskemaan tiettyä rajattua henkilöryhmää, joista kaikki olivat laajan määritelmän

¹³⁹ KHO 2014:66. Ks. myös Isomaa-Myllymäki 2016, s. 205.

¹⁴⁰ Tästä syystä ratkaisu onkin osittain selostettu suorien lainausten avulla yllä.

¹⁴¹ Vastaavan ryhmittelyn on myös tehnyt Penttilä 2014, s. 381 s.

mukaisessa työsuhteessa A Oyj:öön. Seikan esille nostamisen tarkoituksena lienee siten ollut osoittaa, että järjestelystä saatava etu perustui avainhenkilöiden työsuhteeseen.¹⁴²

A Oyj:n myöntämä rahoitus osakkeiden hankintaa varten on myös osoitus yhtiön kiinteästä osallistumisesta järjestelyyn. Tärkeämpänä on kuitenkin pidettävä rahoituksen edullisuutta, minkä KHO lienee katsoneen myös perustuneen avainhenkilöiden työsuhteeseen. Edullisen rahoituksen tarjoaminen on vastaavasti kuin suunnatun osakeannin käyttäminen osoittanut, että järjestelyn toteuttaminen on ollut avainhenkilöille mahdollista nimenomaan siksi, että he ovat olleet A Oyj:n palveluksessa. Asiaan liittyy myös KHO:n esille nostama OYL 13 luvun 10 §:n omien osakkeiden hankinnan rahoituskielto. Kyseisen pykälän mukaan omien osakkeiden hankintaa ei voida rahoittaa, mikäli osakkeita ei hankita yhtiön tai yhtiön lähipiiriin kuuluvan yhtiön työntekijöille. KHO on tämän perusteella päätellyt, että rahoitus on tarjottu nimenomaan avainhenkilöiden työntekijäaseman perusteella; muuten rahoitus olisi ollut OYL:n vastainen.¹⁴³

Järjestelyyn osallistuneiden kesken solmittu osakassopimus on myös ollut keskeinen asian arvioinnin kannalta. Osakassopimuksessahan oli sovittu koko järjestelyn menettelystä ja tarkoituksesta, joten sopimuksen ehtojen voidaan eräällä tavalla katsoa osoittaneen VML 28 §:n tarkoittaman asian varsinaisen luonteen tai tarkoituksen. Osakassopimus toimi toisin sanoen tukena järjestelyn muodon ja sisällön vastaavuuden arvioinnissa. KHO nosti mm. esille, että osakassopimuksessa sovittiin järjestelyn purkamisesta. Kuten yllä on selostettu, purkamisen seurauksena olisi mahdollisesti A Oyj:n osakkeiden siirtyminen holdingyhtiön omistuksesta avainhenkilöiden omistukseen. KHO lienee täten katsoneen järjestelyä sääntelevän osakassopimuksen toimineen TVL 66 §:n 3 momentin tarkoittamana muuna sopimuksena, jonka perusteella avainhenkilöillä oli oikeus saada tai hankkia A Oyj:n osakkeita käypää alempana hintaan.¹⁴⁴

KHO nosti vielä viimeisenä esille A Oyj:n konsernitilinpäätöksen mukaisen 100-prosenttisen äänivallan B Oy:ssä, sekä järjestelyn nimeämisen kannustinjärjestelyksi A Oyj:n internetsivuilla. Näiden kahden seikkojen esille nostamisella on luultavasti pyritty korostamaan A Oyj:n kiinteää kytkentää järjestelyyn ja järjestelyn nimenomaista kohdistumista juuri A Oyj:n palveluksessa olleisiin henkilöihin, mikä taas puoltaisi järjestelystä kertyvän tuoton verottamisen työsuhteeseen perustuvana ansiotulona.

Yllä olevien seikkojen funktion voidaan katsoa olleen näyttää, että verovelvollinen oli VML 28 §:n 1 momentin mukaisesti antanut järjestelylle sellaisen oikeudellisen muodon, joka ei

¹⁴² Mikä – kuten yllä luvussa 2.3.1. on todettu – on yksi työsuhteoption edellytyksistä.

¹⁴³ Ks. vastaavasti Myllymäki 2015, s. 283 alaviite 30.

¹⁴⁴ Ks. myös Manninen 2011, s. 787. Mannisen mukaan tulevaisuudessa tehtävästä transaktiosta sopiminen johtaa siihen, että TVL 66 §:n 3 momentin mukainen työsuhteoption määritelmä täyttyy, koska kyseessä on laissa tarkoitettu ”muu näihin rinnastettava sopimus”.

vastannut asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Tähän pyrittiin nostamalla esille kyseisen järjestelyn sellaisia piirteitä, jotka ovat ominaisia ansiotuloverotuksen alaisille kannustinjärjestelyille. TVL:n normaalitulkinnan nojalla pääomatuloverotusten alaisten tai verovapaiden transaktioiden käyttäminen tyypillisesti ansiotuloverotuksen alaisen kannustinjärjestelyn lopputuloksen saavuttamiseksi voidaankin perustellusti katsoa muodostavan jännitteen järjestelyn muodon ja sisällön välille. Samalla KHO:n esille nostamat seikat toimivat myös osoituksena järjestelyn VML 28 §:n 1 momentin tarkoittamasta oikeasta muodosta, jonka mukaan verotusta toimitettaessa olisi meneteltävä. Kuten aiemmin on todettu, VML 28 §:n 1 momentin soveltaminen vaatii kuitenkin muodon ja sisällön *ilmeisen* vastaamattomuuden.¹⁴⁵ Seuraavaksi onkin syytä tarkastella, mikäli KHO:n esittämät seikat vakuuttavasti osoittavat järjestelyn muodon ja sisällön ilmeisen vastaamattomuuden. VML 28 §:n arvioinnin perustuessa kokonaisarvioon, ei ole tarkoituksenmukaista arvioida jokaisen KHO:n esittämän seikan validiteettia erikseen vaan enemmän toisiinsa liitännäisinä.

Ensinnäkin on todettava, että järjestelyn oikeudellinen muoto on selkeä. Järjestely muodostuu toimenpideketjusta, jonka yksittäiset toimenpiteet yksiselitteisesti eivät kuulu ansiotuloverotuksen piiriin. Tästä syystä kaikki seikat, jotka osoittavat järjestelyn tosiasiallisen tarkoituksen olleen tuottaa tyypillisesti ansiotuloverotuksen alaista tuloa avainhenkilöille, voidaan katsoa luoneen suuremman jännitteen järjestelyn muodon ja sisällön välille. Ennen tarkastelua on syytä muistaa, mikä ansiotulon ja pääomatulon fundamentaalinen ero on; ansiotulo on TVL 61 §:n nojalla työsuhteen perusteella saatu tulo, kun taas pääomatulo on TVL 32 §:n nojalla varallisuudesta kertynyt tulo. Kaikessa yksinkertaisuudessaan tämä peruseriaate toimii kirkkaimpana johtotähtenä tämän tarkastelun kannalta.

Keskeisin ansiotuloa muistuttava piirre järjestelyssä on avainhenkilöiden työsuhteeseen perustuva mahdollisuus tulevaisuudessa saada A Oyj:n osakkeita haltuunsa niiden käypää alempan hintaan. Tämä vaikuttaisi ensisilmäyksellä sopivan hyvin TVL 66 §:n 3 momentin sanamuotoon. Työsuhdeoption kaltaisen lopputuloksen mahdollisti etenkin järjestelyn suunniteltu purkamistapa. Järjestelyn mahdollisen lopputuloksen rinnastettavuus työsuhdeoption lopputulokseen on siis katsottava luovan tietyn jännitteen järjestelyn muodon ja sisällön välille.

Järjestelyn kategorinen rinnastaminen työsuhdeoptioon ei kuitenkaan liene mahdollista, koska järjestelyyn liittyi tyypillistä työsuhdeoptiota merkittävämpi tappioriski avainhenkilöille.¹⁴⁶ Avainhenkilöiden järjestelyyn sijoittama merkittävä oma pääomapanos tekee järjestelystä

¹⁴⁵ Ks. yllä alaluku 3.1.

¹⁴⁶ KHO onkin tiedostanut tappioriskin ratkaisussaan: ”Kun johtohenkilöt ovat tehneet merkittäviä oman pääoman sijoituksia B Oy:hyn, järjestelyyn sisältyy tosin heille myös tappioriski.” Tällä seikalla ei kuitenkaan juurikaan vaikuttanut olevan merkitystä ratkaisun lopputuloksen kannalta. Ks. myös Manninen 2011, s. 787.

saadun hyödyn luokittelamisen kokonaisuudessaan ansiotuloksi vaikeasti perusteltavan. Ansio-
tuloon ei tyypillisesti liity riskiä oman sijoituksen menettämisestä, koska mitään sijoitusta ei
mitä yleisimmin ylipäänsä ole.¹⁴⁷ Järjestelystä saadun hyödyn on vähintään katsottava olevan
ansiotulon ja pääomatulon hybridi, sillä tulo on kertynyt sekä avainhenkilöiden työsuhteen että
heidän varallisuuden perusteella.

A Oyj:n tarjoaman lainarahoituksen rooli suhteessa VML 28 §:n soveltamisedellytyksiin on
mielenkiintoinen. KHO nosti etenkin esille lainan edullisuuden veronkiertoa puoltavana teki-
jänä. Edulliset lainaehdot voivat kuitenkin jo TVL:n normaalitulkinnan perusteella muodostaa
verotettavan ansiotulon verovelvolliselle.¹⁴⁸ Tässä tapauksessa lainan korko ylitti viitekoron
koko laina-ajan aikana, joten lainaan ei ainakaan olisi voitu soveltaa TVL 67 §:n säännöstä
työsuhdelainasta. Lainan edullisuuden esiin nostamisella KHO on ehkä tässä tapauksessa en-
nemmin halunnut viestiä järjestelyn riippuvuutta avainhenkilöiden mahdollisuudesta saada
edullinen rahoitus A Oyj:n osakkeiden hankintaa varten ja että tällainen mahdollisuus oli ole-
massa nimenomaan avainhenkilöiden työsuhteen ansiosta. Tämä seikka korostaa, että järjeste-
lystä mahdollisesti saatava hyöty oli saatu pääasiassa avainhenkilöiden työsuhteen perusteella.

OYL 13 luvun 10 §:ään viittaaminen tuntuu vero-oikeudellisessa tarkastelussa hieman omitui-
selta.¹⁴⁹ Kannustinjärjestelystä saatavan hyödyn verotuksellisen kohtelun kytkeminen yhtiöoi-
keudelliseen poikkeussäännökseen omien osakkeiden rahoituskieltoon on kieltämättä pitkälle
menevä analogia. Verotuksen legaliteettiperiaate ei lähtökohtaisesti salli analogioita verolain
tulkinnassa,¹⁵⁰ joten tälle yhtiöoikeudelliselle säännökselle ei voine asiassa antaa ratkaisevaa
merkitystä.

Kaikki yllä esitetyt seikat huomioon ottaen on todettava, että kyseisen johdon holdingyhtiöjär-
jestelyn muodon ja sisällön välillä oli havaittavissa jännite. Järjestelyssä saavutettiin ideaalita-
pauksessa työsuhdeoption kaltainen lopputulos ja koko järjestelyn oli katsottava olevan riippu-
vainen avainhenkilöiden työsuhteesta työnantajayhtiöön. Mikäli avainhenkilöt olisivat järjeste-
lyn päätteeksi saaneet A Oyj:n osakkeita henkilökohtaiseen omistukseensa niiden käypää alem-
paan hintaan, asian muoto (sulautumisvastike tai jako-osa) ei olisi vastannut asian sisältöä (työ-
suhteen perusteella saatu etu). Muodon ja sisällön vastaamattomuus syntyisi kuitenkin ainoas-
taan, mikäli avainhenkilöt järjestelyn päätteeksi tosiasiallisesti saisivat A Oyj:n osakkeita hal-
tuunsa. Ideaalilopputuloksen ollessa suhteellisen epävarma, voidaan kyseenalaistaa, mikäli
muodon ja sisällön jännite tässä tapauksessa oli VML 28 §:n tarkoittamalla tavalla ilmeinen.

¹⁴⁷ Ks. myös Torkkel 2014, s. 383.

¹⁴⁸ Ks. myös Torkkel 2014, s. 382 ja Myllymäki 2015, s. 281 alaviite 25.

¹⁴⁹ Ks. vastaavasti Torkkel 2014, s. 383.

¹⁵⁰ Juusela 2018, s. 450.

KHO katsoi, että koska järjestelyn tarkoituksena oli tuottaa työsuhdeoption kaltainen lopputulos, niin järjestelyn muoto ja sisältö eivät vastanneet toisiaan. Tämä vaikuttaa sopivan VML 28 §:n 1 momentin sanamuotoon ”toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta”¹⁵¹. Kyseinen muotoilu antaa ymmärtää, että asian faktisen lopputuloksen sijaan ratkaiseva merkitys on annettava asian tavoitellulle lopputulokselle.¹⁵² Näistä syistä VML 28 §:n ilmeisyysvaatimuksen voidaan tässä tapauksessa katsoa täyttyneen.

Muodon ja sisällön ilmeisen vastaamattomuuden toteamisen jälkeen tarkastelu siirtyy VML 28 §:n 2 momenttiin. Kuten aiemmin on todettu, kyseinen momentti antaa verovelvolliselle mahdollisuuden torjua veronkiertoväittämä esittämällä järjestelylle verotuksesta riippumattomat liiketaloudelliset perusteet.¹⁵³ Tässä tapauksessa mielenkiintoinen kysymys on, kenen liiketaloudellisesta intressistä on oltava kysymys. VML 28 §:ään liittyvässä oikeuskäytännössä on esim. hyväksytty pääasiassa yrityksen omistajien liiketaloudellisessa intressissä tehtyjä järjestelyjä.¹⁵⁴ Tässä tapauksessa loogisinta lienee kuitenkin arvioida A Oyj:n liiketaloudellisia perusteita järjestelyn toteuttamiselle, sillä järjestely oli toteutettu A Oyj:n toimesta ja A Oyj:n rooli järjestelyssä oli keskeisin sen toteuttamiskelpoisuuden kannalta. Asiassa esitetyt liiketaloudelliset perusteet olivat pääasiassa seuraavat: 1) kollektiivisen ja pitkäaikaisen sitouttamisvaikutuksen sekä yhteisen taloudellisen kannustimen luominen A Oyj:n strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi, 2) johdon keskinäisen yhteistyön edistäminen strategian toteuttamisessa, 3) sisäpiirisäännösten ja corporate governance -säännösten näkökulmasta avoimen ja selkeän sijoitusjärjestelyn luominen sekä 4) kilpailuedun saavuttaminen verrattuna esim. muiden pörssiyhtiöiden perinteisiin, henkilötasolla toteutettuihin osakepalkkio- tai optiojärjestelyihin.

Yllä luetellut liiketaloudelliset perusteet vaikuttavat sekä todellisilta, että aidosti järjestelyn avulla saavutettavilta hyödyiltä. KHO yhtyikin osittain tähän kantaan toteamalla, että kannustinjärjestelmälle oli olemassa liiketaloudelliset perusteet. KHO katsoi kuitenkin, että järjestelyn toteuttamiselle *tässä nimenomaisessa muodossa* esitettyjä liiketaloudellisia perusteita oli pidettävä suhteellisen ohuina. Toisin sanoen, samat liiketaloudelliset hyödyt olisivat KHO:n näemyksen mukaan olleet saavutettavissa käyttämällä asian tosiasiallista sisältöä lähemmin vastaavaa muotoa.¹⁵⁵ Kärjistetyksi KHO piti siis verovelvollisen valitsemaa tapaa saavuttaa

¹⁵¹ Kursivointi kirjoittajan.

¹⁵² Ks. myös Weckström 2015, s. 394 alaviitteineen.

¹⁵³ Ks. Engblom ym. 2019, 11 luvun alaluku 1.1 ja Juusela 2018, s. 454.

¹⁵⁴ Juusela 2018, s. 454.

¹⁵⁵ Ks. myös Myllymäki 2015, s. 280 s. alaviite 23, jossa Myllymäki on katsonut, että järjestelystä esitetyt liiketaloudelliset perusteet eivät millään tavoin poikenneet tavanomaisempien ansiotuloverotuksen piiriin kuuluvien osakepohjaisten kannustinjärjestelmien käyttöön liittyvistä perusteluista. Tästä syystä holdingyhtiöjärjestelyistä esitetyille liiketaloudellisille perusteille ei voitu antaa juurikaan merkitystä.

liiketaloudelliset tavoitteensa vääränä. Tässä yhteydessä pidän perusteltuna käsitellä verovelvollisen valinnanvapauden periaatteen merkitystä veron kiertämisen arvioinnissa.

Suomen vero-oikeudessa on olemassa periaate verovelvollisen valinnanvapaudesta. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että VML 28 §:ää ei voida soveltaa tilanteisiin, joissa verovelvollisella on lain mukaan useita eri vaihtoehtoja toteuttaa jokin järjestely ja verovelvollinen valitsee näistä verotuksellisesti edullisimman.¹⁵⁶ KHO:n ratkaisu tapauksessa KHO 2014:66 vaikuttaa kuitenkin rajoittavan verovelvollisen valinnanvapautta. Ratkaisussaan KHO antoi nimittäin ymmärtää, että verovelvollisen olisi tullut valita jokin vaihtoehtoinen sitouttamisjärjestely kyseisen sitouttamisjärjestelyn sijaan.¹⁵⁷ Tätä voidaan verrata esim. ratkaisuun KHO 2013:44, jossa KHO toteasi, ettei verovelvollisille voida asettaa vaatimusta verotuksellisesti epäedullisen vaihtoehdon käyttämisestä. KHO tiedosti myös ratkaisussa KHO 2014:66 verovelvollisen valinnanvapauden periaatteen:

Verovelvollisilla on sinänsä lähtökohtaisesti oikeus valita erilaisista toimintavaihtoehdoista verotuksellisesti edullisin menettely. Toisaalta verotuksessa on pyrittävä arvioimaan tehtyjä toimenpiteitä niiden tosiasiallisen taloudellisen luonteen mukaan.¹⁵⁸

Tällainen toteama ei vaikuta olevan VML 28 §:n sanamuodon mukainen. VML 28 §:n 1 momentin mukaan ensiksi on selvitettävä mikä toimenpiteen tosiasiallinen taloudellinen luonne on ja mikäli tämä on ristiriidassa asiassa käytettyyn oikeudelliseen muotoon. Mikäli muoto ja sisältö eivät vastaa toisiaan, verovelvollinen voi tämän jälkeen vielä VML 28 §:n 2 momentin nojalla esittää verotuksesta riippumattomat liiketaloudelliset perusteet järjestelyn toteuttamiselle. Valinnanvapauden periaatteen nojalla ei liene mahdollista vaatia, että nämä liiketaloudelliset perusteet liittyvät nimenomaisesti järjestelyn oikeudellisen muodon valintaan, vaan enemmän järjestelyn sisältöön. Mikäli laki sallii sekä muodon a) että b) käyttämisen saman liiketaloudellisen hyödyn saavuttamiseksi, merkitystä ei pitäisi antaa jonkin tietyn oikeudellisen muodon käyttämisen liiketaloudellisille perusteille, vaan juuri päämäärän saavuttamisen liiketaloudellisille perusteille. Kun verovelvollinen on esittänyt pätevät verotuksesta riippumattomat liiketaloudelliset perusteet järjestelylle, VML 28 §:n mukainen prosessi on saatettu loppuun. Siksi on hieman merkillistä, että KHO vielä liiketaloudellisten perusteiden arvioinnin jälkeen on vedonnut toimenpiteiden tosiasialliseen taloudelliseen luonteeseen, vaikka tämä osa tarkastelusta on tehty jo VML 28 §:n 1 momentin nojalla. Veron kiertämisen arviointi on siis tavallaan

¹⁵⁶ Ks. Penttilä 2018, luku 6.

¹⁵⁷ Ks. myös Juusela 2018, s. 458.

¹⁵⁸ KHO 2014:66.

aloitettu alusta, mutta tällä kertaa varaamatta verovelvolliselle mahdollisuutta esittää vastaselvitystä asiasta.¹⁵⁹

Ratkaisu KHO 2014:66 on problemaattinen legaliteettiperiaatteen näkökulmasta. VML 28 §:ssä on säädetty tietty prosessi, jota tulisi legaliteettiperiaatteen mukaan seurata niin tarkasti kuin mahdollista arvioitaessa väitetyjä veronkiertotapauksia. Jos VML 28 §:n sanamuodosta poikeaan, kyse ei enää ole sidotusta harkinnasta. Tällainen laaja harkintavalta ei ole legaliteettiperiaatteen mukainen.¹⁶⁰ Ratkaisussa KHO 2014:66 VML 28 §:n 2 momentin tarkoittamaa prosessia ei ole noudatettu tyydyttävällä tavalla. Verovelvollisen voidaan tässä tapauksessa katsoa VML 28 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla näyttäneen, ettei toimenpiteeseen oltu ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin. Tämän selvityksen sivuuttaminen liiketaloudellisten perusteiden suhteelliseen ohuuteen viitaten, ei vaikuta verovelvollisen oikeusvarmuuden kannalta hyväksyttävältä perustelulta.

KHO arvioi ratkaisussaan järjestelyä VML 28 §:n lisäksi myös EVL 52 h §:n veron kiertämistä koskevan säännöksen nojalla. KHO katsoi ratkaisussaan, ettei VML 28 §:n soveltamista järjestelyn sulautumiseen ollut EVL 52 h §:n säännös huomioiden pidettävä EU-oikeuden vastaisena. Kuten yllä alaluvussa 3.4. on todettu, EU-oikeuden mukaan kansallisten veronkiertosäännösten tarkoituksena pitäisi olla veroetua tavoittelevien, täysin keinotekkoisten ja taloudellista todellisuuspohjaa vailla olevien järjestelyjen estäminen. Jollei järjestely täytä keinotekkoisuuden vaatimusta, ollaan normaalin verosuunnittelun alalla. Tällöin kysymys on veron kiertämisen sijaan verovelvollisen valinnanvapaudesta.¹⁶¹ KHO totesi tässä tapauksessa, että järjestelyn toteuttamiselle oli esitetty liiketaloudelliset perusteet. EU-oikeudellisesti katsottuna liiketaloudellisten perusteiden suhteellinen ohuus ei liene riittävä peruste veronkiertosäännösten soveltamiseksi.¹⁶² Asiaa voi havainnollistaa soveltamalla yllä luvussa 3.4 esitettyä Business Purpose Test -menetelmää järjestelyyn, eli arvioimalla järjestelyn liiketaloudellisia perusteita järjestelyn veroetujen teoreettisen poistamisen jälkeen. Tällaisen arvion lopputuloksena voitaneen todeta, että kyseinen kannustinjärjestelmä olisi liiketaloudellisesti perusteltavissa myös ilman siitä saatavaa veroetua.¹⁶³ Veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltaminen sulautumiseen ei tästä syystä KHO:n kannasta poiketen välttämättä ollut oikeutettua EU-oikeudellisesta näkökulmasta.

¹⁵⁹ Ks. myös Engblom ym. 2019, 11 luvun alaluku 2.3.6.

¹⁶⁰ Ks. vastaavasti Juusela 2018, s. 454 s.

¹⁶¹ Andersson – Penttilä 2014, s. 798

¹⁶² Ks. vastaavasti Torkkel 2014, s. 388.

¹⁶³ Toista mieltä on esim. Raitasuo 2019, s. 715. Raitasuo esittämää näkemystä käsitellään tarkemmin alla.

Ratkaisun KHO 2014:66 osalta on vielä tarkasteltava, miten KHO on määrännyt verotuksen toimitettavaksi VML 28 §:n nojalla. VML 28 §:n 1 momentin mukaan säännöstä soveltaessa verotuksessa on meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. KHO piti tässä asiassa riittävänä, että avainhenkilöiden saamat etuudet järjestelystä verotettiin ansiotulona, koska järjestelylle ei ollut yksiselitteisesti osoitettavissa oikeaa muotoa.¹⁶⁴ Holdingyhtiön tulot verotettiin näin ollen tulojen yhtiöoikeudellisen muodon mukaan. Mitään oikeaa muotoa koko järjestelylle ei siis ollut, vaikka järjestelyä olikin pitkälti verrattu työsuhdeoptioon. Ilmeisesti työsuhdeoptio ei kuitenkaan ollut järjestelyn oikea muoto.

Tämän osalta on palattava valinnanvapauden periaatteeseen. Mikäli kyseisen järjestelyn tarkoituksen kannalta ei ollut olemassa vaihtoehtoja – eli VML 28 §:n tarkoittamaa oikeaa – toteuttamismuotoa, miten verovelvollisen olisi pitänyt tapauksessa menetellä? Tämän ratkaisun perusteella vaikuttaa siltä, että joko koko järjestelystä olisi pitänyt luopua tai järjestely olisi pitänyt toteuttaa sellaisessa muodossa, joka ei täysin vastannut suunnitellun järjestelyn tarkoitusta. Valinnanvapauden näkökulmasta tällainen lopputulos ei vaikuta tyydyttävältä. Jos verovelvollinen saa valinnanvapauden periaatteen nojalla valita kahdesta tarkoitukseltaan samanlaisista vaihtoehdoista verotuksellisesti edullisempi, niin vaikuttaa itsestään selvältä, että kahdesta tarkoitukseltaan erilaisista vaihtoehdoista verovelvollinen myös saisi valita verotuksellisesti edullisempi.¹⁶⁵

KHO:n ratkaisu kohdistaa verotus sekä avainhenkilöihin että holdingyhtiöön on myös mielenkiintoinen. Kun kysymys on monivaiheisesta järjestelystä, niin veron kiertämistä koskevan normiston nojalla ei yleensä arvioida erillisiä toimenpiteitä, vaan järjestelyä kokonaisuudessaan.¹⁶⁶ Asiaa pitäisi siis tarkastella sen yksityisoikeudellisista transaktioista erillään. Mikäli koko järjestelyn tarkoituksena oli KHO:n esittämällä tavalla tuottaa avainhenkilöille työsuhteeseen perustuvaa tuloa, niin vaikuttaisi loogisemmalta verottaa kaikki järjestelyyn liittyvät tulot ja menot suoraan avainhenkilöiden tuloina ja menoina.¹⁶⁷ KHO:n omaksumalla kohdistuksella avainhenkilöiden järjestelystä saamat tulot voivat käytännössä tulla verotetuksi kahteen kertaan. Esimerkkinä voidaan käyttää järjestelyssä maksettavaa osinkoa: kun A Oyj maksaa osinkoja B Oy:lle, niin osingot muodostavat veronalaisen tulon B Oy:lle. Mikäli B Oy ei käytä saamansa osinkoa kokonaisuudessaan A Oyj:n myöntämän lainan korkojen maksuun, B Oy voi osakas-sopimuksen nojalla jakaa osinkoa edelleen avainhenkilöille. Tällöin B Oy:n jakama osinko on KHO:n ratkaisun nojalla avainhenkilöiden ansiotuloa kokonaisuudessaan. Avainhenkilöiden

¹⁶⁴ Ks. myös Isomaa-Myllymäki 2016, s. 205.

¹⁶⁵ KHO:n näkemyksestä oikean muodon puuttumisesta on myös esittänyt kritiikkiä Weckström 2015, s. 399 s.

¹⁶⁶ Ks. myös Tikka 1972, s. 316.

¹⁶⁷ Näin myös Torkkel 2014, s. 389 s.

työsuhteeseen perustuvaa tuloa on toisin sanoen verotettu sekä B Oy:n elinkeinotulona, että avainhenkilöiden ansiotulona. Veron kiertämistä koskevan säännöksen logiikan kannalta olisi tarkoituksenmukaisempaa kokonaan sivuuta holdingyhtiö rakenne ja huomioida kaikki järjestelyyn tulot ja menot suoraan avainhenkilöiden tuloina ja menoina.¹⁶⁸

Oikeuskirjallisuudessa ehkä eniten huomiota herättänyt seikka on kuitenkin se, että järjestelystä saatava hyöty verotettiin kokonaan avainhenkilöiden ansiotulona myös siltä osin kuin se perustui heidän omaan pääomapanokseen.¹⁶⁹ Tämä voidaan avainhenkilöiden kannalta kieltämättä pitää ankarana ratkaisuna. Ratkaisussa ei annettu merkitystä avainhenkilöiden todelliselle riskille menettää oma pääomapanoksensa. Tätä seikkaa ei ilmeisesti myöskään sen enempää problematisoitu ratkaisussa. Vaikka monivaiheisia järjestelyjä on veronkierron näkökulmasta tarkoitus tarkastella kokonaisuutena, niin lienee kuitenkin mahdollista pilkkoa tämä selvästi tavallista pääomasijoitusta vastaava osa järjestelystä pois tarkastelusta ja verottaa tämä osa järjestelystä verosäännösten normaalitulkinnan nojalla. Tällöin 20 % järjestelyn tuotosta verotettaisiin pääomatuloa koskevien säännösten mukaan ja 80 % ansiotuloa koskevien säännösten mukaan. KHO on kuitenkin ilmeisesti luonnehtinut koko järjestelyä yhdeksi kokonaisuudeksi ja täten myös päättänyt verottaa kaikki järjestelystä generoitu tulo samalla tavalla. Tämä ratkaisu on lähinnä verotusteknisesti perusteltavissa.¹⁷⁰ On vaikea nähdä, miten tällainen ratkaisu vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta.¹⁷¹

Viimeinen merkittävä kysymys ratkaisuun liittyen on miten verotuksessa olisi meneteltävä järjestelyn ollessa tappiollinen. Jos järjestelystä saadut tulot luettaisiin kokonaisuudessaan avainhenkilöiden ansiotuloon, niin myös järjestelystä aiheutuneiden tappioiden pitäisivät verojärjestelmän symmetrisyyttä ajatellen olla kokonaisuudessaan vähennyskelpoisia avainhenkilöiden ansiotulosta. Mikäli järjestely rinnastettaisiin suoraan työsuhdeoptioon, niin päädyttäisiin samaan lopputulokseen; ratkaisussa KHO 1997:33 on nimittäin hyväksytty työsuhdeoption luovutustappio ansiotulosta vähennettäväksi menoksi.¹⁷² VML 28 §:n mukaan verotus on toimitettava kuten oikeaa muotoa olisi käytetty. KHO:n mukaan oikeaa muotoa järjestelyssä ei sinänsä ollut, mutta järjestelyä oli kokonaisuudessaan kohdeltava ansiotuloverotuksen alaisena kannustinjärjestelynä. KHO:n korjatessa järjestelyn muotoa VML 28 §:n nojalla kokonaan

¹⁶⁸ Vastaavasti *ibid*, s. 390. Torkkel toteaa tämän osalta osuvasti myös: ”Se, että verotuksen toimittaminen olisi voinut käytännössä muodostua vaikeaksi, ei ole asian oikeudelliseen arviointiin vaikuttava peruste.”

¹⁶⁹ Ks. esim. Torkkel 2014, s. 390, Penttilä 2015, s. 5, Myllymäki 2015, s. 283 s.

¹⁷⁰ Tältä osin viitataan samaan lainaukseen kuin yllä alaviitteessä 168.

¹⁷¹ Ks. vastaavasti Äimä 2017, s. 170. Ks. myös Penttilä 2014, s. 5.

¹⁷² Torkkel 2014, s. 390.

ansiotuloverotuksen alaiseksi kannustinjärjestelyksi, järjestelystä syntyviä tappiota olisi mitä ilmeisimmin myös verotettava oikean muotonsa mukaisesti, eli ansiotulosta vähennettävänä menoina.¹⁷³

Mielenkiintoinen seikka ratkaisussa oli myös se, että järjestelyn oikeudellinen muoto säilytettiin suhteessa holdingyhtiön verotukseen. B Oy:n sulautumista A Oyj:öön oli nimittäin B Oy:n verotuksessa kohdeltava veroneutraalina EVL 52 a ja 52 b §:n mukaisesti. Toisin sanoen järjestelyjä oli mahdollista korjata verovelvolliskohtaisesti VML 28 §:n nojalla. Yksi ja sama järjestely oli siis yhden järjestelyyn osallistuvan tahon osalta veronalainen ja toisen järjestelyyn osallistuvan tahon osalta verovapaa. Syynä tälle oli KHO:n perustelujen mukaan se, että sulautumista tarkasteltiin B Oy:n näkökulmasta pelkkänä sulautumisena, kun taas avainhenkilöiden näkökulmasta sitä tarkasteltiin osana järjestelyä kokonaisuudessaan.

Oikeuskirjallisuudessa Raitasuo on viime vuonna esittänyt johdon holdingyhtiöjärjestelyjen veronkiertotarkoituksen ilmenevän siitä, että kaikki pörssiyhtiöiden johdon holdingyhtiöjärjestelyt lopetettiin ratkaisun KHO 2014:66 antamisen jälkeen. Raitasuo on pitänyt tätä osoituksena siitä, että järjestelyjen pääasiallisena tavoitteena oli nimenomaan ollut muuntaa ansiotuloa pääomatuloksi, eikä sitouttaa johtoa ajallisesti ja taloudellisesti.¹⁷⁴ Väite ei sellaisenaan ole kovin vakuuttava. Veron kiertämistä koskevan ratkaisun oikeusvaikutuksethan eivät suoraan ulotu muihin vastaaviin järjestelyihin, vaan jokaista järjestelyä olisi niiden ominaispiirteet huomioon ottaen arvioitava erikseen. Ratkaisu KHO 2014:66 asetti täten kaikki muut johdon holdingyhtiöjärjestelyt keskelle kuvitteellista vaakalautaa, jonka toisella puolella oli TVL:n normaalitulokinnan mukainen pääomatuloverotus ja toisella puolella VML 28 §:n tukema ansiotuloverotus mahdollisine veronkorotuksineen. Epävarmuustekijä suhteessa järjestelyjen verokohteluun oli ratkaisun seurauksena merkittävä, sillä niiden verottamista ansiotulona TVL:n normaalitulokinnan nojalla ei ratkaisun jälkeenkään voitu pitää mahdollisena. Verovelvollisilta oltaisiin toisin sanoen edellytetty oman VML 28 §:n mukaisen arvioinnin tekemistä, jotta he olisivat voineet selvittää, mikäli heidän johdon holdingyhtiöjärjestelyn tuoton tulisi kuulua heidän ansiotulovai pääomatulolajiin. Näin merkittävän kysymyksen ollessa epäselvä on ymmärrettävää, että järjestelyistä päätettiin luopua, riippumatta siitä, mikä järjestelyjen alkuperäisenä tarkoituksena oli ollut.

¹⁷³ Samaan lopputulokseen ovat päätyneet myös Torkkel 2014, s. 391 ja Myllymäki 2015, s. 287.

¹⁷⁴ Raitasuo 2019, s. 715. Raitasuo käsittelee artikkelissaan akateemisen verotutkimuksen merkitystä laintulkinnassa. Raitasuon arvioi, että Suomen oikeusjärjestelmä ja vakiintuneet oikeudelliset käytännöt mahdollistavat lainopillisen verotutkimuksen kautta tapahtuvat pyrkimykset vaikuttaa lainkäyttöön. Artikkelissaan Raitasuo kritisoi avoimesti useita vero-oikeuden lainoppineita ja tästä syystä artikkeli herättikin vilkkaan keskustelun veroasian-tuntijapiireissä. Ks. julkisuuden keskustelusta esim. Uusi Suomi 16.11.2019 ja Kauppalehti 18.11.2019.

Toinen seikka, joka luultavasti myös vaikutti pörssiyhtiöiden päätöksiin luopua järjestelyistä, on maineriski. Aggressiivinen verosuunnittelu ja sitä astetta moitittavampi veron kiertäminen muodostavat merkittävän yhtiön maineen heikentämisen riskin, jonka seurauksena mm. yhtiön arvo voi alentua.¹⁷⁵ Tämän maineriskin takia on vaikea kuvitella kenenkään rationaalisen yrityksen haluavan jatkaa sellaisen järjestelyn toteuttamista, jota on tuoreessa oikeuskäytännössä pidetty veron kiertämisenä. Ratkaiseva seikka johdon holdingyhtiöjärjestelyistä luopumisessa ei siten välttämättä ollut ainoastaan sen tuottojen luokittelu ansiotuloksi pääomatulon sijasta vaan ennemmin epävarmuustekijät ja maineeseen liittyvät tekijät. Asia voi tietysti myös olla toisin, mutta sellaiseen johtopäätökseen ei voitane perustellusti päästä Raitasuon esittämällä argumentaatiolla.

Kuten yllä olevasta tarkastelusta ilmenee, KHO 2014:66 oli useita kysymyksiä herättävä ratkaisu. Tapauskohtaisuudestaan johtuen oli myös epävarmaa, mitä yleisiä johtopäätöksiä ratkaisusta oli vedettävissä.¹⁷⁶ Verohallinto veti kuitenkin järjestelystä melko pitkälle menevät johtopäätökset ja totesi ratkaisun jälkeen työsuhdeoptioita käsittelevässä ohjeessaan, että johdon holdingyhtiöjärjestelystä saatu etu oli pääsääntöisesti veronalaista ansiotuloa riippumatta siitä, missä muodossa etu saatiin.¹⁷⁷ Helmikuussa 2019 KHO antoi kuitenkin vuosikirjaratkaisun 2019:26, jonka seurauksena ohjetta oli päivitettävä. Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan, miten kyseisessä ratkaisussa päädyttiin kohtelemaan johdon holdingyhtiötä verotuksessa.

4.2.2. Johdon holdingyhtiön osakkeiden luovutusvoitto oli pääomatulona verotettavaa tuloa – KHO 2019:26

Ratkaisussa KHO 2019:26 oli kysymys osakeyhtiö B Oy:n avainhenkilöiden kannustinjärjestelyn verotuksesta. Kyseinen kannustinjärjestely oli rakenteeltaan hieman monimutkaisempi kuin ratkaisussa KHO 2014:66, mutta pääpiirteiltään järjestelyt muistuttivat toisiaan. Tapauksessa yhtiöt C Oy ja B Oy olivat molemmat saman suvun omistuksessa. C Oy taas omisti D Oy:n, josta B Oy myös omisti yhden osakkeen. D Oy:ssä oli C Oy:n ja B Oy:n omistamien A-osakkeiden lisäksi M-osakkeita, jotka olivat D Oy:n omassa omistuksessa. A- ja M-osakkeet erosivat toisistaan siten, että A-osakkeilla oli kymmenkertainen äänioikeus verrattu M-osakkeisiin.

B Oy oli suunnannut osakeannin D Oy:lle, jolloin D Oy merkitsi B Oy:n uusia B-sarjan osakkeita. B-sarjan osakkeilla oli etuoikeus tiettyyn määrään osinkoon B Oy:stä. B-sarjan osakkeilla ei toisaalta ollut oikeutta B Oy:n mahdollisessa purkautumisessa sellaiseen arvonnousuun, joka

¹⁷⁵ Lautjärvi 2017, s. 246.

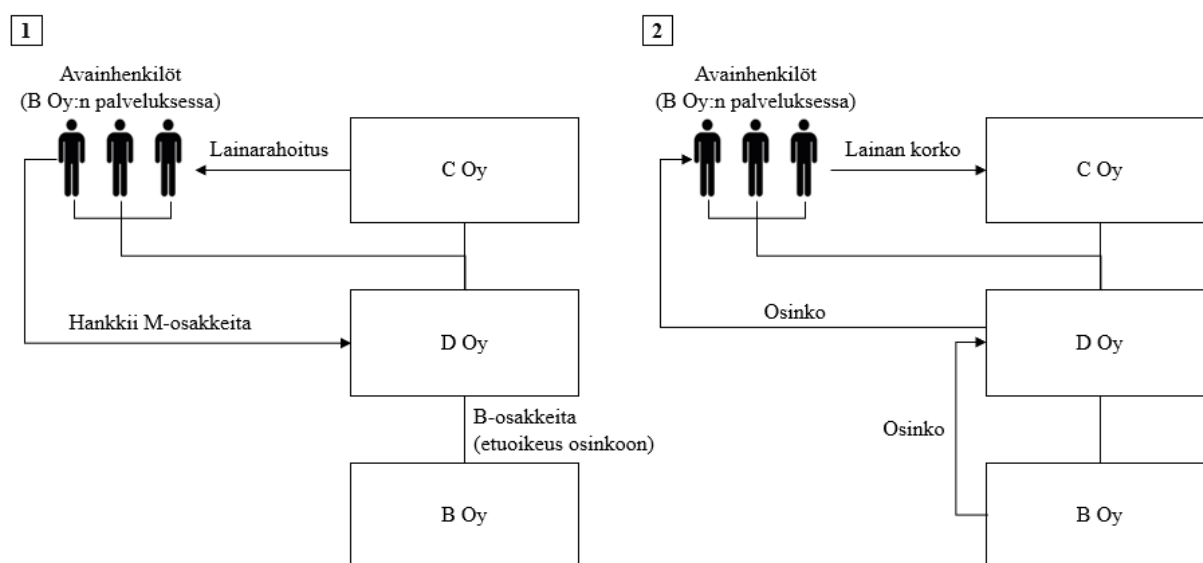
¹⁷⁶ Ks. esim. Torkkel 2014, s. 391.

¹⁷⁷ Ks. Karttunen – Pasanen 2019, s. 278 ss. ja Verohallinnon ohje Työsuhdeoptioiden verotus (dnro A113/200/2013), kohta 2.2.8.

oli tapahtunut ennen osakemerkintää seuraavan tilikauden alkua. B-osakkeet olivat myös niiden mahdollisessa luovutustilanteessa A-osakkaiden lunastusoikeuden alaisia.

C Oy ja eräs B Oy:n avainhenkilö olivat solmineet osakassopimuksen, jossa määriteltiin D Oy:n M-osakkeen merkintähinta ja sovittiin M-osakkeiden mahdollisesta tarjoamisesta muille avainhenkilöille samoin ehdoin. M-osakkeiden omistus oli osakassopimuksen mukaan sidottu avainhenkilön työsuhteeseen B Oy:ssä. Osakassopimuksessa sovittiin myös sekä D Oy:n omistamien B Oy:n B-osakkeiden että avainhenkilöiden omistamien D Oy:n M-osakkeiden luovutusrajoi-
tuksista. Tämän lisäksi sovittiin M-osakkaiden oikeudesta myydä M-osakkeet C Oy:lle tai tämän osoittamalle taholle tietyissä tilanteissa, kuten D Oy:n luovuttaessa omistamansa B-osakkeet B Oy:ssä tai muutoin D Oy:n omistuksen päätyttyä B Oy:ssä. Myös M-osakkeiden tulevaisuuden luovutushinta oli määritelty osakassopimuksessa. Luovutushinta oli olennaisilta osiltaan sidottu B-konsernin oman pääoman kehitykseen. B-konsernin positiivinen oman pääoman kehitys oli siis suoraan sidonnainen M-osakkeen tulevaisuuden luovutushintaan.

Tapauksessa valittajana toimi yksi B Oy:n avainhenkilöistä, joka oli liittynyt yllä selostettuun kannustinjärjestelyyn marraskuussa 2009 merkitsemällä D Oy:n M-osakkeita suunnatussa osakkeannissa. Koko osakkeiden merkintähinta rahoitettiin C Oy:n myöntämällä lainalla. Lainan korkotaso oli markkinaehtoinen ja lainan vakuutena toimi avainhenkilön hankkimat M-osakkeet. Tarkoituksena oli, että M-osakkeille maksettava osinko riittäisi kattamaan lainasta aiheutuneet korkokulut. Mikäli osinkotulot eivät olisi riittäneet korkojen maksuun, avainhenkilöllä oli mahdollisuus lisätä osinkotuottoa ylittävät korot lainan pääomaan. Järjestelyn rakennetta havainnollistaa alla oleva kuvio:

Kuvio 4. Tapauksen KHO 2019:26 johdon holdingyhtiöjärjestelyn rakenne.

Valittaja oli eronnut B Oy:n palveluksesta elokuussa 2010, jolloin hän oli myynyt omistamansa M-osakkeet C Oy:lle noin 435 000 eurolla, eli noin 70 % korkeammalla hinnalla kuin millä avainhenkilö oli merkinnyt kyseiset osakkeet. Avainhenkilölle muodostui toisin sanoen noin 175 000 euron luovutusvoitto kyseisestä myynnistä. Koko luovutusvoitto muodostui M-osakkeen luovutushinnan osakassopimuksessa määritellystä osuudesta B-konsernin oman pääoman kehityksestä. Tapauksessa ratkaistavana oli, mikäli kyseistä luovutusvoittoa oli avainhenkilön verotuksessa käsiteltävä ansiotulona vai pääomatulona.

Tapaus sai alkunsa siitä, että Verohallinto vuonna 2015 suoritetun verotarkastuksen seurauksena oikaisi avainhenkilön verotusta hänen vahingokseen määräämällä koko luovutusvoiton ansiotuloksi. Verohallinto oli katsonut koko M-osakkeen omistuksen työsuhteeseen perustuvaksi eduksi ja näin ollen siitä saatua tuottoa suoraan TVL 61 §:n 2 momentin tarkoittamaksi ansiotuloksi. Verohallinto katsoi toisin sanoen, että luovutusvoittoa oli mahdollista verottaa ansiotulona jo TVL:n normaalitulkinnan nojalla, eikä tapaukseen ollut tarvetta soveltaa VML 28 §:n veron kiertämistä koskevaa säännöstä. Ratkaisua perusteltiin verotarkastuskertomuksessa mm. sillä, että järjestely oli rajattu koskemaan vain konsernin palveluksessa olevia avainhenkilöitä ja ettei järjestelyyn osallistumiseen sen rahoituksellisen rakenteen johdosta liittynyt todellista taloudellista riskiä avainhenkilöille. Täten Verohallinto katsoi, että avainhenkilöt olivat saaneet osakkeiden myynnin kautta muodostuneen edun lähes vastikkeetta.¹⁷⁸

Valittaja valitti Verohallinnon päätöksestä verotuksen oikaisulautakuntaan ja edelleen Helsingin hallinto-oikeuteen. Sekä oikaisulautakunta että hallinto-oikeus päätyi kuitenkin vastaavaan ratkaisuun kuin Verohallinto. Hallinto-oikeus perusteli ratkaisuaan seuraavilla seikoilla: 1) B Oy:n johdolla oli mahdollisuus hankkia yhtiön osakkeita holdingyhtiön kautta C Oy:n myöntämän lainan avulla, 2) lainan korko oli tarkoitus kustantaa sijoituksen osinkotuotoilla, joka oli turvattu B-osakkeen osinkoetuoikeudella, 3) osakkeen arvo oli sidottu B-konsernin oman pääoman kehitykseen, 4) osakkeet olivat luovutusrajoituksen alaisia, 5) oman pääoman menettämisen riski oli lähes olematon, 6) valittajan oli järjestelyyn liittyessä katsottava olleen tietoinen B-konsernin oman pääoman positiivisesta kehityksestä ja 7) arvonnousuun oli vaikuttanut myös valittajan oma toiminta B Oy:ssä. Näiden seikkojen perusteella hallinto-oikeus katsoi, että asiassa oli kyse B Oy:n johdon kannustinjärjestelmästä ja että kannustinjärjestelmästä saatu tulo oli suoraan TVL 61 §:n nojalla katsottava ansiotuloksi.

¹⁷⁸ Tätä voi verrata VOVA:n esittämiin perusteluihin ratkaisussa KHO 2014:66: ”Siltä osin kuin kyse on kiistatta työnantajan rahoituksella ja riskillä hankittujen osakkeiden arvon noususta, N:n on katsottava saavan etua tosiasiallisesti vastikkeetta.”

Asian käsittely eteni KHO:een, jossa valittaja vaati HAO:n päätöksen kumoamista. Valittajan mukaan HAO oli virheellisesti sivuuttanut avainhenkilöiden sijoitusten oikeudellisen muodon vetoamalla VML 28 §:ään. Valittaja katsoi, ettei osakkeiden arvonnousu voinut muodostaa ansiotuloa. Valittaja vetosi mm. osakesijoituksen korkeaan riskiin, osakassopimuksen ehtojen tavanomaisuuteen ja M-osakkeiden markkinaehtoiseen merkintähintaan. Valittaja mainitsi myös erikseen, että asiassa oli ollut kyse riskipitoisemmasta sijoituksesta kuin tapauksessa KHO 2014:66. Valittaja totesi lisäksi, että M-osakkaat olivat kantaneet täyden vastuun C Oy:n myöntämän lainan takaisinmaksusta ja että velan mahdollisesta anteeksiannosta joka tapauksessa olisi muodostunut verotettava etuus avainhenkilöille. Valittaja esitti lopuksi, ettei tapaukseen myöskään ollut mahdollista soveltaa VML 28 §:ää, koska järjestely ei ollut epätavanomainen listaamattomien yhtiöiden keskuudessa. B Oy ei ollut itse rahoittanut järjestelyä, eikä rahoitus ollut erityisen edullinen. B Oy ei myöskään ollut osapuolena osakassopimuksessa, ei käyttänyt määräysvaltaa holdingyhtiössä, eikä muutoin pystynyt vaikuttamaan järjestelyn purkamiseen tai lykkäämiseen. Valittajan näkemyksen mukaan kyse ei ollut johdon holdingyhtiöjärjestelystä, vaan sijoituksesta, koska järjestely ei kohdistunut koko B Oy:n johtoryhmään. Näillä perusteilla järjestelyä oli verotettava sen siviilioikeudellisen ja taloudellisen luonteen mukaan.

VOVA esitti vastineessaan, että asiassa oli kysymys TVL 61 §:n 2 momentin soveltamisesta. VOVA:n mukaan säännöksen soveltamisala oli laaja ja sitä voitiin soveltaa suoraan tapauksiin, joissa verovelvollisen saama suoritus perustui työsuhteeseen. Yllä esitettyjen HAO:n esille nostamien seikkojen lisäksi, VOVA katsoi luovutusvoiton olevan työsuhteeseen perustuva etuus, koska holdingyhtiö oli perustettu ainoastaan B Oy:n osakkeiden hankintaa varten, järjestelystä irtaantuminen oli kytketty avainhenkilöiden työsuhteen päättymiseen ja C Oy:n myöntämän lainan ehdot olivat kokonaisuutena arvioiden edullisia. VOVA totesi, että järjestelyllä pyrittiin muuntamaan ansiotulona verotettavaa etua pääomatuloksi ja ettei järjestelyn toteuttamismuodon valinnalle oltu esitetty uskottavia liiketaloudellisista syistä. VOVA vertasi myös järjestelyä tapaukseen KHO 2014:66 toteamalla, että kyseessä oli olennaisilta osiltaan vastaavanlainen tilanne. Näillä perusteilla verovelvollisen järjestelystä saamaa tuloa oli pidettävä ansiotulona ensisijaisesti suoraan TVL 61 §:n 2 momentin nojalla ja toissijaisesti VML 28 §:n sekä TVL 61 §:n 2 momentin nojalla.

KHO:n ratkaisu asiassa oli suhteellisen suoraviivainen. KHO:n päätös voidaan tehokkaasti tiivistää ratkaisuselosteen kolmeen viimeiseen kappaleeseen:

Tuloverolain 45 §:n 1 momentin perusteella omaisuuden, kuten osakkeiden, luovutuksesta saatu voitto on veronalaista pääomatuloa. Tuloverolaissa ei ole erityissäännöstä, jonka nojalla tästä pääsäännöstä voitaisiin poiketa tilanteessa, jossa työntekijä luovuttaa kannustinjärjestelmän

nojalla hankkimiaan tai saamia osakkeita työntantajyhtiönsä lähipiiriin kuuluvalla taholla kauppahinnasta, joka ei ylitä osakkeiden käypää arvoa.

Tuloverolain 66 §:n nojalla työntekijälle voi kertyä veronalaista ansiotuloa, kun hän merkitsee tai hankkii työsuhteensa perusteella osakkeita käypää hintaa alempaan hintaan. Korkein hallinto-oikeus on vuosikirjaratkaisussaan 2014:66 katsonut, että tällaisesta tilanteesta voi olla kyse muun muassa silloin, kun työntekijä on osakkaana holdingyhtiössä, joka hankkii työntekijän työntantajyhtiön osakkeita siinä ensisijaisessa tarkoituksessa, että järjestelyn lopputuloksena työntekijän omistukseen tulee hänen työntantajyhtiönsä osakkeita siten, että jos työntantajyhtiön osakkeen arvo on noussut ennen tätä ajankohtaa, työntekijä on maksanut osakkeista niiden käypää arvoa alemman määrän. Nyt esillä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole väitetty, että A olisi saanut D Oy:n osakkeiden merkinnän muodossa tuloverolain 66 §:ssä tarkoitettua edun.

Näin ollen A:n D Oy:n osakkeiden luovutuksesta saama luovutusvoitto on tuloverolain säännösten nojalla hänen pääomatuloaan. Tilannetta ei ole arvioitava toisin ennakkoperintälain 13 §:n palkkaa koskevan määritelmän tai verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n perusteella.¹⁷⁹

Ratkaisua on mielenkiintoista verrata ratkaisuun KHO 2014:66. KHO:n viittaus edelliseen ratkaisuunsa on myös arvokas, koska se selventää kyseisen ratkaisun sisältöä merkittävästi.¹⁸⁰ Ennen kuin käsitellään ratkaisun vaikutusta ratkaisun KHO 2014:66 tulkintaan on kuitenkin syytä tarkastella tuoreemman ratkaisun sisältöä tarkemmin.

Ratkaisussa omaksuttiin ratkaisun KHO 2008:6 muistuttavalla tavalla TVL:n normaalitulkinta. Logiikka oli hyvin yksinkertainen: koska luovutusvoitot ovat TVL:ssä määriteltyjä pääomatuloksi ja TVL ei sisällä tähän kyseiseen tapaukseen soveltuvaa poikkeusta pääsääntöön, niin luovutusvoittoa on pidettävä pääomatulona. Asiassa ei ilmeisesti ollut merkitystä sillä, miltä osin kyseinen luovutusvoitto perustui työsuhteeseen. Ratkaisevaa asiassa oli KHO:n perusteluista päätellen se, ettei järjestelyä voitu verrata TVL 66 §:n 3 momentin mukaiseen työsuhteeseen. Tämä viittaa siihen, ettei TVL 61 §:n 2 momenttia VOVA:n esittämästä näkemyksestä poiketen voida tulkita laajentavasti, tai ei ainakaan TVL:n muita säännöksiä syrjäyttävästi. Tämä vaikuttaakin loogiselta johtopäätöksellä *lex specialis* -periaatetta ajatellen. TVL 61 §:ää on perustellusti pidettävä yleissäännöksenä suhteessa muihin TVL:n yksityiskohtaisempiin säännöksiin.¹⁸¹ Täten erityisesti luovutusvoittoja käsittelevällä TVL 45 §:n 1 momentilla tulisi olla tulkintaetusija suhteessa yleiseen ansiotuloja käsittelevään TVL 61 §:ään.¹⁸²

¹⁷⁹ KHO 2019:26.

¹⁸⁰ Ks. myös Haapaniemi 2019.

¹⁸¹ Ks. myös Manninen 2011, s. 784, jossa Manninen toteaa TVL 66 §:n 3 momentin syrjäyttävän TVL 61 §:n 2 momentin soveltamisen.

¹⁸² Varsinkin huomioon ottaen TVL 61 §:n 1 momentin sanamuoto: ”Ansiotuloa on muu tulo kuin 2 luvussa tarkoitettu pääomatulo.”

KHO ei ratkaisussaan ottanut sen enempää kantaa siihen, miksi VML 28 §:ää ei voitu asiassa soveltaa. Tätä on tässä yhteydessä syytä arvioida tarkemmin. Tapauksen olosuhteet muistuttivat kuitenkin tapauksen KHO 2014:66 olosuhteita, johon VML 28 § taas oli sovellettavissa. Kun tarkastellaan ratkaisun KHO 2019:26 johdon holdingyhtiöjärjestelyn muodon ja sisällön keskinäistä suhdetta, niin voidaan todeta, että niiden välillä tässäkin tapauksessa vallitsi jonkinasteinen jännite. Järjestely oli kieltämättä rakenteeltaan kannustinjärjestelyä muistuttava ja järjestelyyn liittyminen oli mitä ilmeisimmin kytketty avainhenkilöiden asemaan B Oy:ssä. Itse järjestelyyn liittyminen perustui siis työsuhteeseen, jonka seurauksena järjestelystä saatava etu myös välillisesti perustui avainhenkilöiden työsuhteeseen. Tämän lisäksi avainhenkilöillä oli työpanoksensa avulla mahdollisuus vaikuttaa hankkimansa M-osakkeiden arvonnousuun. Ratkaisua KHO 2014:66 vastaavasti tapauksessa oli kysymys tuotosta, jonka voitiin katsoa sekä kertyneen varallisuudesta että avainhenkilöiden työsuhteen perusteella. Perusasetelma oli siis sama kuin ratkaisussa KHO 2014:66.

Ero ratkaisujen välillä on kuitenkin selvä. Kuten yllä todettiin, ratkaisussa KHO 2019:26 vastakkain olivat TVL 45 §:n 1 momentin *erityissäännös* luovutusvoitosta ja TVL 61 §:n *yleissäännös* ansiotulosta. Ratkaisussa KHO 2014:66 vastakkain olivat taas TVL:n *erityissäännökset* mm. osingosta ja TVL 66 §:n 3 momentin *erityissäännös* työsuhteoptiosta. On perusteltua väittää, että VML 28 §:n tarkoittama muodon ja sisällön vastaamattomuus syntyy herkemmin, kun järjestelyn tosiasiallinen luonne on verrattavissa toiseen erityissäännöksiin säänneltyyn järjestelyyn, kuin jos järjestelyn tosiasiallinen luonne ainoastaan on toisen yleissäännöksen periaatteen mukainen. Tämän takia tapauksen KHO 2019:26 johdon holdingyhtiöjärjestelyn muoto ei eronnut sen sisällöstä VML 28 §:n vaatimalla ilmeisellä tavalla.

Ratkaisu antaa aihetta kyseenalaistaa eräitä kohtia ratkaisusta KHO 2014:66. Kuten ratkaisun KHO 2019:26 perusteluista on luettavissa, KHO:n aiemman ratkaisun perusteena oli se, että johdon holdingyhtiöjärjestelyn mahdollisena lopputuloksena oli työnantajayhtiön osakkeiden siirtyminen avainhenkilöiden henkilökohtaiseen omistukseen siten, että jos työnantajayhtiön osakkeen arvo oli noussut ennen tätä ajankohtaa, työntekijä oli maksanut osakkeista niiden käypää arvoa alemman hinnan. Tätä arvonnousua pyrittiin päätöksellä saattamaan ansiotuloverotuksen piiriin. Tämä johtaa kysymykseen, miksi ratkaisussa KHO 2014:66 myös päädyttiin verottamaan avainhenkilöille maksettavaa osinkoa ansiotulona.

Ratkaisun KHO 2014:66 tarkoituksena oli yllä selostetun mukaisesti estää työnantajayhtiön osakkeiden ansiotuloverovapaan siirtymisen alta käyvän arvon avainhenkilöiden henkilökohtaiseen omistukseen. Tästä näkökulmasta oli perusteltua kohdistaa ansiotuloverotus siihen transaktioon, jolla työnantajayhtiön osakkeet siirtyivät avainhenkilöiden omistukseen.

Vaikeammin ymmärrettävissä on kuitenkin se, miten järjestelyyn liittyvien osinkotulojen saataminen ansiotuloverotuksen piiriin liittyivät tähän tarkoitukseen. Ratkaisun KHO 2019:26 perusteella näyttää nimittäin siltä, ettei johdon holdingyhtiöjärjestelyn tuottoa voida verottaa ansiotulona ainoastaan sen TVL 61 §:n 2 momentin mukaisen ansiotuloluonteen perusteella, vaan on oltava olemassa erityissäännös, jonka perusteella kyseinen tuotto voidaan lukea ansiotuloksi. Ratkaisussa KHO 2014:66 viitattiin osinkotulojen verotuksen osalta TVL 61 §:n 2 momentin säännöksen, joka ei sisällä erityissäännöstä osinkotulojen verottamisesta ansiotulona. Järjestelyn osinkotuloihin soveltuvan erityissäännöksen puuttuessa, osinkotuloa ei siten olisi pitänyt voida edes VML 28 §:n nojalla verottaa ansiotulona.¹⁸³ Syynä tälle on näkemykseni mukaan se, ettei kyseisen transaktion muoto ole lainkaan ristiriidassa sen sisällön kanssa. Ratkaisujen KHO 2014:66 ja 2019:26 perustelut vaikuttavat tältä osin olevan jokseenkin ristiriitaisia.

Toinen mielenkiintoinen seikka ratkaisuja vertailtaessa on se, että molempien järjestelyjen taloudellinen lopputulos oli pitkälti sama. Ratkaisussa KHO 2019:26 järjestely purettiin siten, että avainhenkilö sai holdingyhtiön osakkeiden luovutuksesta korvauksena niiden käypää arvoa vastaavan rahamäärän. Ratkaisussa KHO 2014:66 järjestely oli taas tarkoitus purkaa siten, että avainhenkilöt saisivat sulautumisvastikkeena holdingyhtiön osakkeiden käypää arvoa vastaavan määrän työnantajayhtiön osakkeita. Taloudellisesti molemmat järjestelyt siis oli tarkoitus päättää siirtämällä avainhenkilöiden välillistä omistusta vastaava määrä varallisuutta avainhenkilöiden suoraan omistukseen. Ainoa verotuksesta riippumaton ero transaktioissa oli se, että yhdessä tapauksessa vastike muodostui rahasta ja toisessa osakkeista. Taloudellisesti tarkastellen järjestelyjen purussa tapahtuu kuitenkin sama asia: avainhenkilöiden luopuminen holdingyhtiön osakkeista korvataan niiden alun perin sijoittamalla määrällä lisätynä työnantajayhtiön järjestelyn aikaisella arvonnousua vastaavalla määrällä varallisuutta. Toisin sanoen järjestelyjen tosiasialliset luonteet ja tarkoitukset voidaan pitää toisiaan vastaavina. VML 28 §:ää voitiin kuitenkin soveltaa ainoastaan toiseen järjestelyistä. Tämä liittyynee pääasiassa siihen, että TVL 66 §:n 3 momentissa on säädetty ainoastaan oikeudesta saada tai hankkia *osakkeita*, eikä oikeudesta saada tai hankkia muuta varallisuutta osakkeiden sijasta. Toisaalta asia voi myös liittyä puhtaasti fiskaaliseen intressiin, koska osakkeiden luovutuksesta saatua vastiketta kuitenkin verotetaan pääomatulona, kun taas sulautumisvastiketta ei veroteta sen saamishetkellä lainkaan.¹⁸⁴

¹⁸³ Todettakoon, että ns. työpanososinko voi olla ansiotuloa TVL 33 b §:n 3 momentin erityissäännöksen nojalla. KHO ei kuitenkaan ratkaisussaan 2014:66 viitannut kyseiseen säännökseen, joten säännöksen soveltamisedellytysten ei ilmeisesti katsottu täyttyvän.

¹⁸⁴ Fiskaalisesta intressistä ks. esim. Niskakangas 2011, s. 24 (Niskakangas käyttää kuitenkin käsitettä fiskaalinen tavoite).

5. Nykyisen oikeustilan arviointi

5.1 Ratkaisujen KHO 2014:66 ja 2019:26 keskeinen verrattavuus

Ratkaisut KHO 2014:66 ja 2019:26 vaikuttavat ensisilmäyksellä hyvin erilaisilta. Olen tässä luvussa kuitenkin pyrkinyt löytämään ratkaisujen perusteella yhteisen linjan suhteessa johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotukseen. Veron kiertämistä koskevan säännöksen liittyessä asian arviointiin, yhden yhtenäisen linjan löytäminen on kuitenkin lähes mahdotonta. Näissä asioissa kysymys on kuitenkin tapauskohtaisesta kokonaisarviosta, johon vaikuttaa useat eri seikat. Tästä huolimatta on mahdollista havaita eri vaikuttavia tekijöitä järjestelyissä, joiden perusteella voidaan ainakin suuntaa antavasti arvioida järjestelyistä syntyvän hyödyn verotuksellista kohtelua. Olen alla tarkastellut näitä tekijöitä ja niiden merkitystä rajanvedossa pääomatulon ja ansiotulon välillä. Toisena kysymyksenä tässä luvussa tulee olemaan, mikäli ratkaisu KHO 2019:26 tosiasiaassa merkitsi muutosta KHO:n aiemmin omaksumaan linjaan.

Ennen varsinaista tarkastusta, on kuitenkin syytä ottaa kantaa siihen, mikäli ratkaisujen KHO 2014:66 ja 2019:26 kohteena olleet johdon holdingyhtiöjärjestelyt ylipäänsä olivat toisiinsa verrattavia. Jotta alla oleva tarkastelu olisi hyödyllinen, niin vertailukohteidenhan on oltava kaksi vähintään saman luonteista järjestelyä. Kysymys on yksinkertaistettuna seuraava: oliko ratkaisun KHO 2019:26 kohteena oleva tapaus varsinainen johdon holdingyhtiöjärjestely? Tämä kysymys on esitettävä mm. siksi, että valittaja tapauksessa KHO 2019:26 oli väittänyt, että kyseessä ei ollut johdon holdingyhtiöjärjestely vaan sijoitus.¹⁸⁵

Molempiin järjestelyihin osallistuminen on edellyttänyt avainhenkilöiltä merkittävän taloudellisen riskin ottamista. Ratkaisussa KHO 2014:66 rahallinen riski muodostui avainhenkilöiden holdingyhtiöön sijoittamasta omasta pääomapanoksesta. Ratkaisussa KHO 2019:26 riski muodostui taas käytännössä koko M-osakkeiden merkintähinnasta, koska merkintähinnan rahoitus oli myönnetty suoraan avainhenkilöille. Holdingyhtiön käyttäminen ei siis tässä tapauksessa rajoittanut avainhenkilöiden vastuuta lainan osalta.

Järjestelyjen kokonaisrakenteet olivat myös pitkälti samanlaisia. Molemmissa järjestelyissä työnantajayhtiön johdolla oli ollut mahdollisuus välillisesti holdingyhtiön kautta merkitä työnantajayhtiön osakkeita työnantajayhtiön tai tämän intressipiiriin kuuluvan yhtiön myöntämän lainarahoituksen avulla. Molemmat järjestelyt olivat myös kohdistuneet työnantajayhtiön avainhenkilöihin. Tapauksessa KHO 2019:26 avainhenkilöt eivät kuitenkaan ratkaisusta KHO

¹⁸⁵ Tämä liittyyne pääasiallisesti siihen, että valituksessa on pyritty irrottamaan kyseinen tapaus mahdollisimman paljon tapauksesta KHO 2014:66, sillä aiemman tapauksen lopputulos ei ollut verovelvollisen kannalta toivottava.

2014:66 poiketen omistaneet koko holdingyhtiön osakekantaa, vaan ainoastaan erillisen osakesarjan osakkeet. Tällöin voidaan ainakin kielellisesti ajatella, että kyse ei ole ollut *johdon* holdingyhtiöstä. Käytännössä asialla ei kuitenkaan ole ratkaisevaa merkitystä, koska molempien järjestelyjen menettelyt olivat etukäteen tarkalleen määriteltyjä osakassopimuksien avulla. Etukäteinen järjestelyistä sopiminen oli joka tapauksessa pitkälti tehnyt avainhenkilöiden nimellisestä määräysvallasta holdingyhtiöissä järjestelyjen etenemisen kannalta merkityksettömän.

Molempien järjestelyjen osakassopimukset muistuttivat myös sisällöltään toisiaan. Merkittävin ero liittyi kuitenkin järjestelyjen purkamiseen. Ensimmäisessä järjestelyssä oli sovittu, että järjestely voitiin päättää sulautumisen, purkamisen tai muun tarkemmin valittavan keinon kautta. Järjestelyn purkaminen oli myös tarkoitus toteuttaa tietyn etukäteen määritellyn ajanjakson jälkeen. Myöhemmässä järjestelyssä oli taas sovittu, että järjestely puretaan luovuttamalla holdingyhtiön osakkeet. Luovutushinnan laskentatapa oli etukäteen määritelty sopimuksessa. Järjestelystä irtaantumista ei tässä tapauksessa oltu kytketty tietyn ajanjakson päättymiseen, vaan sopimuksessa erikseen määriteltyjen tapahtumien toteutumiseen. Näistä eroista huolimatta, järjestelyjä yhdistää kuitenkin se seikka, että molemmissa tapauksissa järjestelyn päättymisestä oli sovittu etukäteen. Lisäksi avainhenkilön työsuhteen päättymisen merkitsi molemmissa tapauksissa järjestelyn päättymistä tämän avainhenkilön osalta.

Keskeinen järjestelyjä yhdistävä seikka oli kuitenkin järjestelyjen tarkoitus. Molempien järjestelyjen tarkoituksena oli ollut pitkäjänteisesti sitouttaa työnantajayhtiön johto sen toimintaan. Järjestelyissä johdolla oli ollut mahdollisuus kasvattaa järjestelyn puitteissa hankkimiensa osakkeiden arvoa oman työpanoksensa avulla. Muista sisällöllisistä eroistaan huolimatta, tämä sitouttamistarkoitus aidon osakeomistuksen kautta muodostaa molempien järjestelyjen ytimen. Myöskään se seikka, että aikaisemman tapauksen työnantajayhtiö oli julkinen osakeyhtiö ja myöhemmän tapauksen työnantajayhtiö oli tavallinen osakeyhtiö, ei muodosta merkittävää eroa järjestelyjen välillä.¹⁸⁶ Järjestelyjen sisältö ja tarkoitus on asiassa ratkaiseva. Yllä olevin perustein ratkaisujen KHO 2014:66 ja 2019:26 kohteena olevat järjestelyt ovat verrattavissa toisiinsa johdon holdingyhtiöjärjestelyinä.

¹⁸⁶ Keskeisin ero tämän osalta liittyyneen työnantajayhtiön osakkeen arvostamiseen. Tämän osalta viitataan valittajan esittämään ratkaisussa KHO 2019:26: ”Koska B Oy ei ole pörssinoteerattu yhtiö, sen osakkeella ei ole päivittäisen pörssinoteerauksen kaltaista yksiselitteistä käypää hintaa. Tästä syystä D Oy:n osakassopimuksessa on erikseen sovittu osakkeen arvostuksesta. Arvostusperiaatteisiin sisältyy lisäksi eräitä vähennyksiä, jotka leikkaavat osan B Oy:n osakkeiden arvonnoususta.”

5.2. Verohallinnon käsitys oikeustilasta

Seuraavaksi pyrin selvittämään, miten johdon holdingyhtiöiden verotukseen ratkaisun KHO 2019:26 jälkeisessä oikeustilassa tulisi suhtautua. Oikeustilan tarkastelu voidaan aloittaa esittämällä Verohallinnon käsitys nykyisestä oikeustilasta. Tämä on luettavissa Verohallinnon viimeisimmästä ohjeesta koskien työsuhdeoptioiden verotusta.¹⁸⁷ Verohallinto toteaa ohjeessaan, että johdon holdingyhtiöjärjestelyjä voidaan käsitellä työsuhdeoptioina, mikäli järjestelyllä pyritään kiertämään ansiotulon verotus. Verohallinto toteaa, että seuraavat edellytykset täyttävät järjestelyt ainakin ovat rinnastettavissa ansiotuloverotuksen alaiseen työsuhdeoptioon: 1) avainhenkilö on holdingyhtiön kautta hankkinut työntantajayhtiön konserniin kuuluvan yhtiön osakkeita, 2) järjestelyyn osallistumisen edellytyksenä on ollut avainhenkilön työsuhde, 3) rahoitus on järjestetty työnantajayhtiön konserniin kuuluvan yhtiön toimesta ja rahoituksen on katsottava olleen avainhenkilölle edullinen, 4) järjestely muistuttaa osakassopimuksen nojalla taikka muutoin ehdoiltaan työsuhdeoptiota, 5) järjestelyn tarkoituksena on kannustaa, sitouttaa tai palkita siihen osallistuvia avainhenkilöitä ja 6) järjestely mahdollistaa osakkeiden arvonnousun hyödyntämisen. Nämä edellytykset vastaavat pitkälti KHO:n esille nostamia seikkoja ratkaisussaan 2014:66.

Verohallinto korostaa ohjeessaan, ettei järjestelyn tarvitse tarkalleen vastata yllä kuvattua olakseen työsuhdeoptio. Verohallinto on lisäksi katsonut, että vaikka tällaiseen järjestelyyn perustuva etu saadaan osakkeiden sijasta rahana, niin kyseinen etu on tästä huolimatta veronalaista ansiotuloa. Ohjeessa todetaan kuitenkin, että osakkeiden arvonnousua ei ratkaisun KHO 2019:26 perusteella voida verottaa ansiotulona järjestelyssä, jossa avainhenkilöllä ei ole mahdollisuutta hankkia osakkeita niiden käypää hintaa alempaan hintaan missään vaiheessa järjestelyä. Tällainen arvonnousu verotetaan ohjeen mukaan pääomatulona.¹⁸⁸

Edelleen ohjeen kohdassa 3.2.8 todetaan seuraavasti:

Holdingsyhtiön avulla toteutettuihin osakeperusteisiin kannustinjärjestelmiin sovelletaan pääsääntöisesti työsuhdeoption verotusta koskevia säännöksiä silloin, kun palkansaaja voi saada tai hankkia järjestelyssä osakkeita niiden käypää arvoa alempaan hintaan. Muutoin kuin osakkeiden muodossa järjestelystä saatu etu on TVL 61 §:n 2 momentin perusteella veronalaista ansiotuloa. Holdingsyhtiöjärjestelystä saatu etu on siten pääsääntöisesti veronalaista ansiotuloa riippumatta siitä, missä muodossa etu saadaan. Jos järjestelyn perusteella ei kuitenkaan ole mahdollisuutta hankkia osakkeita käypää hintaa alempaan hintaan, käypään arvoon hankittujen

¹⁸⁷ Ks. Verohallinnon ohje Työsuhdeoptioiden verotus (dnro VH/6143/00.01.00/2019).

¹⁸⁸ *ibid*, kohta 2.3.7

osakkeiden luovutusvoitto on pääomatuloa. (KHO 2014:66, KHO 2019:26 ja kohta 2.3.7 edellä.)¹⁸⁹

Yllä oleva tiivistää hyvin Verohallinnon käsityksen nykyisestä oikeustilasta. Mikäli johdon holdingyhtiöjärjestelyn seurauksena on mahdollistaa saada osakkeita TVL 66 §:n 3 momentin tarkoittamalla tavalla niiden käypää arvoa alempaan hintaan, niin käytännössä kaikki järjestelystä saatava hyöty on TVL 61 §:n 2 momentin nojalla veronalaista ansiotuloa. Järjestelyn verrattavuus työsuhdeoptioon vaikuttaa siten kaikkiin järjestelystä saataviin etuuksiin, vaikka ne eivät ole TVL 66 §:n 3 momentin tarkoittamia etuuksia. Lukemalla ratkaisua KHO 2014:66 tällaiseen lopputulokseen onkin helppo päästä. Jos kuitenkin tarkastelee ratkaisua KHO 2019:26, tällainen lopputulos ei kuitenkaan vaikuta yhtä selvältä.

Ensinnäkin on huomautettava, että Verohallinnon ohje itsessään on osin ristiriitainen. Kohdassa 2.3.7 todetaan nimittäin, että holdingyhtiöjärjestelystä saatua etua voidaan verottaa ansiotulona, vaikka järjestelyyn ei liity mahdollisuutta saada tai hankkia osakkeita, vaan järjestelyyn perustuva etu saadaan rahana. Saman kohdan seuraavassa kappaleessa todetaan kuitenkin, että jos järjestelyssä ei ole mahdollisuus hankkia osakkeita niiden käypää alempaan hintaan, niin osakkeiden arvonnousu ei ole työsuhdeoptioetu eikä osakkeiden arvonnousua tällaisessa järjestelyssä myöskään voida verottaa TVL 61 §:n perusteella palkkana.¹⁹⁰ Myöhempi kappale on lisätty ratkaisun KHO 2019:26 jälkeen, joten ristiriitaisuus liittyyne aiemman kappaleen puutteelliseen päivitykseen lisäyksen jälkeen.

Verohallinnon esittämä periaate soveltaa TVL 61 §:n 2 momenttia koko järjestelyyn perustuneeseen seuraavaan kohtaan ratkaisusta KHO 2014:66: ”Kun otetaan huomioon tuloverolain 61 §:n 2 momentin säännös, N:n B Oy:stä saamaa osinkoa on pidettävä ansiotulona.”¹⁹¹ Ratkaisun KHO 2019:26 logiikkaa voidaan kuitenkin yllä luvussa 4.2.2. esitetyn mukaisesti pitää tämän periaatteen vastaisena. Osinko on samoin kuin luovutusvoitto TVL:ssä erikseen säädetty pääomatuloksi. TVL:n normaalitulkinnan ei pitäisi mahdollistaa osinkojen lukemista ansiotuloksi viittamatta osinkotuloja koskevaan erikoissäännökseen. VML 28 §:n soveltamisella taas pyritään korjaamaan järjestelyn muotoa vastaamaan sen sisältöä. Jos järjestelyn varsinaiseksi tarkoitukseksi katsotaan työnantajayhtiön osakkeiden hankkiminen niiden käypää alempaan hintaan, niin VML 28 §:n nojalla tapahtuva muodon korjaus pitäisi kohdistua ainoastaan siihen osaan järjestelyä, jossa osakkeet siirtyvät alta käyvän arvon avainhenkilöille. Järjestelyn aikana maksetun osingon pitäisi näillä perusteilla jättää VML 28 §:n soveltamisalan ulkopuolelle. Toisaalta

¹⁸⁹ *ibid*, kohta 3.2.8

¹⁹⁰ *ibid*, kohta 2.3.7

¹⁹¹ KHO 2014:66.

osingon verottaminen ansiotulona on perusteltavissa sillä, että korkokulujen rahoittaminen osingoilla on liittynyt kiinteästi järjestelyyn ja täten ollut työsuuhdeoption toimimisen kannalta välttämätön komponentti. Vaikka tämä on periaatteellisella tasolla sinänsä rationaalinen ajatus, niin näin pitkälle menevä tulkinta ei liene legaliteettiperiaatteen mukainen vaan ennemmin sekä VML 28 §:n että TVL 61 §:n laajentava tulkinta.

Huomioitavaa on myös, ettei Verohallinto ohjeessaan korosta ratkaisun KHO 2014:66 tapauskohtaista luonnetta, vaan ennemmin pyrkii generalisoimaan ratkaisussa esitetyt seikat soveltuvaan laajemmin johdon holdingjärjestelyihin.¹⁹² Verohallinto ei riittävässä määrin ole nostanut esille VML 28 §:n keskeistä roolia järjestelyjen verotuksellisessa arvioinnissa. Ohjeesta saa kuvan, että kaikki tietyt ennalta määritellyt edellytykset täyttävät järjestelyt ovat suoraan työsuuhdeoptiona verotettavia. Tämä on jokseenkin harhaanjohtavaa. Ratkaisussa KHO 2014:66 TVL:n työsuuhdeoptiosäännöstä ei voitu soveltaa suoraan, vaan järjestelyn oikeudellista muotoa oli korjattava verotuksessa VML 28 §:n nojalla. Järjestelylle ei ollut tässäkin tapauksessa yksiselitteisesti osoitettavissa oikeaa muotoa, joten KHO päätyi korjaamaan järjestelystä syntyvän tuoton geneeriseksi ansiotuloksi. KHO:n ratkaisussa korostuu, ettei johdon holdingyhtiöjärjestelyä voida TVL:n normaalitulokinnan avulla verottaa ansiotulona ja ei ainakaan suoraan työsuuhdeoptiona.¹⁹³

VML 28 §:n nojalla ratkaistuista tapauksista ei voine Verohallinnon omaksumalla tavalla luoda yleisiä periaatteita, vaan jokainen johdon holdingyhtiöjärjestely on arvioitava käyttämällä VML 28 §:n 2 momentin ilmaisemaa korostuneen huolellista menettelyä. Vaikka kaikki Verohallinnon ohjeessa listatut edellytykset täytyisivät, niin verovelvollisella pitäisi olla mahdollisuus torjua veronkiertoväittämä esittämällä järjestelylle verotuksesta riippumattomat liiketaloudelliset perusteet. Oletus ei voi olla, ettei riittäviä liiketaloudellisia perusteita tällaisille järjestelyille voi olla. Tällainen oletus ei olisi legaliteettiperiaatteen mukainen.¹⁹⁴ VML 28 §:n prosessia on oikeusvarmuuden kannalta kunnioitettava. Verohallinnon johdon holdingyhtiöjärjestelyjä koskeva ohjeistus ei ole tämän tavoitteen mukainen.

¹⁹² Ks. vastaavasti Haapaniemi 2019.

¹⁹³ Ks. Myllymäki 2015, s. 286, jossa kirjailija toteaa, että johdon holdingyhtiöjärjestely ei kuulu ratkaisun perusteella suoraan TVL 66 §:n 3 momentin soveltamisalaan, vaan että tämä on VML 28 §:n nojalla ratkaistava tapauskohtaisesti veroviranomaisen aloitteesta.

¹⁹⁴ Ks. myös Juusela 2018, s. 455. Juusela on nimennyt Verohallinnon kehittämän tavan soveltaa veronkiertopöytäkäytäntöä ”veronkierron olettaman opiksi”. Tämän opin mukaan verosuunnittelu on lähtökohtaisesti veronkiertoa, mikäli verovelvollinen ei pysty esittämään järjestelylle sellaisia liiketaloudellisia perusteita, jotka ovat painavampia kuin liiketaloudelliset perusteet verotuksellisesti epäedullisemmalle vaihtoehdolle.

5.3. Oikeustilan arviointi

Johdon holdingyhtiöiden verotuksen oikeustilaa on ratkaisun KHO 2019:26 jälkeenkin pidettävä jokseenkin epäselvänä. Oikeustilan arvioinnin voi kuitenkin aloittaa tutkimalla, mihin kysymyksiin ollaan ainakin saatu vastaukset. Arvioinnissa voi tämän jälkeen edetä tarkastelemaan niitä kysymyksiä, joihin ei vielä olla saatu yksiselitteistä vastausta. Selvää on, ettei johdon holdingyhtiöjärjestely voi olla työsuhdeoptio ilman VML 28 §:n soveltamista. Tämä ilmenee sekä ratkaisusta KHO 2014:66 että 2019:26. Luonteeltaan järjestelyt eivät siis ole puhtaita työsuhdeoptioita, vaan työsuhdeoptio voi mahdollisesti olla lähin järjestelyyn rinnastettava järjestely. Jotta järjestelyä voitaisiin kohdella työsuhdeoption tavoin, järjestelyn tarkoituksena on kuitenkin oltava ansiotuloerotuksen kiertäminen. Veronkiertämistarkoitus on tarkastelun keskiössä ja se on selvitettävä tapauskohtaisesti VML 28 §:n tarkoittamaa menettelyä noudattamalla.

Ratkaisujen KHO 2014:66 ja 2019:26 perusteella vaikuttaa myös selvältä, että järjestelyllä on pyrittävä saavuttamaan TVL 66 §:n 3 momentin tarkoittama lopputulos, jotta järjestelyä voidaan pitää veronkiertona. Ainoastaan se, että järjestelystä syntyvä tulo muistuttaa luonteeltaan ansiotuloa, ei ratkaisun KHO 2019:26 perusteella näytä olevan riittävä peruste verottaa järjestelystä syntyvää hyötyä ansiotulona. Tältä osin Verohallinnon tulkinta oikeustilasta näyttää olevan oikea, eli että osakkeiden arvonnousua ei voida verottaa ansiotulona järjestelyssä, jossa avainhenkilöllä ei ole mahdollisuutta hankkia osakkeita käypää alempaan hintaan missään vaiheessa järjestelyä. Koska veron kiertämistä koskevaa säännöstä ei voida soveltaa tällaisiin järjestelyihin, on myös perusteltua väittää, ettei tällaisissa järjestelyissä myöskään voida verottaa juoksevia pääomatuloja (kuten osinkotuloja) ansiotuloina. Periaatteessa tämä tarkoittaa, ettei järjestelyä ylipäänsä ole tarvetta tarkastella veronkiertämistä koskevan säännöksen nojalla, mikäli se ei sisällä mahdollisuutta hankkia osakkeita käypää alempaan hintaan.

Mikäli järjestely kuitenkin mahdollistaa yllä mainitun lopputuloksen, niin on vielä arvioitava miltä muilta osin järjestely muistuttaa työsuhdeoptiota. Tällöin on selvitettävä, mikäli oikeus hankkia osakkeet on ollut avainhenkilöiden työsuhteeseen perustuva etu, joka on perustunut sopimukseen tai sitoumukseen. VML 28 §:n soveltamisen systematiikassa tämä kuuluu järjestelyn muodon ja sisällön vastaamattomuuden arviointiin; mitä enemmän järjestelyn sisältö muistuttaa työsuhdeoptiota, sitä vähemmän järjestelyssä käytetty oikeudellinen muoto vastaa sen sisältöä. Lisäksi järjestelyyn on luonnollisesti myös liityttävä veronkiertotarkoitus. Toisin sanoen yritetään selvittää, mikäli järjestelyllä ollaan pyritty saattamaan normaalisti työsuhdeoptiona verotettava etu lievemmän verotuksen piiriin käyttämällä keinotekoisia järjestelyä.

Ratkaisussa KHO 2014:66 todettiin, että työnantajayhtiön osakkeiden hankkiminen velkarahoituksella, joko suoraan tai holdingyhtiön kautta, ei itsessään aiheuta järjestelystä syntyvien

tulojen verottamista ansiotulona.¹⁹⁵ Merkitystä voi kuitenkin olla sillä, jos työnantajayhtiö itse tai työnantajayhtiön konserniin kuuluva yhtiö tarjoaa kyseisen velkarahoituksen ja lainan ehdot voidaan kokonaisuutena katsoen pitää edullisina. Edullisuutta ilmentävät ehdot ovat ratkaisun KHO 2014:66 perusteella mm. alhainen korkotaso, mahdollisuus pääomittaa maksamattomia korkoja, riittämätön vakuus, sekä mahdollisuus lykätä lainan takaisinmaksuaikaa. Lainan edullisuus korostanee, että järjestely perustuu avainhenkilöiden työsuhteeseen TVL 66 §:n 3 momentin tarkoittamalla tavalla.

Yksi keskeisimmistä asioista johdon holdingyhtiöjärjestelyjen arvioinnissa lienee kuitenkin järjestelyä käsittelevä osakassopimus ja sen sisältö. Tähän on kaksi syytä. Ensinnäkin TVL 66 §:n 3 momentin mukaan työsuhteeseen on perustettava sopimukseen tai sitoumukseen. Johdon holdingyhtiöjärjestelyjen sisällöstä ollaan yleensä sovittu osakassopimuksessa. Osakassopimus toimii siis TVL 66 §:n 3 momentin tarkoittamana sopimuksena tai sitoumuksena.¹⁹⁶ Jollei järjestelyn sisällöstä olla sovittu sitovasti etukäteen, niin järjestelyä ei voida katsoa ansiotulona tuottavaksi. Toiseksi, osakassopimuksesta on myös parhaiten luettavissa, mikä järjestelyn VML 28 §:n tarkoittama tosiasiallinen tarkoitus tai luonne on. Osakassopimuksen tarkastuksessa pyritään toisin sanoen löytämään sellaisia ehtoja, jotka ovat tyypillisiä työsuhteelle. Keskeisintä on tällöin tietysti selvittää, mikäli osakassopimus mahdollistaa työsuhteeseen kaltaisen lopputuloksen, eli osakkeiden hankkimisen niiden käypää alempaan hintaan.

Seuraavat osakassopimuksen ehdot voidaan ratkaisun KHO 2014:66 perusteella ainakin pitää työsuhteeseen ehtoja muistuttavina: 1) osakeomistuksen kytkeminen avainhenkilön työsuhteeseen, 2) osakkeiden panttaus- ja luovutusrajoitukset, 3) osakeomistuksen purkamisesta sopiminen ja 4) osakeomistuksen purkamisen mahdollisesti lykkäämisestä sopiminen. Huomioitavaa on, että osakassopimuksen ei tarvitse sisältää tarkkaa määräystä järjestelyn purkutavasta; mikäli osakassopimus ei sulje pois mahdollisuutta purkaa järjestely siten, että työnantajayhtiön osakkeet siirtyvät purkamisen seurauksena avainhenkilöiden omistukseen, niin tämä voi puoltaa järjestelyn verottamista ansiotuloja koskevien sääntöjen mukaan.¹⁹⁷

Epäselvää on, mikäli teoreettinen mahdollisuus saada järjestelyn seurauksena osakkeita niiden käypää alempaan hintaan myös muuttaa mahdollisen holdingyhtiön osakkeiden luovutusvoiton ansiotuloksi. Käytetään esimerkkinä ratkaisua KHO 2019:26; mikäli ratkaisun kohteena olevaa järjestelyä sääntelevä osakassopimus olisi mahdollistanut järjestelyn purkamisen myös holdingyhtiön sulautumisella työnantajayhtiöön, olisiko holdingyhtiön osakkeiden luovutuksesta

¹⁹⁵ Ks. vastaavasti Torkkel 2014, s. 391.

¹⁹⁶ Ks. myös Manninen 2011, s. 787.

¹⁹⁷ Ratkaisussa KHO 2014:66 ei esim. oltu sovittu ehdottomasta purkutavasta, vaan päätökset purkamisesta ja sen toteuttamisesta tehtiin osakassopimuksen ehtojen mukaan vasta myöhemmin.

saatua luovutusvoittoa käsitelty verotuksessa ansiotulona? Tällaista tulkintaa puoltaisi sinänsä TVL 66 §:n 3 momentin sanamuoto, jonka mukaan työsuhdeoption käyttämiseen rinnastetaan sen luovutus. Tässä tapauksessa luovutuksen muodon ja sisällön vastaamattomuuden arvioinnissa olisi vastakkain erityissäännös ja erityissäännös,¹⁹⁸ eikä enää yleissäännös ja erityissäännös. Näiden teoreettisten olosuhteiden vallitessa ei ole poissuljettua, että ratkaisussa KHO 2019:26 oltaisiin päädytty verottamaan holdingyhtiön osakkeiden luovutusvoittoa ansiotulona. Tämä olisi tietysti edellyttänyt järjestelyyn puuttumista VML 28 §:n nojalla, jolloin järjestelyn liiketaloudelliset perusteet olisivat olleet yksityiskohtaisemman tarkastelun alla.

Juoksevien pääomatulojen verotus järjestelyjen aikana vaikutti ratkaisun KHO 2014:66 jälkeen selvältä. Kaikki juoksevat pääomatulot järjestelyssä, jonka lopputuloksena on mahdollisuus hankkia työnantajayhtiön osakkeita niiden käypää alempaan hintaan, ovat myös ansiotuloa. Kuten yllä luvussa 5.2. kuitenkin on todettu, järjestelyssä saatujen juoksevien pääomatulojen lukeminen ansiotuloksi VML 28 §:n ja TVL 61 §:n nojalla ei ratkaisun KHO 2019:26 jälkeen enää voida pitää ehdottomana. Ratkaisu KHO 2008:6 puoltaisi myös tällaista tulkintaa. Kyseisessä ratkaisussahan osinkotulot olivat ratkaisua KHO 2014:66 vielä selkeämmin työsuhteeseen perustuvia; tästä huolimatta niitä ei edes VML 28 §:n nojalla voitu lukea ansiotuloiksi. Ratkaisun KHO 2019:26 lopputulos näyttäisi olevan linjassa ratkaisussa KHO 2008:6 esitettyjen periaatteiden kanssa. Juoksevien pääomatulojen kohtaloa työsuhdeoptioon rinnastettavassa johdon holdingyhtiöjärjestelyssä ei siis nykyisessä oikeustilassa voida pitää selkeänä.

Epäselvää on myös se, mikäli tapauksen KHO 2019:26 kaltaisessa järjestelyssä olisi mahdollista soveltaa VML 28 §:ää tai EVL 52 h §:ää, mikäli järjestelyn aikana päätetään sulauttaa holdingyhtiö työnantajayhtiöönsä, ilman että kyseisestä menettelystä ollaan etukäteen sovittu. Itse sulautumista tarkasteltaisiin tässä tapauksessa varmaankin EVL 52 h §:n nojalla. Tässä tarkastelussa olennaista olisi nähdäkseni arvioida, mikäli itse sulautumisen tosiasiallisena tarkoituksena on ollut siirtää työnantajayhtiön osakkeita avainhenkilöiden omistukseen työsuhdeoption kaltaisella tavalla. Mikäli sulautumiselle on osoitettavissa aidot liiketaloudelliset perusteet, järjestelyyn ei liene mahdollista soveltaa EVL 52 h §:ää. Jos sulautumisen yhtenä pääasiallisena tarkoituksena taas katsotaan olleen avainhenkilöiden ansiotuloverotuksen kiertäminen, niin EVL 52 h § voisi tulla sovellettavaksi.

Merkittävä kysymys on tällöin, mikäli myös järjestelyn aikana maksetut juoksevat pääomatulot voitaisiin lukea avainhenkilöiden ansiotuloksi. Tämä edellyttänee järjestelyn tarkastelemista

¹⁹⁸ Luovutuksen oikeudellinen muoto olisi tässä tapauksessa TVL 45 §:n 1 momentin mukainen luovutus kun taas luovutuksen sisältö voisi VML 28 §:n nojalla olla verrattavissa TVL 66 §:n 3 momentin mukaiseen luovutukseen.

kokonaisuutena VML 28 §:n nojalla,¹⁹⁹ kun taas sulautumisen osalta tarkastus kohdistuisi ainoastaan sulautumisen tarkoitukseen EVL 52 h §:n nojalla. Jotta juoksevat pääomatulot voitaisiin verottaa ansiotulona, on nähdäkseni näytettävä, että järjestelyn alkuperäisenä tarkoituksena on ollut sen purkaminen sulautumisella tai muulla työsuhdeoptiota vastaavaa lopputulosta tavoittelevalla tavalla. Huomioiden viranomaisen ankara huolellisuusvelvoite VML 28 §:n soveltamisessa, tätä väitettä puoltavan näytön hankkiminen ilman osakassopimuksen tukea lienee haastavaa. Sulautumisen myöhempi toteutuminen ei pitäisi luoda olettamaa koko järjestelyn veronkiertotarkoituksesta. VML 28 §:n mukainen tarkastelu on toisin sanoen aloitettava puhtaalta pöydältä, mikäli epäillään koko järjestelyn tarkoituksena olleen veron kiertäminen. Tämä on ainoa legaliteettiperiaatteen kannalta hyväksyttävä lähestymistapa.

5.4. Oikeustilan kehittäminen

5.4.1. Oikeustilan kehittämisen tarve

Kuten yllä olevasta tarkastuksesta ilmenee, oikeustila johdon holdingyhtiöjärjestelyjen osalta on vielä laajalti epäselvä. Tämä johtuu pääasiallisesti siitä, että järjestelyjen arvioinnissa nykyisessä oikeustilassa ei pysty nojautumaan verolakien normaalitulkintaan. Järjestelyjä on tämän sijaan tarkasteltava kokonaisuutena, punniten järjestelyn liiketaloudellisia perusteita järjestelyns. vieraita veroetuja vastaan. Tällaisen punninnan tekeminen on verovelvolliselle lähes mahdotonta tehdä etukäteen.²⁰⁰ Toisin sanoen verovelvollisen on varauduttava siihen, että järjestelyä saatetaan käsitellä veronkiertona viranomaisen toimesta, tietämättä kuitenkaan varmuudella miten viranomaisen tulee arvioimaan asiaa. Tämä on omiaan vähentämään verotuksen ennustettavuutta, mikä ei ole verovelvollisten oikeusturvan toteutumisen kannalta suotuisaa.²⁰¹ Mainittakoon kertaalleen, että pörssiyhtiöiden johdon holdingyhtiöjärjestelyt lakkautettiin jo ratkaisun KHO 2014:66 seurauksena. Kuten totesin jo yllä luvussa 4.2.1 ei kuitenkaan ole selvää, mikäli tämä johtui järjestelyn verotuksellisesta epäedullisuudesta vai sen verotuksellisen kohtelun epäselvyydestä. Tästä syystä oikeustilan selventäminen olisi vieläkin relevanttia.

Tulkinnanvaraisiin kysymyksiin saadaan yleensä vastauksia oikeuskäytännön kautta. Valitettavasti johdon holdingyhtiöitä koskeva oikeuskäytäntö ei ole tarjonnut riittävän selkeitä vastauksia järjestelyihin liittyviin verotuksellisiin kysymyksiin. KHO:n jo käsiteltyä kahta erillistä johdon holdingyhtiöjärjestelyä vuosikirjaratkaisujen muodossa, on epätodennäköistä, että samat kysymykset nousisivat KHO:n tarkasteluun uudestaan. Mahdollisille tulevaisuuden ratkaisuille

¹⁹⁹ Ks. myös Manninen 2011, s. 787.

²⁰⁰ Ks. myös Juusela 2018, s. 455.

²⁰¹ Ks. myös Torkkel 2014, s. 391 s. ja Verotuksen oikeusturvatyöryhmän muistio 1997, s. 73.

olisi niiden tapauskohtaisuuden takia kuitenkin annettava rajoitettu prejudikaattiarvo.²⁰² Tarkoituksenmukaisinta olisi ratkaista asia kuten ratkaisun KHO 2008:6 kysymys työpanososingosta lopulta ratkaistiin. Oikeustilan selventämiseksi on siis käännyttävä lainsäätäjän puoleen.

Näin laajan ja moniulotteisen järjestelyn verotuksesta säätäminen lailla olisi kieltämättä haastavaa. Nykyinen oikeustila on kuitenkin osoittanut tarkemman lainsäädännön tarpeen. Ratkaisussa KHO 2014:66 järjestelyllä selvästi tavoiteltiin työsuhdeoptiota vastaavaa lopputulosta, mutta järjestely ei kuitenkaan sopinut säännöksen normaalitulkinnan mukaiseen sanamuotoon. Ratkaisussa KHO 2019:26 järjestely taas selvästi perustui avainhenkilöiden työsuhteeseen, mutta ei kuitenkaan TVL 61 §:n 2 momentin normaalitulkinnan nojalla voinut olla ansiotuloa. Nykyisen eriytetyn tuloverojärjestelmän tarkoituksen kannalta on keskeistä, että ansiotulojen ja pääomatulojen välinen raja pidetään selkeänä.²⁰³ Tämän rajan vetäminen on lainsäätäjän tehtävä. VML 28 §:llä on puolestaan rajanvartijan rooli. Veron kiertämistä koskevan säännöksen avulla on puututtava järjestelyihin, joissa ansiotuloja pyritään keinotekoisesti muuntamaan pääomatuloiksi pelkän veroedun saavuttamiseksi. VML 28 §:n avulla ei kuitenkaan voida siirtää lainsäätäjän asettamaa rajaa. Tällainen VML 28 §:n laajentava soveltaminen merkitsisi puuttumista valtiovallan kolmijakoon.²⁰⁴ Suhteessa tähän metaforiseen ansiotulojen ja pääomatulojen väliseen rajaan johdon holdingyhtiöjärjestelyjä voidaan nykyisessä oikeustilassa pitää kaksoisasujina.

5.4.2. Yksittäiset lainsäädännölliset toimenpiteet

Esitän seuraavaksi ehdotuksia lainsäädännöllisistä toimenpiteistä, joilla johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksellista kohtelua voisi selventää. Olen pitänyt tämän tutkielman tarkoituksen kannalta riittävänä ainoastaan kuvata ehdottamieni säännösten sisältöä, enkä tästä syystä ole pyrkinyt muotoilemaan niiden tarkkaa sanamuotoa.

Ensimmäinen vaihtoehto olisi säätää yritysjohton työntantajayhtiönsä osakkeiden omistukseen perustuvan tuoton kokonaan ansiotuloverotuksen alaiseksi.²⁰⁵ Tämän vaihtoehdon etuna olisi etenkin sen yksinkertaisuus ja kattavuus suhteessa johdon holdingyhtiöjärjestelyihin. Vaihtoehdon yhtenä heikkoutena olisi tietysti sen kohdistuminen muihinkin kuin johdon holdingyhtiöjärjestelyihin. Kyseinen säännös tekisi käytännössä kaikista osakeperusteisista kannustinjärjestelyistä vähemmän houkuttelevia, jollei jopa käyttökelvottomia. Tämän lisäksi säännöksen

²⁰² Ks. vastaavasti Torkkel 2014, s. 391 ratkaisun KHO 2014:66 prejudikaattiarvosta.

²⁰³ Ks. myös Penttilä 2015, s. 5.

²⁰⁴ Ks. myös Juusela 2018, s. 458.

²⁰⁵ Ks. vastaavasti Juusela 2018, s. 458.

vaikutukset ulottuisivat myös pitkälle kannustinjärjestelyjen ulkopuolelle, sillä järjestely muuntaisi periaatteessa jokaisen omistajayrittäjän osakkeiden tuoton ansiotuloksi. Säännös olisi rajattava huomattavasti tarkemmin, jotta se vastaisi tarkoitustaan.

Toinen vaihtoehto olisi saattaa johdon holdingyhtiöjärjestelyihin liittyvä rahoitus ansiotuloverotuksen piiriin. Säännös voitaisiin kytkeä OYL 13 luvun 10 §:n 2 momentin säännökseen omien osakkeiden rahoittamisesta. Kyseisellä säännöksellä säädettäisiin, että yhtiön rahoittamassa omien osakkeidensa hankinnan OYL 13 luvun 10 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla suoraan tai välillisesti yhtiön johtohenkilölle, rahoitus muodostaisi ansiotulona verotettavan etuuden johtohenkilölle. Jotta säännös olisi tehokas, niin myös työnantajayhtiön konserniin kuuluvan yhtiön tarjoama vastaavaa rahoitus kuuluisi säännöksen soveltamisalaan. Ratkaisevaksi kysymykseksi kuitenkin muodostuisi, miltä suurelta osin rahoitus olisi verotettavaa tuloa. Koko rahoituksen määrän lukeminen ansiotuloksi olisi selvästi veronmaksukykyisyyden periaatteen vastaista.²⁰⁶ Säännöksessä olisi ennemmin pyrittävä verottamaan se etu, jonka johtohenkilö on saanut verrattuna siihen, että rahoitus olisi hankittu ulkopuoliselta taholta. Konkreettisen rahallisen edun laskeminen vertaamalla teoreettista ulkopuolista lainaa ja työnantajayhtiön todellisuudessa myöntämää lainaa lienee kuitenkin varsin haastava tehtävä. Säännöksessä olisi myös huomioitava, että korkoehdoiltaan edulliset työsuhdelainat luetaan osittain ansiotuloksi jo TVL 67 §:n nojalla. Käytännön syistä ehdotetun säännöksen soveltaminen lienee siis vaikeaa. Mahdollinen ratkaisu voisi olla tietyn sabluunan kehittäminen, jonka mukaan työnantajan myöntämän lainan ansiotulo-osuus laskettaisiin. Useita luontoisetujahan arvostetaan jo kaavamaisia laskentaperusteita käyttäen.²⁰⁷ Käsitteellisesti omien osakkeiden hankinnan rahoittaminen yritysjohdolle luettaisiin siis luontoiseduksi.

Säännöksellä huomioitaisiin johtohenkilön itse ottaman riskin järjestelyssä, sillä ainoastaan velkarahoitettu osuus järjestelystä olisi ansiotuloverotuksen kohteena. Toisaalta säännöksen vaikutukset voisivat ensimmäisen vaihtoehdon tavoin ulottua myös johdon holdingyhtiöjärjestelyjen ulkopuolelle. Vaikutukset eivät kuitenkaan olisi yhtä laajat kuin ensimmäisessä vaihtoehdossa. Säännöksen merkittävimpana heikkoutena olisi kuitenkin se, että sillä ei saatettaisi järjestelyn purkamisesta syntyvä hyöty ansiotuloverotuksen piiriin. Oikeuskäytännön perusteella johdon holdingyhtiöjärjestelyjen epätoivottu veroetuhan on se, että johto pystyy järjestelyn purun seurauksena lievällä verorasituksella saamaan työnantajayhtiönsä osakkeita omistukseensa niiden käypää alemmalla hinnalla. Lainarahoituksen verottaminen ei estä tällaista lopputulosta.

²⁰⁶ Veronmaksukykyisyyden periaatteesta lisää, ks. esim. Myrsky 2013, s. 120 ss.

²⁰⁷ Ks. Rabinä – Myllymäki – Myrsky 2019, s. 396.

Säännös ei toisin sanoen täysin vastaisi tarkoitustaan, vaikka säännöksen avulla saatettaisiinkin yksi merkittävä osa johdon holdingyhtiöjärjestelyistä ansiotuloverotuksen piiriin.

Kolmas vaihtoehto olisi ensimmäisen ja toisen vaihtoehdon yhdistelmä; mikäli työnantajayhtiön osakkeiden hankinta on rahoitettu sen johtohenkilöille toisen säännösehdotuksen tarkoittamalla tavalla, niin kyseisellä rahoituksella hankittujen osakkeiden tuotto olisi johtohenkilön ansiotulona. Jotta säännös vastaisi tarkoitustaan, niin veronalaisena ansiotulona olisi säännöstä soveltaessa pidettävä myös osakeomistuksen perusteella saatua vastiketta yritysjärjestelyissä²⁰⁸ tai jako-osaa purussa. Osakkeen ns. tuoton määrä olisi tällöin sen poistamattoman hankintamennon ja käyvän arvon erotus vastikkeen tai jako-osan jakamishetkellä. Tämä säännös sulki johtohenkilöiden itse rahoittaman osuuden osakkeiden tuotosta ansiotuloverotuksen ulkopuolelle. Kyseinen säännös huomioisi toisin sanoen myös avainhenkilön itse ottaman riskin johdon holdingyhtiöjärjestelyssä. Järjestelyssä otettu taloudellinen riski huomioitaisiin ehdotetussa säännöksessä lisäksi siten, että järjestelyn tappio muodostaisi avainhenkilön ansiotulosta vähennettävän menon, siltä osin kuin tappio kohdistuisi työnantajayhtiön tai sen konserniin kuuluvan yhtiön rahoittamiin osakkeisiin.

Säännöksen heikkoutena olisi kuten ensimmäisen ja toisen vaihtoehdonkin osalta se, että sen vaikutukset voisivat kohdistua muihinkin kuin johdon holdingyhtiöjärjestelyihin. Lisäksi säännöksellä verotettaisiin vain niitä johdon holdingyhtiöjärjestelyjä, joihin myös liittyy sisäinen laina. Ulkopuolisen lainan ottaminen järjestelyn rahoittamiseksi lienee kuitenkin sen verran suuri riski, että järjestelyn verottamista ansiotulona ei enää tällöin olisi pidettävä perusteltuna. Yllä olevin perustein säännös voisi huolellisella valmistelulla vastata tarkoitustaan.

Huomioitavaa on, että sekä tämä että edellinen säännösehdotus saattaisi myös ratkaisun KHO 2019:26 kaltaisen järjestelyn ansiotuloverotuksen piiriin. Tällainen lopputulos lienee kuitenkin eriytetyn tuloverojärjestelmän tarkoituksen mukainen. Se seikka, että veron kiertämistä koskevalla säännöksellä ei voida puuttua eräisiin järjestelyihin ei tarkoita, että järjestely on verojärjestelmän tarkoituksen mukainen. Ratkaisu KHO 2008:6 oli hyvä osoitus tästä. Keskeistä on puolestaan, että verovelvollinen pystyy ennakoimaan järjestelyn veroseuraamukset ennen järjestelyyn ryhtymistä.

Esitän viimeisenä vaihtoehtona kattavamman toimenpiteen, jolla kokonaan poistettaisiin rajanvetokysymykset ansiotulon ja pääomatulon välillä, nimittäin eriytetyn tuloverojärjestelmän

²⁰⁸ Eli tyypillisesti sulautumisvastiketta tai osakevaihdossa saatuja vastikeosakkeita.

poistamisen.²⁰⁹ Näin suuren toimenpiteen kattava käsittely vaatisi kokonaan oman tutkielman, mutta käsittelen seuraavaksi lyhyesti kyseiseen ehdotukseen liittyvät hyödyt ja haitat.

5.4.3. Eriytetyn tuloverojärjestelmän poistaminen

Eriytetty tuloverojärjestelmä otettiin Suomessa käyttöön vuonna 1993.²¹⁰ Tällöin pääomatulojen verokannaksi säädettiin 25 %. Pääomatulojen alhaisempaa verokantaa perusteltiin mm. sillä, että pääomatulo ei yleensä ole kokonaisuudessaan aitoa tuloa vaan myös korvausta pääoman reaaliarvon alenemisesta.²¹¹ Periaatteellisella tasolla muutos oli merkittävä, sillä sen myötä Suomessa omaksuttu verotuksellinen kokonaistulokäsitys hajosi. Järjestelmä otettiin tästä huolimatta käyttöön ilman sen enempää keskustelua sen poliittisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Kansainvälisesti tarkastellen, Suomessa omaksuttu eriytetty tuloverojärjestelmä on poikkeuksellinen.²¹²

Oikeuskirjallisuudessa Myrsky arvioi jo ratkaisun KHO 2008:6 jälkeen eriytetyn tuloverojärjestelmän tarpeellisuutta. Myrsky katsoi, että eri verokantojen käyttöönotto on asettanut verovelvolliset eriarvoiseen asemaan. Eriytetyn tuloverojärjestelmän seurauksena verovelvollisten yhdenvertainen kohtelu kärsii mm. siksi, että vain osalla verovelvollisista on mahdollisuus verosuunnittelukeinoin muuntaa ansiotulojaan pääomatuloiksi. Tätä mahdollisuutta ei ole kaikilla verovelvollisilla, mikä ilmenee mm. tuloerojen kasvamisesta eriytetyn tuloverojärjestelmän käyttöönoton jälkeen. Myrskyn mukaan verojärjestelmän tasapuolisuus edellyttäisi, ettei verojärjestelmä ole riippuvainen verovelvollisten taidoista ja mahdollisuuksista järjestää asiansa.²¹³ Myös Knuutinen on oikeuskirjallisuudessa todennut, ettei eriytetty tuloverojärjestelmä käytännössä ole toiminut kovin hyvin.²¹⁴

Olisiko siis järjestelmän poistaminen perusteltua? Tätä kysymystä voidaan lähestyä tarkastelemalla pääomatulojen verokannan perusteita tarkemmin. Kuten yllä on mainittu, pääomatulojen alhaisempaa verokantaa on mm. perusteltu inflaation epäsuoralla huomioimisella. Pääasialliset syyt verokannan alhaisuudelle ovat kuitenkin olleet verokilpailullisia.²¹⁵ Rahan arvon muutoksen jonkinasteinen huomioiminen on pääomatuloverotuksessa korostetun tärkeää, koska pääomatulothan tyypillisesti kertyvät tietyllä aikajaksolla. Inflaation aiheuttamaa rahan arvon

²⁰⁹ Vaihtoehtoisesti voitaisiin myös muutoin yhdenmukaistaa ansiotulo- ja pääomatuloverotusta, ks. vastaavasti Juusela 2018, s. 458.

²¹⁰ Myrsky 2013, s. 239.

²¹¹ *ibid.*, s. 243 alaviitteineen.

²¹² Myrsky 2008, s. 495.

²¹³ Myrsky 2008, s. 495.

²¹⁴ Knuutinen 2012, s. 122.

²¹⁵ *ibid.*, s. 121.

alenemista ei tulisi tämän aikajakson päättyessä verottaa, koska sehän ei ole todellisuudessa lisännyt verovelvollisen veronmaksukykyä.²¹⁶

Suomen verojärjestelmä ei kuitenkaan suoraan huomioi rahan arvon muutosta pääomatuloverotuksessa, jonka seurauksena pääomatuloverotus voi eräissä tapauksissa olla reaalisti jopa ansiotuloa ankarampi. Toisaalta reaalin pääomatulovero voi myös olla ansiotuloveroa selvästi alhaisempi muissa tapauksissa. Verorasitus vaihtelee siis sekä eri pääomatulojen välillä, että pääomatulojen ja ansiotulojen välillä. Yleinen vertailu pääomatulojen ja ansiotulojen todellisen verorasituksen välillä on tästä syystä haastavaa.²¹⁷ Alla olevassa taulukossa olen pyrkinyt havainnollistamaan inflaation vaikutusta eri pääomatulojen todelliseen verorasitukseen ja verrannut näitä eri suuruisten ansiotulojen verorasitukseen.

Tulo	Tulon kertymisjakso	Inflaatio ajanjaksona*	Tuotto**	Inflaation osuus tuotosta	Nimellinen verorasitus***	Todellinen verorasitus
Korkotulo	2018-2019	1,03%	10 000,00 €	103,00 €	30,00%	30,31%
Luovutusvoitto (1)	2014-2019	3,04%	10 000,00 €	304,00 €	30,00%	30,94%
Luovutusvoitto (2)	2009-2019	13,76%	10 000,00 €	1 376,00 €	30,00%	34,79%
Luovutusvoitto (3)	1999-2019	35,56%	10 000,00 €	3 556,00 €	30,00%	46,55%
Luovutusvoitto (4)	1989-2019	67,27%	10 000,00 €	6 727,00 €	30,00%	91,66%
Palkkatulo (1)	1 kk (2019)	-	3 360,00 €	-	29,90%	29,90%
Palkkatulo (2)	1 kk (2019)	-	6 000,00 €	-	38,80%	38,80%
Palkkatulo (3)	1 kk (2019)	-	10 000,00 €	-	46,20%	46,20%

* Inflaatioprosentit laskettu Tilastokeskuksen verkkosivuilla julkaistua laskuria käyttäen.²¹⁸

** Oletuksena, että todellinen tuotto ei ole ylittänyt hankintameno-olettaman mukaan laskettua tuottoa.

*** Ansiotulojen verokanta perustuu Veronmaksajain Keskusliitto Ry:n laatimaan taulukkoon palkansaajien veroprosentista 2019.²¹⁹ Veroprosentti sisältää Verohallinnon keräämät tuloverot sekä pakolliset palkasta pidätettävät veronluonteiset työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksut.

Kuvio 5. Taulukko inflaation vaikutuksesta todelliseen verorasitukseen.

Yllä olevasta taulukosta on nähtävissä, miten esim. luovutusvoiton todellinen verorasitus voi vaihdella merkittävästi sen kertymisjakson pituudesta riippuen. Huomioitakoon, että säännökset hankintameno-olettamasta osittain suojaavat luonnollisia henkilöitä tältä inflaatiovaikutukselta.²²⁰ Säännös tarjoaa kuitenkin suojaa ainoastaan silloin kuin luovutetun omaisuuden hankintameno on todellisuudessa ollut alhaisempi kuin 20 % tai 40 % luovutushinnasta. Pääomatulojen ansiotuloja alhaisempi verokanta on siis sinänsä hyvinkin perusteltu, mutta ei kuitenkaan aina käytännössä toimi tarkoitustaan vastaavalla tavalla.

²¹⁶ *ibid*, s. 120

²¹⁷ *ibid*, s. 122

²¹⁸ Tilastokeskus 2020.

²¹⁹ Veronmaksajain Keskusliitto Ry 19.12.2018.

²²⁰ Ks. Knuutinen 2012, s. 121.

Kuten yllä on todettu, eriytetyn tuloverojärjestelmän suurena ongelmana on jo 1990-luvusta lähtien ollut sen mahdollistama verosuunnittelu.²²¹ Keskeisin keino hyödyntää järjestelmää on ollut muuntaa työpanokseen perustuvaa tuottoa pääoman tuotoksi.²²² Näin tehdessä inflaatio ei juurikaan vaikuta reaalitytuottoon, joten todellinen pääomatulovero on mitä yleisimmin merkittävästi ansiotuloveroa alhaisempi. Eriytetty tuloverojärjestelmä voi näin luoda kannustimen saada ansiotuloa muunnettua pääomatuloksi erilaisin keinoin.²²³ Mahdollisuus muuntaa pääomatuloja ansiotuloksi edellyttää luonnollisesti jonkin muotoista vaikutusvaltaa siinä yrityksessä missä verovelvollinen työskentelee. Yleisimmin tällainen verosuunnittelu on esiintynyt omistajayrittäjien parissa.²²⁴ Tällaiset verosuunnittelutoimet eivät käytännössä ole tavallisen palkansaajan käytettävissä, mikä tietysti herättää kysymyksiä järjestelmän oikeudenmukaisuudesta. Eriytetyn tuloverojärjestelmän poistaminen voisi siis lisätä verotuksen oikeudenmukaisuutta.

Tämän tutkielman tarkoituksen kannalta pääasiallinen kysymys on kuitenkin, mikäli kokonaistuloon perustuva järjestelmä poistaisi johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verokohtelun epäselvyydet. Kokonaistulojärjestelmässä ratkaisevaa merkitystä ei olisi sillä, mikäli järjestelystä saatava tulo perustuisi työsuhteeseen vai omaisuuden tuottoon. Kaikkea järjestelyssä realisoituvaa tuloa verotettaisiin kuitenkin saman verokannan mukaan. Merkittävä kysymys olisi toisaalta vielä se, minä ajankohtana järjestelyn kautta saatu tulo katsotaan realisoituvan verovelvolliselle. Tämä kysymys kohdistuu etenkin mahdollisen sulautumisvastikkeen verokohteluun. Sulautumisellehan on ominaista, että sen verotus lykkääntyy myöhempään luovutukseen. Toisin sanoen, sulautuminen ei ole todellisuudessa verovapaa transaktio, vaan kysymys on verotuksen kohdistamisesta omaisuuden myöhempään realisoitumistapahtumaan. Ratkaisun KHO 2014:66 sulautumiseen ei kuitenkaan sovellettu tätä pääperiaatetta, vaan sulautumisvastikkeen arvonnousun katsottiin realisoituneen jo sen jakamishetkellä.

Vaikuttaisiko eriytetyn tuloverojärjestelmän poistaminen tähän lopputulokseen? On hyvin mahdollista, että vastaus tähän kysymykseen olisi kielteinen. Tällöin voitaisiin nimittäin katsoa, että sulautumisen todellisena tarkoituksena on ollut keinotekoisella tavalla lykätä avainhenkilön verotusta tulevaisuuteen, mitä riippumatta tulolajista ei oikeuskäytännössä ole pidetty hyväksyttävänä.²²⁵ Tällainen tulkinta vaatisi tietysti ratkaisun KHO 2014:66 tavalla avainhenkilön veronkiertotarkoituksen näyttämisen. On kuitenkin myös mahdollista, että tulevaisuuden

²²¹ Myrsky 2008, s. 486.

²²² Knuutinen 2012, s. 122.

²²³ Myrsky 2008, s. 486.

²²⁴ *ibid*, s. 122.

²²⁵ Ks. ansiotuloihin liittyen esim. KHO 1989 B 527 ja KHO 1994 B 551 ja pääomatuloihin liittyen esim. KHO 1999:28 ja KHO 2015:33.

luovutuksen ollessa samanlaisen verotuksellisen kohtelun alainen kuin työsuhdeoptio olisi sulautumishetkellä, niin järjestelyä pidettäisiin veronsaajien näkökulmasta hyväksyttävänä. Järjestelyyn puuttuminen VML 28 §:n nojalla ei tällöin välttämättä olisi veroviranomaisen intressissä.²²⁶ Tämä riippuu tietysti pitkälti siitä, miten kokonaistulojärjestelmä siihen liittyvine erityissäännöksineen olisi rakennettu. Pääomatulojen ja ansiotulojen rajanveto ei kuitenkaan enää olisi tarpeellinen, mikä joka tapauksessa helpottanee ratkaisun tekemistä jossain määrin.

Yllä olevin perustein eriytetyn tuloverojärjestelmän poistamisesta olisi syytä ainakin avata keskustelu. Myrsky toivoi vuonna 2008 tuloverotusta koskevan komitean asettamista järjestelmän tarpeellisuuden selvittämiseksi.²²⁷ Yli kymmenen vuotta myöhemmin tämä vaikuttaa vieläkin ajankohtaiselta. Järjestelyn poistamisen vaikutuksia olisi tietysti arvioitava hyvin huolellisesti ennen toimenpiteisiin ryhtymistä ja eri tulojen eroavaisuuksia pitäisi vieläkin pyrkiä huomioimaan mm. erilaisin vähennyksin. Eriytetyn tuloverojärjestelmän jälkeisen verojärjestelmän tarkempaan sisältöön en kuitenkaan tässä yhteydessä ota kantaa.

²²⁶ Ks. myös Myllymäki 2015, s. 286, jossa Myllymäki toteaa saman tappiollisista johdon holdingyhtiöjärjestelyistä.

²²⁷ Myrsky 2008, s. 496.

6. Lopuksi

Tämän tutkielman ensimmäisessä luvussa totesin tutkielman tarkoituksena olevan tutkia, miten nykyinen johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotusta koskeva oikeustila on muodostunut ja etenkin mikä nykyisen oikeustilan päätöksen KHO 2019:26 jälkeen voidaan ylipäänsä katsoa olevan. Totesin kysymyksenasettelun muodostuvat kahdesta pääteemasta, eli 1) missä raja ansio- ja pääomatulojen välillä vedetään ja 2) mikä VML 28 §:n rooli tässä rajanvedossa on. Tässä viimeisessä luvussa puolestaan arvioin, mikäli tutkielman voidaan katsoa täyttäneen tarkoituksensa. Luku toimii myös kertauksena ja yhteenvetona tutkielman sisällöstä.

Ensimmäisessä luvussa kävin ensin läpi tutkielman aiheen taustaa, jotta lukijalle syntyisi alustava käsitys tutkielmassa käsiteltävästä problematiikasta. Pidin alustuksen melko yleisenä, memettä liiallisesti yksityiskohtiin näin varhaisessa vaiheessa tutkielmaa. Alustuksessa kuvasin mm. kannustinjärjestelyjen yleistä merkitystä yritysten menestymisen kannalta, jonka lisäksi kävin läpi pääpiirteet ratkaisuksista KHO 2014:66 ja 2019:26. Tämän jälkeen käsitelin vielä tutkielman tarkoitusta ja kysymyksenasettelua, tutkielmassa käytettyä metodologiaa ja lähdeaineistoa sekä tutkielman rakennetta.

Toisessa luvussa käsitelin ansiotulojen ja pääomatulojen yleispiirteitä. Tämän luvun tarkoituksena oli luoda lukijalle syvällisempi kuva siitä, mitkä peruseriaatteet ovat vastakkain ansiotulojen ja pääomatulojen rajanvedossa. Luvussa totesin pääomatulojen kertyvän varallisuudesta, kun taas ansiotulot kertyvät työsuhteen perusteella. Tarkastus oli kuitenkin pääasiassa rajattu koskemaan sellaisia ansiotuloja ja pääomatuloja, jotka voivat tulla kyseeseen johdon holdingyhtiöjärjestelyssä. Lähestyin tulolajien käsittelyä TVL:n säännösten kautta, joiden keskeisimpänä ansiotulona käsitelin työsuhdeoptiota. Tässä yhteydessä totesin työsuhdeoption käsitteen olevan laaja, jonka jälkeen pyrin havainnollistamaan käsitteen laajuutta oikeuskäytännön avulla. Käsitelin myös lyhyesti työsuhdelainaa koskevaa sääntelyä. Pääomatulojen osalta käsitelin lyhyesti osinkoa, jako-osaa ja luovutusvoittoa. Samassa yhteydessä kuvasin myös sulautumisvastikkeen verotuksellista kohtelua.

Kolmannessa luvussa käsitelin VML:n yleistä veron kiertämistä koskevaa säännöstä. Pidin säännöksen suhteellisen yksityiskohtaista tarkastelua tarpeellisena, koska säännöksen merkitys ansiotulojen ja pääomatulojen rajanvetotapauksissa on keskeinen. Tarkastelu aloitettiin tutkimalla VML 28 §:n säännöksen sanamuotoa. Tarkastelussa todettiin pykälän sanamuodon ilmentävän viranomaisen sidottua harkintaa ja korostavan viranomaisen huolellisuutta soveltaessa pykälää. Tästä syystä säännöksen soveltamiskynnyksen oli katsottava olevan suhteellisen korkea. Vertasin tämän jälkeen säännöksen sanamuodon mukaista menettelyä oikeuskäytännössä käytettyyn menettelyyn pykälän soveltamisessa. Tarkastelun perusteella oli todettavissa,

että oikeuskäytännössä käytetty menettely veron kiertämisen arvioimiseksi ei välttämättä aina ole vastannut VML 28 §:n tarkoittamaa menettelyä. Varsinkin säännöksen toisen momentin korostunutta huolellisuusvelvoitetta ei ole eräissä tapauksissa riittävässä määrin huomioitu.

Kolmanteen lukuun sisältyi myös tarkastelu VML 28 §:n suhteesta verotuksen legaliteettiperiaatteeseen. Legaliteettiperiaatteen todettiin olevan yksi vero-oikeuden keskeisimmistä periaatteista, jota tulisi verolain tulkinnassa huolellisesti seurata. Legaliteettiperiaatteen mukaan veroa ei voida periä ilman lain tukea. Ensinnäkin, periaate edellyttää verolailta täsmällisyyttä ja yksiselitteisyyttä. Toiseksi tämä merkitsee myös mm. verosäännösten laajentavan tulkinnan kieltoa. VML 28 §:n suhde legaliteettiperiaatteeseen on problemaattinen säännöksen avoimen sanamuodon takia. Tämä on yksi tärkeä syy sille, että säännöksen soveltamiskynnys on asetettava korkealle. Liian matala soveltamiskynnys olisi nimittäin omiaan heikentämään verotuksen ennustettavuutta ja verovelvollisten oikeusvarmuutta.

Viimeiseksi kolmannessa luvussa käsittelin EVL 52 h §:n säännöstä veron kiertämisestä. Säännös on EU:n yritysjärjestelydirektiiviin perustuva erityissäännös yritysjärjestelyjen kautta toteutettavan veron kiertämisen estämiseksi. Kyseisen säännöksen mukaan yritysjärjestelyn veroedut voidaan evätä, mikäli veron kiertäminen on yksi järjestelyn pääasiallisista tavoitteista. EVL 52 h §:n soveltamiskynnys voi EUT:n oikeuskäytännön perusteella olla korkeampi kuin VML 28 §:n soveltamiskynnys.²²⁸ Oikeuskäytännön perusteella yritysjärjestelydirektiivin tarkoittamaa veronkiertosäännöstä voidaan ainoastaan soveltaa puhtaasti keinotekoisin järjestelyihin, joilla pyritään kiertämään verolainsäädäntöä. EVL 52 h §:ää ei Suomessa olekaan sovellettu kovin usein. VML 28 §:n ja EVL 52 h §:n keskinäisestä suhteesta totesin luvun lopuksi vielä, että EVL 52 h §:n soveltaminen syrjäyttänee VML 28 §:n soveltamisen itse yritysjärjestelyyn *lex specialis derogat legi generali* -periaatteen nojalla.

Neljäs ja viides luku muodostivat tutkielman pääluvut. Neljännessä luvussa kävin ensin läpi johdon holdingyhtiöjärjestelyn rakenteen yleisesti. Kuvasin pitkälti järjestelyjä käyttämällä ratkaisussa KHO 2014:66 tarkasteltua järjestelyä esimerkijärjestelynä. Järjestelyn tyypillisinä piirteinä todettiin olevan niiden kohdistuminen yrityksen johtohenkilöihin, velkarahoituksen ja oman pääomapanoksen yhdistelmä, järjestelyn väliaikaisuus ja johtohenkilöiden mahdollisuus järjestelyn purkamisen kautta hyötyä työnantajayrityksensä arvonnoususta. Järjestelyn tarkoituksena on joka tapauksessa aina pitkäaikaisesti sitouttaa yrityksen johtohenkilöt yrityksen toimintaan ja kannustaa heitä aktiivisesti tukemaan yhtiön arvon positiivista kehitystä.

²²⁸ Torkkel 2014, s. 388.

Järjestelyn yleisen kuvauksen jälkeen tutkin johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotusta koskevaa oikeuskäytäntöä. Tarkastelussa oli KHO:n vuosikirjaratkaisut 2014:66 ja 2019:26. Ratkaisut käytiin yksityiskohtaisesti läpi ja niiden sisältöä analysoitiin varsinkin VML 28 §:n soveltamisedellytysten valossa. Ratkaisussa KHO 2014:66 pääproblematiikkana oli järjestelyn kautta saadun tulon hybridiluonne; tuloon voitiin sekä katsoa kertyneen varallisuudesta että perustuvan avainhenkilöiden työsuhteeseen. Kyse oli toisin sanoen ansiotulon ja pääomatulon rajanvetotapauksesta. TVL:n normaalitulkinnan nojalla järjestelyn kautta saadut tulot oltaisiin katsottu pääomatuloiksi, mutta toisaalta tulojen kertymisluonne puolsi järjestelyn verottamista ansiotuloverotusta koskevien säännösten mukaan, erityisesti TVL 66 §:n 3 momentin työsuhdeoptiosäännöksen mukaan. KHO päätyi ratkaisussaan soveltamaan VML 28 §:n veron kiertämisestä koskevaa säännöstä, jolloin kaikki järjestelyn kautta saadut tulot luettiin avainhenkilöiden ansiotuloksi. Syynä tälle oli mm. järjestelylle esitettyjen liiketaloudellisten perusteiden suhteellinen ohuus.

Ratkaisussa KHO 2019:26 taas päädyttiin toisenlaiseen lopputulokseen. Kyseisessä ratkaisussa oli kysymys saman kaltaisesta järjestelystä, sillä pääasiallisella poikkeuksella, että järjestelyn suunniteltu purkaminen ei johtanut työnantajayhtiön osakkeiden päätymiseen avainhenkilöiden suoraan omistukseen. Tällöin kysymys ei voinut olla työsuhdeoptioon rinnastettavasta järjestelystä. Tällä seikalla oli ilmeisen ratkaiseva merkitys, sillä sen johdosta KHO ei pitänyt järjestelyn kautta saatua luovutusvoittoa ansiotuloveron alaisena, vaan TVL:n normaalitulkinnan mukaisesti pääomatulona verotettavana luovutusvoittona. KHO:n näkemyksen mukaan kyseiseen tapaukseen ei voitu soveltaa VML 28 §:ää.

Analysoidessani näitä ratkaisuja, kiinnitin erityisesti huomioita siihen, miten ratkaisuissa oltiin onnistuttu noudattamaan VML 28 §:n tarkoittamaa prosessia, jota kyseisen pykälän soveltamisessa tulisi seurata. Prosessi sisältää seuraavat askeleet: 1) tarkastelun alaisen järjestelyn muodon ja sisällön ilmeisen vastaamattomuuden toteaminen, 2) asian arvostelemiseen vaikuttavien seikkojen huolellinen tutkiminen ja 3) tilaisuuden antaminen verovelvolliselle esittää selvitystä siitä, että järjestelyn muoto ja sisältö vastaavat toisiaan tai että järjestelyn ilmeisenä tarkoituksena ei ole ollut verosta vapautuminen. Vasta näiden askeleiden jälkeen verotus voidaan toimittaa niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa.

Ratkaisun KHO 2014:66 järjestelyn osalta totesin, että muodon ja sisällön välinen jännite oli havaittavissa. TVL 66 §:n 3 momentin laaja soveltamisala huomioiden tätä jännitettä voitiin myös perustellusti pitää ilmeisenä. Verovelvollinen esitti kuitenkin järjestelylle sellaiset pätevät liiketaloudelliset perusteet, että oli vaikea pitää verosta vapautumista järjestelyn *ilmeisenä* tarkoituksena. KHO piti kuitenkin järjestelyn toteuttamismuodolle esitettyjä liiketaloudellisia

perusteita suhteellisen ohuina. Kun kyse ei kuitenkaan ollut täysin keinotekoisesta järjestelystä, vaan verotuksesta riippumattomanakin taloudellisesti järkevästä järjestelystä, on kyseenalaista, mikäli VML 28 §:n soveltaminen oli yhdenmukainen legaliteettiperiaatteen ja verovelvollisen valinnanvapauden periaatteen kanssa.

Ratkaisussa KHO 2019:26 taas onnistuttiin paremmin VML 28 §:n prosessin noudattamisessa. Tarkastelu pysähtyi tapauksessa jo siihen, että järjestelyn muodon ja sisällön välillä ei ollut havaittavissa mitään ilmeistä jännitettä. Järjestely ei nimittäin voinut johtaa TVL 66 §:n 3 momentin tarkoittamaan lopputulokseen, joten siihen sisältyvien transaktioiden verottaminen muun kuin niiden yksityisoikeudellisen muodon mukaan ei ollut perusteltua. Tapauksen perusteella vaikuttaa siltä, ettei TVL 61 §:n 2 momentille itsessään voida antaa ratkaisevaa merkitystä, verratessa jonkin järjestelyn muotoa sen sisältöön. Järjestelyn pelkkä perustuminen työsuhteeseen ei siis luo perustetta verottaa koko järjestelyä ansiotuloverotusta koskevien säännösten perusteella, vaan järjestely on oltava rinnastettavissa erityissäännöksiin reguloituun ansiotuloveronalaiseen järjestelyyn, kuten työsuhdeoptioon. TVL 61 §:n 2 momentin liian laaja soveltaminen ei olisi legaliteettiperiaatteen mukaista.

Pyrin viidennessä luvussa löytämään näiden kahden ratkaisun perusteella yleisiä suuntaviivoja siihen, milloin johdon holdingyhtiöjärjestelyn on katsottava olevan veronkiertoa ja milloin järjestelyä tulisi verottaa siihen sisältyvien transaktioiden yksityisoikeudellisen muodon mukaisesti. Samassa yhteydessä arvostelin myös Verohallinnon antamaa ohjetta järjestelyjen verotuksesta ja tämän suhdetta oikeuskäytännössä esitettyihin oikeusohjeisiin. Verohallinnon ohjeen voitiin perustellusti katsoa antavan liian laajan merkityksen ratkaisulle KHO 2014:66 ja toisaalta liian suppean merkityksen ratkaisulle KHO 2019:26.

Yleisten oikeusohjeiden osalta voidaan todeta, että niiden esittäminen veronkiertotapauksiin perustuen on ongelmallista. Tämä johtuu siitä, että veronkiertotapaukset aina perustuvat tapauskohtaiseen harkintaan. Ratkaisulle KHO 2014:66 ei tästä syystä tulisi antaa liiallista prejudikaatiivista merkitystä. Ratkaisu KHO 2019:26 taas ilmentää legaliteettiperiaatteen merkitystä vero-oikeudessa, eli se edustaa pääsäännön mukaista vero-oikeudellista suhtautumista johdon holdingyhtiöjärjestelyihin. Ratkaisun KHO 2014:66 ollessa poikkeus tähän pääsääntöön,²²⁹ niin johdon holdingyhtiöjärjestelyn on nähdäkseni oltava piirteiltään hyvin samankaltainen kuin ratkaisun KHO 2014:66 järjestely, jotta se voitaisiin kategorisesti lukea ansiotuloa tuottavaksi järjestelyksi. Selvää on ainakin se, että mikäli johdon holdingyhtiöjärjestelyn suunniteltuna

²²⁹ Ks. vastaavasti Torkkel 2014, s. 391

lopputuloksena ei ole työnantajayhtiön osakkeiden siirtyminen avainhenkilöiden henkilökoh-
taiseen omistukseen niiden käypää alempaan hintaan, niin järjestelyä ei voida pitää veronkier-
tona.

Analyysin lopputuloksena totesin, että oikeustila johdon holdingyhtiöjärjestelyjen verotuksen
osalta ei ole tyydyttävä. Oikeuskäytännön kautta ei luultavasti myöskään ole tulossa lisää var-
muutta järjestelyjen verotukselliseen kohteluun, joten oikeustilan kehittämiseksi on käännyt-
tävä lainsäätäjän puoleen. Ehdotin muutamaa yksittäistä toimenpidettä, joiden avulla johdon
holdingyhtiöjärjestelyjen verotus saatettaisiin TVL:n normaalitulkinnan nojalla osittain ansio-
tuloverotuksen piiriin. Kaikilla ehdotuksilla oli omat vahvuutensa ja heikkoutensa, mutta suu-
rimpana ongelmana säännöksen muotoilussa oli selvästi sen vaikutusten rajoittaminen ainoas-
taan johdon holdingyhtiöjärjestelyihin. Yksittäiset toimenpiteet eivät myöskään pitkäjänteisesti
auta hillitsemään epätoivottua verosuunnittelua, jossa ansiotuloa pyritään saattamaan lievem-
män verotuksen piiriin. Tällaisen haitallisen verosuunnittelun ehkäisemiseksi olisi ryhdyttävä
laajempiin toimenpiteisiin.

Laajana toimenpiteenä ansiotulojen ja pääomatulojen rajanveto-ongelman ratkaisemiseksi esi-
tin eriytetyn tuloverojärjestelmän poistamista. Suomen järjestelmä on kansainvälisesti tarkas-
tellen poikkeuksellinen ja järjestelmä ei käytännössä ole toiminut kovin hyvin. Järjestelmän
poistaminen vaatisi laajan selvitystyön sen poistamisen vaikutuksista ja uuden kattavan sään-
nöstön laatimisen eri tulojen erikoisluonteiden huomioimiseksi. Selvää on kuitenkin se, että
eriytetty tuloverojärjestelmä on ollut omiaan heikentämään verojärjestelmämme oikeudenmu-
kaisuutta, sillä järjestelmä mahdollistaa pääasiassa tietyn rajoitetun henkilöpiirin verosuunnit-
telun. Tavallisella palkansaajalla ei ole mahdollisuutta verosuunnittelutoimin muuntaa työpa-
nokseensa perustuvaa tuloa pääomatuloksi, kun taas vaikutusvaltaisemmalla henkilöllä voi olla
tällainen mahdollisuus. Kokonaistulojärjestelmä voisi ainakin osittain korjata tämän tasavertai-
suusongelman. Suunnitelmia eriytetyn tuloverojärjestelmän poistamisesta ei tällä hallituskau-
della näytä olevan,²³⁰ mutta mahdollisen muutoksen vaikutusten selvittäminen voisi olla ajan-
kohtaista ottaa mukaan hallitusohjelmaan 2023. Ansiotulojen ja pääomatulojen verokohtelua
tulisi joka tapauksessa pyrkiä jossain määrin yhdenmukaistamaan.

Erilaiset kannustinjärjestelyt ovat tärkeä osa jokaisen yrityksen strategiaa. Jotta yritykset voivat
kasvaa, tarvitaan osaavia henkilöitä yrityksen palveluksessa, jotka voivat pitkäjänteisesti viedä
yrityksen kehitystä eteenpäin. Kun suomalaiset yritykset kehittyvät, Suomen talous kehittyy ja
Suomi pystyy hyvinvointivaltiona huolehtimaan paremmin kansalaistensa tarpeista. On siis

²³⁰ Ks. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019.

ensiarvoisen tärkeää, ettei verotus ole esteenä liiketaloudellisesti perusteltujen kannustinjärjestelyjen toteuttamiselle. Tämä ei tarkoita sitä, että kannustinjärjestelyjä olisi verotettava lievimminkin kuin tavallista palkkatuloa, vaan ennemmin sitä, että kannustinjärjestelyjen verotuksellinen kohtelu on oltava verovelvollisen ennustettavissa. Pahin mahdollinen lopputulos on se, että uusiin kannustinjärjestelyihin ei uskalleta ryhtyä, koska niiden verotuksellisesta kohtelusta ei ole varmuutta. Olkoon verotuksellinen kohtelu mikä tahansa, niin sen tunnistaminen etukäteen on minkä tahansa kannustinjärjestelyn toteuttamisen kannalta välttämätöntä. Siksi nykyiselle ansiotulojen ja pääomatulojen rajanveto-ongelmalle on löydettävä pitkäjänteinen ratkaisu, mitä ei saada aikaiseksi VML 28 §:n tapauskohtaisessa soveltamisella rajanvetotapauksiin. Jää kuitenkin nähtäväksi, mikä ratkaisu tulee olemaan ja mitä uusia ongelmia kyseinen ratkaisu tulee tuomaan mukaansa.